

ВІБЛІОТЕКН

АДМБ'

© СИМАНОГІЛО
МЕГАНІО

338

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

Μεγάλου Χαρτοφύλακος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ

ΕΞΑΚΡΙΒΟΥΜΕΝΑΙ

(κυρίως ἡ Θεοτόκος τῶν Κύρου)

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΕΩΡΤΟΛΟΓΙΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1900

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

(ἀνατύπωσις αὐτῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας)

SISMANOGLIO

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΛΩ
ΕΝΕΚΕΝ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΟΡΓΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΑΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

ΠΡΟΣΦΩΝΕΙΤΑΙ

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ

ΕΙΣΜΑΝΘΕΙΟ
ΜΕΓΑΛΟ

ΕΙΔΗΣΙΣ

Ἡ παροῦσα διατριβὴ τὸ πρῶτον ὑπεβλήθη τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ τῆς ἡμετέρας πόλεως ἐν ἐλευσινῇ περιλήψει, κατόπι δὲ, ἀδεία τοῦ αὐτοκρ. ὑπουργείου τῆς παιδείας, ὡς νενόμισται, ἐξεδόθη διὰ τοῦ ΚΓ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος αὐτοῦ, συντετμημένη. Κατὰ πόθον φίλων μου τιμώντων καὶ τεθηπότην τὰς παρ' ἡμῖν βυζαντινὰς ἱεράς ἀρχαιότητας, ἐξεδόθη ἀρτία διὰ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας», μετὰ τινων προσθηκῶν, κυρίως τῶν περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου, καὶ τινων ἐτέρων, ὧν τὸ νεοπαγὲς δείκνυσιν ἀντιβολὴ τῆς τῶν ἐνταῦθα γραφομένων πρὸς τὸ πέρυσι συμπληρωθὲν «Βυζαντινὸν Ἐορτολόγιόν» μου.

Ἡ διὰ τῆς «Ἐκκλησ. Ἀληθείας» ἔκδοσις καὶ ἤδη δι' ἰδίου τεύχους ἔχει σκοπὸν ἅγιον: τὸ ὑποθερμᾶναι δῆλα δὴ τὸν πόθον πρὸς γνῶσιν τῶν μνημείων τῆς τέχνης, ἐπὶ τοῦ παρόντος τῆς ἱεράς, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι πᾶς

ὁ γινώσκων τι νεώτερον, ἐξ ἀνακαλύψεων καὶ ἐρευνῶν γνωστὸν αὐτῷ γενόμενον, γνωστότερον αὐτὸ καταστήσει, συμπληρῶν τὸ παρὸν βιβλίον. Ἦν ἀνάγκη λοιπὸν ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ. Ἄν μὴ τολμήσῃ ὁ πρῶτος ἵνα γράψῃ τι, δεύτερος οὐδέποτε συμπληρώσει.

Τὸ βιβλίον ἀνατίθεται τῇ ἐξόχῳ φίλῃ μου λαίδῃ Αἰκατερίνῃ Χατζοπούλου Λῶ, διότι παρ' αὐτῇ, πρώτη τῶν φίλων μου λογίμων ἑλληνίδων, εὖρον θερμὴν πρὸς τὰς βυζαντινὰς ἀρχαιότητας ἐν γένει στοργὴν καὶ εὐλάβειαν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἰουνίῳ, 1900.

Μ. Ι. Γ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ

ΕΞΑΚΡΙΒΟΥΜΕΝΑΙ

ΚΤΡΙΩΣ ΔΕ Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΤΩΝ ΚΤΡΟΤ

Εἰς ὅσα γινώσκομεν ἐκ τῆς τοπογραφίας τῆς βυζαντινῆς Κωνσταντινουπόλεως ἂν μὴ τι ἐκ πείρας καὶ ἐρεῦνης δυνηθῶ ἵνα προσθῶ, ἔξω τὴν ἐμὴν διάνοιαν καὶ συνείδησιν ἡσυχον ὅτι προέρχομαι γραφῇ προστιθείς τι νεώτερον ἐκ παλαιῶν χειρογράφων. Αἱ δάφναι τοῦ διδάσκειν τι νέον ἐκ πείρας καὶ μετ' ἀνασκαφᾶς εἰσι πολλοῖς μὲν τῶν περὶ τὰς μελέτας ταύτας ἀσχοληθέντων ἄγνωστοι· ἐμοὶ δὲ καὶ ἀνέφικτοι. Ἐὰν δ' εἴπω ὅτι καὶ μικρὰν τινα ποτέ που συμβολὴν παρέσχον εἰς τὰς περὶ τῆς βυζαντινῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρεύνας, ὀφείλω ταύτην εἰς εἰδήσεις, ἃς ἠρύσθη ἀπὸ παλαιῶν χειρογράφων, ἀναφερομένας κυρίως εἰς ἓν κεφάλαιον, τὸ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν, περὶ ὧν καὶ μικρὰν τινα παρεσχεύασα συγγραφὴν, μετὰ δειλίας τινὸς ἐπαγγειλάμενος τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς, ἅτε τὰ χαρτῖα πολλῶν τῶν ἐμοὶ συγγραφησομένων ὄρων τιμιώτερα. Εἰς τὸν κατάλογον τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν πρὸ δεκαοκτῶ μὲν ἐτῶν προσέθηκα δέκα καὶ ἐννέα, τέως ἀγνώστους, ἀπὸ χειρογράφου τῶν ποιημάτων τοῦ βυζαντινοῦ ποιητοῦ Μανουὴλ Φιλῆ, σήμερον δ' ἐνώπιον τῶν ἐπαϊόντων προερχόμενος, ἂν μὴ εἴπω

ἔτι προστίθημι νέας, δύναμαι βεβαιῶσαι ὅμως ἔτι διακριθῶ τὸν βίον τινῶν. Διακριθῶ δ' ὑπ' ὄψιν ἔχων χειρόγραφα, κυρίως ἐξ ἐκείνων, ἅτινα περιαιροῖζομεν ὡσεὶ ραχιοσυλλέκται, ὅπως δι' αὐτῶν φωτίζωμεν, ὡς λέγεται κοινῶς, σκοτεινὰς τῆς πατρίου ἱστορίας σελίδας, ὧν τινὲς ἴσως καὶ σκοτιζονται πλεῖον ἢ πρότερον, ἐν τισὶ σημείοις.

Μηδ' ἐκπλαγῆτω τις τῶν ἀναγνωστῶν. Αἱ σωζόμενα: πηγαί εἰσι ζηλότυποι τῆς δόξης τοῦ μέλλοντος ἐρευνητοῦ τῆς βυζαντινῆς τοπογραφίας, οὐδὲ θέλουσι 'ν' ἀποκαλύψωσί τι σπουδαῖον ἂν μὴ νοῦς παρῆ σωφρόνως ἐνεργῶν, ἤτοι μετὰ παρατηρήσεως, μετ' ἐμβριθείας, καὶ, τὸ κυριώτερον, μετὰ ζήλου λελογισμένου καὶ μετ' ἀγάπης πρὸς τε τὸ σύνολον τῶν τοιούτων ἐρευνῶν καὶ μαθήσεων καὶ πρὸς τοὺς δοκίμους ἐρευνητάς. Ὁ μὴ κεκτημένος τὰς ἀρετὰς ταύτας, ὁ κατηγούμενος ἀνάγκη 'να προέλθῃ ἐξω τῆς παρεμβολῆς τῶν ὁσίων.

Ἴσως φίλος τις εἶπη ὅτι νέους παράγομεν εἰς μέσον ἀφορισμούς· ἀλλὰ διὰ πᾶσαν μάθησιν καὶ γινώσιν τὴν κατ' ἄνθρωπον οὐδεὶς σπουδάζων δύναται 'να μεταβάλλῃ τὸ στάδιον τῆς σπουδῆς εἰς οἰκημα πάμμεγα τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς, ὅπου, τελουμένης εὐωχίας, ὁ καλὸς οἰκοδεσπότης συνήγαγεν ἀπὸ τῶν ρυμῶν καὶ τῶν τριόδων τοὺς ἀναπήρους καὶ λελωδημένους, τοὺς χωλοὺς καὶ καχεκτικούς, ἤτοι τοὺς ἀνιάτως πάσχοντας. Ἀπαιτεῖται νήφων νοῦς, οὐχὶ ἐσκοτισμένος ὑπὸ παθῶν, ὧν ἐνεκεν ἤθελεν ἀναγκασθῆ καὶ χρονολογίας καὶ το-

ποθεσίας 'να παρέλκῃ, πολλάκις ἐπέκεινα τοῦ πιθανοῦ καὶ πέρα τοῦ γελοίου, καὶ 'ν' ἀρνηθῆ τὴν ὑπαρξιν ἐπιφανῶν προσώπων. Ἄλλ' ὡσαύτως θέλομεν αὐτὸν ἔχοντα ζῆλον λελογισμένον· ἐνταῦθα δ' ἀκριβῶς οὐδεὶς ἤθελε μεμφθῆ ἡμῶν, ἐὰν γινώσκῃ ὅτι πολὺν ἐδαπάνησάν τινες χρόνον εἰς ἐξήγησιν νεωτάτου μονογράμματος, ἢ τοίχου νεωτέρου, ἢ τινος ὑπογείου, προσπαθοῦντες ἐν' ἀνακαλύψωσι τίνος ἀγίου ναὸς ἦν, ἢ τίνος «πανισχύρου δεσπότης Μιχαήλ» ἦν τὸ σύμπλεγμα τριῶν γραμμάτων ΠΔΜ, χαραχθὲν γῆς καὶ πρώην ὑπὸ συγχρόνου ἀρχιτέκτονος. Ἀκριβῶς ὁ πολὺς ἄλλ' ἀλόγιστος ζῆλος ἄγει εἰς ἄτοπα. Οὐδὲ ἐπιτρέπεται ἡμῖν εἰς πᾶσαν ἀνακάλυψιν ἀρχαίου τοίχου 'να φυλλομετρῶμεν ἀδιάκοπα τὸν πολὺν Δουκάγγιον, ἢ 'να ζητῶμεν, οἷον εἶπεῖν, ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου βοήθειαν ὅπως ἐξαναγκάσωμεν αὐτὸν ὅπως εἶπη ὅ,τι πολλάκις οὔτε τότε ἦν, οὔτ' ἔστι καὶ νῦν. Οὐδὲ ἐπιτρέπεται ἡμῖν εἰς πᾶσαν ἀνακάλυψιν οἰουδήτινος ὑπογείου 'να ἐπαιτῶμεν ἀπὸ σιωπῶντος ἐσμοῦ χρονογράφων, οἷον εἶ τινων θεῶν ἀπὸ μηχανῆς, τὴν βοήθειαν ὅπως ὑποδείξωσιν ἡμῖν τίς ἦν ἄρα γε κινστέρνα, ἢ σκευοφυλακεῖον ναοῦ τινός, ὡς οὐδ' ἔστι δίκαιον 'να νομίζωμεν ὅτι πᾶσα σήραγξ ὑπόγειος δὴ γαί εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ἐφ' ὅσον ἀμελέτητον ἔτι μένει τὸ σύστημα, καθ' ὃ συνεννοοῦντο ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ τοῦ κράτους, ἐπὶ βυζαντινῶν, ἐν ἐπικειμένῃ στάσει τῶν δήμων, αἱ στρατιῶται καὶ φύλακες τῆς τάξεως. Οὐδ' ἐπίσης ἐπιτρέπεται

ἵνα φρονῶμεν ὅτι πᾶς λάκκος ὕδατος, ἀγιαζόμενος ὑπὸ τῆς θερμῆς πίστεως τῶν προσερχομένων, ὑποδείκνυσι τόπον, ἀγιασθέντα πρώην ἐκ τῆς ὑπάρξεως ναοῦ τινος ἐπὶ βυζαντινῶν. Ἀκριβῶς ὁ ζήλος ὁ λελογισμένος, ἢ ἐπὶ τόπου σύντονος καὶ ἐμβριθῆς παρατήρησις καὶ μελέτη, μετὰ μελέτην τῶν γνωστῶν ἡμῖν πηγῶν, ἐντύπων ἢ χειρογράφων, αὕτη συντελέσει τὴν γνῶσιν ἐν τινι μέρει τῆς βυζαντινῆς τοπογραφίας, εἴτε προκειμένου λόγου περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε ὑποκειμένης ἐξετάσεως ἀγγιτέρμονός τινος ἢ τηλέχθονος πόλεως, ἢ κώμης, ἢ χωρίου.

Α'

Τὰς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγὰς ταύτας ὀρωδῶν, μετὰ τὴν φιλοπόνυσιν τῆς λέξεως «Κωνσταντινουπόλεως», ἦν, ἀξιῶσαι τῶν φίλων Στ. Βουτυρᾶ καὶ Γ. Καρύδου, ἔγραψα διὰ τὸ «Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας», ἔτρεψα τὴν προσοχὴν εἰς τὴν εὑρεσιν χειρογράφων, ὅπου ἦν δυνατόν ἵνα ἀνακαλυφθῇ σημειώσεις τις περὶ ναῶν ἢ κτιρίων βυζαντινῶν, κατὰ τρεῖς τοιαύτας πηγὰς ἐξεμεταλλεύθην ὡς πρό τινων ἐτῶν, οὕτω καὶ νῦν. Πρώτη τοιαύτη σημείωσις, ἐκδοθεῖσα διὰ τοῦ Λεξικοῦ τούτου ἐν στοιχείῳ Κ, τῷ 1882, προσέθηκε δεκαεννέα ναοὺς εἰς τοὺς γνωστοὺς βυζαντινοὺς. Ἄλλ' ἢ λέξις «προσέθηκεν» ἐξεταστέα ἐν ἀντιβολῇ πρὸς ὅσα γράφω ἐν τῷ Λεξικῷ τούτῳ, λόγου προκειμένου περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν ναῶν, καὶ ταῦτα περιττὸν ἐνταῦθα ἵνα ἐπαναλάβω.

Δευτέρα καὶ τρίτη σήμερον ἐκδιδόμεναι προστιθέασιν νέους ναοὺς καὶ πῶς ὀρίζουσι τὸν χρόνον, ἐφ' ὅσον παρέτειναν τὴν ὑπαρξιν. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τούτῳ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Βυζαντινοῦ» μου «Ἐορτολογίου», καθίσταται δυνατὴ ἢ προσθήκη τινῶν ὀνομάτων ἔτι ναῶν, ὧν ἔδει ἵνα καθορισθῇ ἢ θέσις. Νεώτεροι ἔρευναι, δι' ἃς εἰδικὸς ἐπὶ τῷ ζήλῳ καὶ γνώσεσιν ἐστὶν ὁ φίλος Ε. Σιδερίδης, συντελέσουσι τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν κατ' αὐτοὺς, ὧν κυριώτερα καὶ πρωτίστη ἐστὶν ἢ τοῦ πάτρωνος ἀγίου, οὗ ἐπὶ τῷ ὀνόματι κατὰ κειραὺς ἕκαστος ἐτιμᾶτο ναός· διότι ὀλίγιστοὶ εἰσὶν οἱ μὴ μεταβαλόντες ὄνομα. Ἐκ τῶν δεκαεννέα ναῶν, οὓς εἰς τὸ «Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας» ἐγνώρισα τοῖς φιλαρχαίοις, ἄγνωστον πόσοι τέως ἦσαν ἀληθῶς ἄγνωστοι· ἢ σημειώσεις ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὴν γνῶσιν τῶν νέων αὐτῶν κτιρίων, καὶ, μετὰ νεωτέρας ἐρεύνας, εἰς τὴν γνῶσιν τῶν νέων αὐτῶν ὀνομάτων. Αἱ νεώτεροι δὲ δύο σημειώσεις, αἱ σήμερον ἐκδιδόμεναι, εἰσὶν ἐν γε τούτῳ μᾶλλον τῶν παλαιότερων ἐκείνων ἀκριβεῖς. Ὅμοίαν τινὰ σημείωσιν ἐξέδωκα πρὸ δωδεκαετίας ἐν τῷ Α' φυλλαδίῳ τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ἧς τρία μὲν τεύχη διενεμήθησαν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ νῦν ἀνατυπωθήσεται τὸ σύνολον τῆς συγγραφῆς, ὅπως οἱ μέλλοντες ποιῆσαι προσθήκας ἔχωσιν τι κείμενον πρόχειρον, ἐφ' οὗ δύνανται ἵνα μελετήσωσιν.

Αἱ σημειώσεις αὗται μετεγράφησαν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 27 χειρογράφου τῆς ἐνταῦθα βιβλιοθή-

κης τοῦ Παναγίου Τάφου, χάριτας δ' ὁμολογῶ τῷ τε γεραρῷ πατριάρχῃ πρώτῃν Ἱεροσολύμων κ. Νικοδήμῳ, διὰ τὴν ἐπ' ἐμὲ πατρικὴν εὐνοίαν καὶ στοργὴν, καὶ τῷ ἐνταῦθα κατὰ τὰ ἔτη 1887—1888 ἐπιτρόπῳ τοῦ Παναγίου Τάφου, νῦν δὲ πατριάρχῃ κ. Δαμιανῷ, διὰ τὴν πρόθυμον αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐμαῖς ἐρεῦναις ἠθικὴν ἀρωγὴν. Εἰσὶ δ' ἀξιόπιστοι αἱ σημειώσεις, καθὰ γραφεῖσαι μὲν ἐντολῇ τοῦ ἀοιδίου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Δοσιθέου Νοταρᾶ, ἂν μὴ ὑπ' αὐτοῦ τούτου, διορθωθεῖσαι δ' ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ διαδόχου τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ Χρυσάνθου Νοταρᾶ, καὶ καθὸ σκοπὸν ἔχουσα, κυρίως ἢ δευτέρα, οὐχὶ ἵνα ἀριθμῆσῃ τὰς ἐν τέλει τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐκκλησίας, τὰς εἰς τὴν κατοχὴν τῶν ὀρθοδόξων διατελούσας, ἀλλὰ ἵνα δείξῃ πόσα κιβώτια ἐλεῶν, ἥτοι προαιρετικῶν εἰσφορῶν, περιήγοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν τίσιν ναοῖς τῆς πόλεως πρὸς συντήρησιν ἢ πρὸς ἐλάφρυνσιν τῶν χρεῶν τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς πρώτης σημειώσεως ἀριθμούσης καὶ ταύτης «κιουρεκτζίδες».

Πρὸ τῆς σημειώσεως ταύτης ἀνάγκη ἵνα μνησθῶμεν ἀρχαιοτέρας τινός, γραφείσης τῷ 1648, καὶ μὴ σημειούσης μὲν πάσας τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας, ἀλλὰ γνωρίζουσης ἡμῖν τρεῖς, αἵτινες ἐντὸς τῶν τειχῶν κείμεναι ἀπέθανον προδήλως μετὰ τὸ ἔτος 1683 ἢ καὶ κατόπιν: ἥτοι τὰς ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου ἐν Βλάχκᾳ, τοῦ Φυτίλη, καὶ τοῦ Ραμουνη. Αἱ δύο τελευταῖαι ἀναφέρονται ὡς ἐνορίαί, ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι δυσκόλως πρέπει

ἵνα πιστεύσωμεν εἰς ὑπαρξίν ἐνορίας μὴ συνυπάρχοντος καὶ ναοῦ, καίτοι φρονῶ ὅτι δυνατόν ἦν καὶ τὸ ἐναντίον, ὑπαρξίς ἐνορίας δῆλον οὖν ἄνευ ναοῦ. Προσθετέον ὅτι ἐὰν θνήσκωσι καὶ ναοὶ καὶ πόλεις, ὡς ἄνθρωποι, κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, αἰτία πρωτίστη γίνεται τῶν κατοίκων ἢ παρ' ἡμέραν μείωσις. Περὶ τὰ μέσα λόγου χάριν τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ὀλόκληρος ἢ σήμερον ἐνορία τοῦ Φαναρίου ἔδιδε «πέντε κιουρεκτζίδες» σχεδὸν, αἱ τῶν Ὑψωμαθείων καὶ τοῦ Βελιγραδίου ἕξ, ἢ τῶν Ἐξ Μαρμάρων τέσσαρας σχεδὸν, αἱ δὲ ἐνορίαί τοῦ Γαλατᾶ, ἢ κυρίως τέσσαρες ἕξ αὐτῶν μόναι, ἔδιδον δέκα καὶ ἑννέα· εἰρήσθω ὅτι ἐν ταῖς ἐνορίαῖς τοῦ Γαλατᾶ καταριθμητέον καὶ μικρόν τι μέρος τοῦ Σταυροδρομίου, ἢ Τετραοδίου, καθὼς ὠνόμαζεν αὐτὸ λόγιός τις παλαιός. Ἐκ τῆς εἰς τὰ ἔγγραφα σημειουμένης παροχῆς τοῦ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἀριθμοῦ τῶν «κιουρεκτζίδων», ἴσως τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ ναυστάθμῳ πρὸς ἐξάρτυσιν πλοίων ἢ πρὸς κατασκευὴν κωπῶν, νομίζω ὅτι δύναται τις ἀκριβῶς πῶς ἵνα σχηματίσῃ μικρὰν ἰδέαν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων, σύνδρομον μὲν ἔχων τὴν παράδοσιν, τὰ λεγόμενα δῆλὰ γε δὴ τῶν γηραιότερων καὶ, θείᾳ μοίρᾳ, ἐπιζώντων ὁμογενῶν, ἀνατρέχων δὲ πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν ἑαυτοῦ συμπερασμάτων εἰς τὰ κατὰ στίχῃ τοῦ πατριαρχικοῦ ταμείου, ὅπου καταστρωννύονται τὰ ποσὰ τὰ παρ' ἐκάστου ναοῦ χορηγούμενα κατ' ἔτος εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὡς ἐμβατικά· δυστυχῶς ὅμως ἢ ἀρχαιοτέρα μνεία τῶν ἐμ-

βατικίων προχωρεῖ μέχρι τοῦ 1740. Ἡ σημειώσις τοῦ 1648 δεικνύει τὸ ὀλιγάριθμον τῶν κατοίκων τῶν ἐνοριῶν Παλίνου, Ἐγρικαπίου, καὶ Σαρμασικίου, καὶ τὸ σχετικῶς πολυάριθμον ἐν ταῖς ἐνορίαις Ξυλοπόρτης, Ἐδιρνεκαπίου, ἢ ἁγίων Θεοδώρων Βλάχκας. Ἐν τούτοις ἡ ἐνορία τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Βλάχκᾳ ἐχορήγει μισὸν «κχιουρεκτζήν», ἐπιτρέπεται μοι δὲ ἵνα ὀρίσω τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς εἰς τὸ ἥμισυ τῆς τοῦ Παλίνου· αἱ ἐνορίαί Φυτίλη καὶ Ραμουντῆ ἐχορήγουν δύο ἀμφοτέραι. Ἐὰν δ' εἰκάσωμεν ἐκ τῆς σειρᾶς καὶ τάξεως, ἣν κατέχουσιν ἐν τῇ σημειώσει τοῦ 1648 αἱ δύο αὗται, δυνάμεθα ἵνα εἴπωμεν ὅτι ἔκειντο κατὰ τὰ ἀπὸ Φαναρίου μέχρι Ξυλοπόρτης καὶ τὰ ἄνω τῶν συνοικιῶν τούτων ἐκτεινόμενα μέρη τῆς πόλεως.

Φρονῶ ὅτι δι' ἔνδειαν ἀριθμοῦ κατοίκων ἐστῆσαν ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς αἱ τρεῖς ἐνορίαί αὗται· ἴσως δὲ καὶ ἕτερα τίς αἰτία συνεπλήρου τὴν ἀπόσῃσιν ταύτην· ἦτοι ἡ ὑπέρογκος ὕψωσις τῶν χρηματικῶν ὀφειλῶν ἐκάστης πρὸς διαφόρους, εἰς οὓς οὐ μόνον τὰ ἀκίνητα λεγόμενα κτήματα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ναοὶ ἐδίδοντο ἐνέχειρον ὑπὸ ἐπιτρόπων ἀσυνειδήτων· τοιοῦτό τι γινώσκωμεν γενόμενον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15' αἰῶνος, ὅτε παρ' ὀλίγον εἰς ἀφάντωσιν περιέπιπτον αἱ ἐκκλησῖαι Θεοτόκου ἐν Παλίνῳ καὶ ἁγίου Δημητρίου Κανάβη, τῆς σήμερον Ξυλοπόρτης, ἄς τῷ 1597 πωλουμένας ἐξηγόρασεν ὁ λαμπρὸς ἐπιτηρητῆς τοῦ πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρό-

νου καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ὁ Πηγᾶς¹.

§

Αἱ νεώτεραι αὗται σημειώσεις ἐκδίδονται κατωτέρω προκαλοῦσαι τὰς ἐρεῖνας τῶν θελόντων γράψαι περὶ ναῶν καθόλου, διότι ἡμεῖς ἔχομεν ἀνάγκην ἵνα μάθωμεν τίνες ἱεροὶ ναοὶ διετέλουν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν ὀρθοδόξων ἐν Κωνσταντινουπόλει, σωζόμενοι κατὰ τὰ τέλη τῆς 17' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε συνετάχθησαν αἱ δύο σημειώσεις αὗται· διότι ἡ μὲν φέρει χρονολογίαν 1683, ἡ δὲ στερουμένη τοιαύτης φαίνεται, ἂν οὐχὶ σύγχρονος, ἀλλὰ μικρῶ τῆς ἑτέρας μεταγενεστέρα. Ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς δευτέρας, ἀρκεῖ ἵνα εἴπω ὅτι περὶ δύο ναῶν λαμβάνομεν εἰδήσεις ἀκριβεστέρας πως, περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πύργου, καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῶν Παλαιολόγων.

Ἀπὸ τε τῆς ὀνομασίας, ἀπὸ προφορικῶν μαρτυριῶν, ἀπὸ τῶν γραφομένων τοῦ Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου «ἐπὶ τῆς πύλης καὶ τοῦ τείχους τοῦ Φαναρίου» καὶ «ἐπὶ τῷ τείχει τῷ κατὰ τὴν πύλην τοῦ Φαναρίου»² καὶ τῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1884 γενομένων ἀνακαλύψεων λειψάνων τῆς ἱερᾶς δομικῆς μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος, πλησιάζων πρὸς

1. Στάθ. Σχεδιάσμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. Ἐν Ἀθήναις, 1870, σελ. πβ'.

2. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν' σελ. 681.

τὴν δευτέραν πύλην τοῦ Φαναρίου, προσερειδόμενος σχεδὸν ἐπὶ τοῦ τείχους, κυρίως εἰς τινὰ πύργον, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς χαρτίοις ὄνομα Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πύργου, κατελάμβανε τὸν τόπον, ὃν κατέχουσι σήμερον ἡ οἰκία Κωστάκη Θωμαΐδου μετὰ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν αὐτῆς οἰκιῶν. Ἀπὸ τῶν τοῦ Κομνηνοῦ μανθάνομεν ὅτι ὁ ναὸς ἀπέθανε κατὰ τὴν πρώτην τριακονταετίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· ἡ μετὰ χεῖράς μου σημείωσις ἀναφέρει σαφῶς ὅτι τοῦτο συνέβη πρωθυπουργοῦντος τοῦ Ἀχμέτ Καλαϊλῆ πασᾶ, δηλὰ γε δὴ τῷ 1704.

Περὶ τῆς ἐτέρας ἐκκλησίας ἡ εἰδήσις, ἣν τὸ χειρόγραφον μεταδίδωσιν ἡμῖν, ἐστὶν αὕτη: «Ἦτον καὶ ἡ μικρὴ ἐκκλησία Παναγία τοῦ Παλαιολόγου· τὴν δὲ ἀφάνειαν αὐτῆς ὁ γράφων φαίνεται ἀποδίδους εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐκκλησίαν «τῶν Παλαιολόγων» γινώσκομεν ἀπὸ τε τοῦ Παχυμέρου³ καὶ ἀπὸ τῶν ὑπὸ Miklosich καὶ Müller ἐκδοθέντων ἐγγράφων, ἀλλ' ἐκ τούτων δείκνυται ὁ ναὸς σεμνυνόμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ἐνταῦθα ὁ πάτρων ἅγιός ἐστιν ἡ Θεοτόκος, καὶ φαίνεται ὅτι ὠνομάσθη ὁ ναὸς οὕτως ὡς ἐκ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας τῆς Μαγκουριωτίσσης, ἣν ἐπόθει ἵνα μετακομίση εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἄννα ἡ Ἀσπιέτισσα κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐν τούτοις ἔστι γνωστὴ καὶ Μονὴ τῆς Παλαιολογίνης, ἐν ἀρχαῖς ἔσως τοῦ ΙΔ' ἢ ἐν τέλει

3. βλ. τοῦ βιβλ. Β' τὸ κεφ. 16'.

τοῦ ΙΓ' αἰῶνος οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ τινος Παλαιολογίνης. Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ ἐρευνωμένῃ σημειώται ὁ ναὸς τοῦ Παλαιολόγου τάττεται μετὰ τοὺς τοῦ Τζιβαλίου, Μουχλίου, Ποτηρᾶ, καὶ Βλάχ-Σεραγίου, συμπεραίνω ὅτι «ἡ μικρὴ ἐκκλησία τοῦ Παλαιολόγου, Παναγία» ἔκειτο μετὰ τὸ Φαναρίου καὶ Βαλατᾶ.

Παρεμπίπτων ἐστὶν ὁ λόγος περὶ τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν, ὧν τινες ἐσώζοντο ἔτι τῷ 1683, σχεδὸν πρὸ διακοσίων ἐτῶν, καὶ τούτων καλὸν ἐὰν ἔχωμεν γνῶσιν. Τὸ μέρος τὸ ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Πετρίου μέχρι τῆς τοῦ Φαναρίου ἐκαλεῖτο, τοῦτο κυρίως, Διπλοφάναρον· τὰ ἔξω τῆς πύλης τοῦ Παλατᾶ ἐλέγοντο ἔξω τῆς πύλης τοῦ Κυνηγοῦ· ἡ Εὐλόπορτα ἐλέγετο ἐνορία τοῦ Κανάβη· αἱ συνοικίαι ἁγίου Μηνᾶ καὶ ἁγίου Κωνσταντίνου τῶν Ὑψωμαθίων ἐλέγοντο Καραμανία· οὕτω δ' ἐκαλοῦντο καὶ ἕνα αἰῶνα μετὰ τὴν ἄλωσιν· τὸ Τζιβαλί ἅγιος Νικόλαος τῆς Ἀγίας· ὁ σήμερον κατὰ παραφθορὰν Φωτηρᾶς, ἀθλίου τινος λογιωτάτου διορθοῦντος, ἐλέγετο ὀρθῶς Ποτηρᾶς· ἡ Καφατιανὴ ναὸς τῶν Καφατιανῶν· οὕτω δ' ἐπιγράφεται καὶ εἰς τὰ παλαιὰ χαρτία αὐτῆς· τέλος ὁ Ταξιάρχης ἐν Παλατᾶ ἅγιος Νικόλαος τῶν Ἀχρειδιανῶν, ἡ δὲ περὶ αὐτὸν τοποθεσία Παρμάκαπι.

§

Εἰς τὴν ἐτέραν τῶν ὑπ' ὄψιν μου σημειώσεων, προκειμένου περὶ χορηγίας «χιουρεκτζίδων», ἀνα-

καλύπτονται πολλαὶ ἐκκλησίαι μὴ σωζόμεναι σήμερον, ἀποθανοῦσαι δὲ μᾶλλον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ἐν ταύταις οὐ σημειοῦται, δηλ. τῷ 1683, ἡ (πρὸ τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἀναφερομένη) Παναγία τὸ (ἢ τοῦ) Βλάχα, ἀναφέρεται δ' ὅμως ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὸ Κοντοσκάλι· ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν ἐνορία τῆς Ἑλπίδος φαίνεται δίδουσα κρουρεκτζίδες τρεῖς, ἡ δὲ τῆς ἁγίας Κυριακῆς δύο καὶ μισόν, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου αὕτη ἓνα καὶ μισόν, ὑπονοῶ ὅτι ἦν οὐκ εὐκαταφρόνητος ἡ περὶ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἐνορία. Ὁ γινώσκων ὅτι εἰς δύο οἰκίας ἐν Κοντοσκαλίῳ, ὧν ἔχουσι καὶ σήμερον ἔτι τὴν κυριότητα ὁμογενεῖς, εὐρηνται, καθὼς ἐμάθομεν, ἐν τοῖς ὑπογεῖοις αὐτῶν λείψανα κόγχης ἱεροῦ βήματος, συμπεραίνει ὅτι εἷς ἐκ τῶν δύο τούτων ἦν ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου.

§

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως πάντων ἐστὶν ἡ ἀριθμησις τῶν ἐν τῷ Γαλατᾷ περατικῶν, ὡς ἔλεγον οἱ βυζαντινοὶ πατέρες ἡμῶν, ἐκκλησιῶν. Ἡ σημείωσις τοῦ 1683 ἀναφέρει ἑννέα κατὰ τὸν Γαλατᾶν ἐνορίας, εἰς ἃς εὐσυνειδότης ἀδύνατον ἵνα προσθῶμεν καὶ μίαν ἑτέραν, τὴν «Καστελλιῶτισαν», ὑπονοοῦντες μήπως αὕτη τυγχάνη ὁ ἐν τῇ αὐτῇ σημειώσει ἀναφερόμενος ναὸς τῆς Ἑλεούσης. Τῷ 1683 ἀναφέρονται ἐν Γαλατᾷ «ἐνορίαι» ἑννέα, ὧν τέσσαρες σώζονται καὶ νῦν, μετὰ τεσσάρων ναῶν,

ἡ τοῦ Χριστοῦ τῶν Μποστανίων· ἡ τῆς Παναγίας τῆς Καφατιανῆς· ἡ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Καμένου· καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου· αἱ λοιπαὶ ἦσαν ἡ τοῦ Χριστοῦ Κρεμαστοῦ, ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἡ τῆς Ἑλεούσης, ἡ τῆς Χρυσοπηγῆς. Περὶ τὰ 1560—1570 ἀναφέρεται ἱερουργῶν καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κηρύττων ἐν Γαλατᾷ Ἱερόθεος ὁ μαθητὴς τοῦ Θεοφάνους Ἑλεαβούλκου, κατόπι μητροπολίτης Μονεμβασίας γενόμενος· «αὐτὸς ἦτον πνευματικὸς τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῆς πόλεως . . . καὶ ἐκ βάρων ἀνέκτισε τὴν ἐκκλησίαν του τὴν Καστελλιῶτισαν», κατὰ τὸν «Χρονογράφον» τοῦ Δωροθέου Μονεμβασίας ἐν βίῳ Ἱερεμίου Β'. Ἄλλ' ἡ τῆς Χρυσοπηγῆς ἐκκλησία, ἣτις μικρῶ πρὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἀπέβη κέντρον ἀταξιῶν, ἤδεν ἤδη τὸ κύκνειον περὶ τὰ 1670, διότι τὸ κατόπιν ἔτος ὁ πατριάρχης Διονύσιος Δ' ὁ Μουσελίμης ἀγοράσας τὰ μανουάλια ταύτης ἐδωρήσατο τῷ πατριαρχικῷ ναῷ. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὁ Δουκάγκιος ἀριθμεῖ ἐξ ἑξ ἑκτῶν ναῶν ἐν Γαλατᾷ, τοὺς τέσσαρας σήμερον γνωστοὺς καὶ ἅγιον Δημήτριον καὶ Χριστὸν Κρεμαστον, πλὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Κασήμπασα. Ὅστε ἀγνοεῖ τρεῖς. Ἐν τούτοις, ἐν ἀρχαίῳ βακουφναμῆ, ὃν ἐξέδωκα ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ φέροντι τίτλον «Εὐγενίου ἡ Ζωοδόχος Πηγῆ», ἀναφέρονται κατὰ τὴν πρώτην εἰκοσαετίαν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τρεῖς ἐκκλησίαι ἐν Γαλατᾷ· τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ἐν ἐγγράφῳ

δὲ τοῦ 1660, ἐκδοθέντι ὑπὸ Α. Κεραμέως, ἀναφέρεται ὅτι ἐν τῇ πυρκαϊᾷ τοῦ 1660, κατ' ἀπρίλιον. ὡς ἔοικεν, ἐν Γαλατᾷ γενομένη, ἐκάησαν αἱ ἐκκλησίαι Χρυσοπηγῆς, Ἐλεούσης, καὶ ἁγίου Γεωργίου. Φρονῶ ὅτι, καθὼς αἱ δύο ὑπ' ὄψιν μου σημειώσεις γράφουσι, καθ' ἃ τεκμαίρομαι ἐκ λόγων καὶ φράσεων ἐγγράφων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἡ μεγάλη τοῦ 1660 ἐν Γαλατᾷ πυρκαϊά, καὶ ἡ μετὰ τριάκοντα ἔξ ἔτη ἐπαναληφθεῖσα πάλιν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ μέρει, τὰ πολλὰ χρέη καὶ τὸ τῆς ἐνδείας ὑπέρογκον ἐγένοντο ἀφορμὴ ἵνα μὴ ζητῶσιν οἱ χριστιανοὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ τῶν ἐννέα ἐκκλησιῶν. Οὕτω μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1660—1696 ἀπέθανον ἐκ τῶν ἐν Γαλατᾷ ἐκκλησίαι πέντε, ὧν ἡμῖν ἄγνωστοὶ μένουσι τέως αἱ τοποθεσίαι. Τὰ μετὰ χειρᾶς μου χειρόγραφα οὐδὲν λέγουσιν· ἀπὸκειται δὲ τοῖς μὴ πάσχουσι λιμὸν βιβλίων, ὅπως, ἀνερευνῶντες εἴ τι ἂν λέγωσι ξένοι ἀνά τοὺς ἡμετέρους τόπους ταξειδιῶται περὶ διαφόρων ναῶν, καὶ τὰ λεγόμενα πρὸς τε τὰς ἀπὸ μνήμης φερομένας καὶ τὰς ἐγγράφους παραδόσεις ἀντιβάλλοντες, ὀρίσωσι τὸ ὀρθὸν καὶ δόκιμον καὶ βέβαιον, μετὰ συζήτησιν ἐμβριθῆ τῶν ἐπαϊόντων, ἢ τοῦλάχιστον τῶν ἔχόντων ἐπὶ τούτῳ προηγουμένας ἐρεῦνας.

Β'

Ἐπὶ τούτοις ἐκδίδωμι τὰς τρεῖς ταύτας χειρογράφους σημειώσεις. Τούτων ἡ μὲν (Α') πρώτη εὑρηται ἐν τῇ «Νομικῇ Συναγωγῇ» τοῦ Δοσιθέου

Ἱεροσολύμων, ἡ δὲ (Β') δευτέρα καὶ ἡ (Γ') τρίτη ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 27 χειρογράφῳ κώδῃκι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου. Εἰσὶ δ' αὗται:

α'

† «Παρθένιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Κατάστιχον τῶν ἑκατὸν εἰκοσιπέντε κλουρεκτζίδων τῶν ριφθέντων εἰς τὰς ἐνορίας πόλεως καὶ Γαλατᾶ καὶ χωρίων κατὰ τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν πάντων* ,αχμη'.

Ἡ ἐνορία τοῦ πατριάρχου τέσσαρας.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Νικολάου Ἀγίας δύο καὶ ἐν κάρτον.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου μετὰ τοῦ Μπελιγραδίου καὶ ἁγίου Νικολάου ἅπασαι ἔξ.—Ἡ ἐνορία τῆς Χρυσαληθινῆς εἰς Τψωμαθεῖα ἐν ἀσήμιον.—Ἡ ἐνορία τῆς Γοργοπηκίου τρεῖς καὶ κάρτα τρία.—Ἡ ἐνορία τῆς Παναγίας Βλάγκα μισός.—Ἡ ἐνορία τῶν ἁγίων Θεοδώρων Βλάγκα τρεῖς.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ὑψωμαθείων ἐν ἀσήμιον.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου δύο καὶ ἐν κάρτον.—Ἡ ἐνορία ἁγίας Παρασκευῆς Χάσκιογι δύο.—Ἡ ἐνορία Κυρίας Σαλμάκωλον δύο καὶ κάρτον.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς πύλης Ἀνδριανου-

* φαίνεται ὅτι ἀντὶ φυσικῶν προσώπων προσεφέρετο χρηματικόν τι ποσόν, πρὸς ἀντικατάστασιν.

πόλεως, δύο καὶ ἓν κάρτον.—Ἡ ἐνορία τῆς Παναγίας Ἀραγπατζῆ ἓνας ἡμισυ.—Ἐνορία Ἐγρίκαπι Παναγίας Σούδας τρία κάρτα.—Ἐνορία τοῦ ἁγίου Δημητρίου Κανάβη τρεῖς καὶ κάρτον.—Ἡ ἐνορία τοῦ Μπαλύνου εἷς.—Ἡ ἐνορία τοῦ Τόπκαπι ἁγίου Νικολάου ἓνας ἡμισυς.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Νικολάου Ἀχρειανῶν ἓνας ἡμισυς.—Ἡ ἐνορία τῆς Παναγίας τοῦ Μουχλίου δύο καὶ κάρτον.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ποτηρᾶ ἓν ἡμισυ.—Ἡ ἐνορία τοῦ Σαρμασκιῶν τρία κάρτα.—Ἡ ἐνορία τοῦ Πύργου μετὰ τοῦ παπᾶ Νικορήτου τρία κάρτα.—Ἡ ἐνορία τοῦ Φυτίλη μ[ετὰ] τοῦ Ραμουνητῆ δύο.

Καὶ τῶν ἐνοριῶν τοῦ Γαλατᾶ.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Ταταουλά ἓνας ἡμισυς.—Ἡ ἐνορία τῆς Παναγίας Χρυσοπηγῆς ἕξ.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἑπτὰ.—Ἡ ἐνορία τῆς Παναγίας Ἐλεούσης τρεῖς καὶ κάρτα τρία.—Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Νικολάου δύο.

β'

«Κατάστιχον τῶν γερῶν κλουρεκτζίδων ὅπου δυνάζονται ἀχπγ'», Φεβρουαρίου ιγ'.

Ἡ ἐνορία τοῦ Πατριαρχείου, κλουρεκτζίδες τρειςἡμισυ.

Ἡ ἐνορία τῆς Ἀγίας, κλουρεκτζίδες τρεῖς.

Ἡ ἐνορία ἔξω τοῦ Μπαλατᾶ, τρεῖς.

Ἡ ἐνορία τοῦ Φυτίλη, κάρτα τρία.

Ἡ ἐνορία τοῦ Πύργου, κάρτα τρία.

Ἡ ἐνορία τοῦ Ῥαμουνητῆ, κάρτα τρία.

Ἡ Παναγία Μαχουλιώτισσα, κλουρεκτζίδες δύο, καὶ κάρτο μισό.

Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ποτηρᾶ, κλουρεκτζῆς ἓνας καὶ μισός.

Ἡ ἐνορία τῶν Ὀχρειδιανῶν, κλουρεκτζῆς μισός.

Ἡ ἐνορία τοῦ Μπαλύνου κλουρεκτζῆς ἓνας.

Ἡ ἐνορία τοῦ Κανάβη κλουρεκτζίδες τρεῖς, καὶ κάρτα τρία.

Ἡ ἐνορία τοῦ Ἐγρίκαπι, κλουρεκτζῆς ἓνας, καὶ κάρτο μισό.

Ἡ ἐνορία τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊντανίου ἓνας κλουρεκτζῆς, καὶ κάρτα τρία.

Ἡ ἐνορία τῆς Κυρίας τῶν Οὐρανῶν, κλουρεκτζίδες δύο, καὶ κάρτο ἓν.

Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γεωργίου, περὶ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως, κλουρεκτζῆς ἓνας καὶ μισός.

Ἡ ἐνορία τοῦ Σαρμασκίου, κάρτα τρία.

Ἡ ἐνορία τοῦ Τόπκαπι, κλουρεκτζῆς μισός.

Ἡ ἐνορία τῶν Ἐξ μαρμάρων, κλουρεκτζίδες τρεῖς, καὶ κάρτα τρία.

Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Ὑψωμαθείων, κλουρεκτζῆς ἓνας καὶ ἡμισυς.

Ἡ Παναγία Χρυσαληθινῆ, κλουρεκτζῆς ἓνας, καὶ ἡμισυς.

Ὁ ἅγιος Πολύκαρπος, κλουρεκτζίδες δύο, καὶ κάρτο ἓν.

Ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος, ὁ ἅγιος Νικόλαος, καὶ ἡ Παναγία εἰς τὸ Μπέλιγράδι, κιουρεκτζίδες ἕξ ἡμισυ.

Οἱ ἅγιοι Θεόδωροι Βλάχκα, κιουρεκτζῆς ἕνας.

Ἡ Ἐλπίδα, κιουρεκτζίδες τρεῖς.

Ὁ ἅγιος Νικόλαος Κοντοσκάλι, κιουρεκτζῆς ἕνας, καὶ μισός.

Ἡ ἁγία Κυριακὴ, κιουρεκτζίδες δύο, καὶ μισός.

Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἰς τὸ Χασκίοι, κιουρεκτζῆς ἕνας.

Ὁ ἅγιος Δημήτριος Ταταούλα, κιουρεκτζίδες δύο.

Ἡ ἐνορία τῆς Χρυσοπηγῆς, κιουρεκτζίδες ἕξ.

Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Γαλατᾶ, κιουρεκτζίδες πέντε.

Ἡ ἐνορία τῆς Ἐλεούσης, κιουρεκτζίδες τρεῖς, καὶ κάρτα τρία.

Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Δημητρίου, κιουρεκτζῆς ἕνας.

Ἡ ἐνορία τῆς Παναγίας τῆς Καφατιανῆς, κιουρεκτζῆς ἕνας, καὶ μισός.

Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Καμένου, ἡμισυς.

Ἡ ἐνορία τοῦ Χριστοῦ τῶν Μποστανίων, κιουρεκτζῆς ἕνας, καὶ μισός.

Ἡ ἐνορία τοῦ Χριστοῦ Κρεμαστοῦ, ἕνας, καὶ μισός.

Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Νικολάου, κιουρεκτζίδες δύο.

Ἡ ἐνορία τοῦ Μπεσικτασίου, κιουρεκτζίδες τρεῖς.

Ὁ Κουρούτζεσμὲς, κάρτα τρία.

Τὸ Ὀρτάκιοι κιουρεκτζίδες δύο καὶ ἡμισυς.

Τὸ Μέγα Ρεῦμα κιουρεκτζίδες τέσσαρες, καὶ ἡμισυς.

Τὰ Θεραπεῖα, κιουρεκτζίδες τέσσαρες.

Ὁ Μπουγιούκτερες, κιουρεκτζίδες δύο.*

γ'.

«**Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Πόλεως καὶ τῶν πέριξ****,

ἐνθα καὶ κουτεῖα τοῦ ἁγίου Τάφου,

ἐκτὸς τῶν ἐχόντων ἐξωθεν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Εἰς τὸ Διπλοφανάριον τὸ Πατριαρχεῖον ἅγιος Γεώργιος.

† Εἰς τὸν Πύργον ἅγιος Γεώργιος.

Τὸ μετόχι ἅγιος Γεώργιος.

Εἰς τὸ Παρμάκαπι ἅγιος Νικόλαος τῶν Ὀχρειδιανῶν.

Εἰς τὸν Μπαλατᾶν μέσα ἡ Παναγία τοῦ Μπαλίνου.

* Εξω τοῦ Κυνηγοῦ ἅγιος Ἰωάννης τῶν Σιναϊτῶν.

* διορθωθείσων τῶν ἀνορθογραφῶν, ἐφυλάχθη μόνη ἡ στίξις.

** ὁ τίτλος ἐγράφη χειρὶ τοῦ Χρυσάνθου.

Εἰς τὴν ἐνορία τοῦ Κανάβη ἅγιος Δημήτριος
εἰς τὴν Ξυλόπορταν, ἦτοι τὸ Ἀγιβα-
σαρίκαπι.

Εἰς τὸ Ἐγρίκαπι ἡ Παναγία Σούδα.

Εἰς τὸ Ἀραμπατζι-μεγιτάνι ἡ Παναγία.

Εἰς τὸ Ἐντρενέκαπι ἅγιος Γεώργιος.

Εἰς τὸ Σαρμασίκι ἅγιος Δημήτριος.

Εἰς τὸ Σαλμὰ-τομπρούκι κάτωθεν τοῦ Ἐν-
τρενέκαπι, ἡ Παναγία Κυρία τῶν Οὐ-
ρανῶν.

Εἰς τὸ Τόπκαπι ἅγιος Νικόλαος.

Εἰς τὰ Ἐξ μάρμαρα Παναγία Γοργοεπήκοος.

Εἰς τὴν Καραμανίαν ἅγιος Κωνσταντῖνος, καὶ
ἡ Παναγία τῶν Μπελιγραδίων.

Εἰς τὸν Ζεῖτοῦν μαχαλᾶν Καραμανία ἅγιος
Πολύκαρπος.

Εἰς τὰ Ὑψωμαθεῖα Παναγία Χρυσαληθινή
καὶ ἅγιος Νικόλαος
καὶ ἅγιος Γεώργιος.

Εἰς τὸ Βλάχκα ἅγιοι Θεόδωροι.

Εἰς τὸ Κουτσοκάλι ἡ Παναγία ἡ Ἐλπίς.

Εἰς τὴν Ἀγίαν ἅγιος Νικόλαος.

Εἰς τὸ Μουχλεῖον ἡ Παναγία Μαγουλιώτισσα.

Ὁ ἅγιος Γεώργιος τοῦ Ποτηρᾶ.

† Τὸ Βλάχ σαράγι Παναγία.

† Ἦτον καὶ ἡ μικρὴ ἐκκλησία Παναγία τοῦ
Παλαιολόγου, ὅπου κλπ.

Εἰς τὸ Χᾶσκρογι,

Ἡ ἅγια Παρασκευή.

Εἰς τὸν Γ'αλατᾶν,

Χριστὸς τῶν Μποστανίων.

Ἄγιος Νικόλαος.

Παναγία τῶν Καφατιανῶν.

Ἄγιος Ἰωάννης τῶν Χιωτῶν.

Εἰς Ταταοῦλα,

Ἄγιος Δημήτριος.

Εἰς τὸ Μπεσίκτασι τὸ Διπλοκιδόνιον,

Ἡ Παναγία ἡ Κοίμησις.

Εἰς τὸ Ὀρτάκιογι,

Ὁ ἅγιος Φωκᾶς.

Εἰς τὸν Κουρούτζεσμέν,

Ὁ ἅγιος Δημήτριος.

Εἰς τὸ Ἀρναούτκρογι Μέγα ῥεῦμα,

Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀσωμάτων.

Εἰς τὸ Νεοχῶρι,

Ἄγιος Νικόλαος.

Παναγία.

Ἄγιος Γεώργιος τῶν Ἀγιοταφитῶν.*

* φαίνεται γεγραμμένον ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς, ὑφ' ἧς τὸ
προηγούμενον, ἀλλὰ συνετάχθη πάντως μετὰ τὸ 1696.

Ταῦτα τὰ ρουφέτια ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔχουσι κουτεῖα τοῦ Ἁγίου Τάφου

Οἱ γουναράδες. Οἱ μεταξάδες. Οἱ τζοχατζήδες. Οἱ μπογιατζήδες. Οἱ ταουκτζήδες. Οἱ ἀμπατζήδες. Οἱ τακριατζήδες. Οἱ χρυσοχοί. Οἱ ντουλγέριδες. Οἱ τερλικτζήδες. Οἱ μαλοχαράκται.* Οἱ καπήλοι».

§

Τίνες αἱ πρόχειροί μου κρίσεις, μετὰ τὴν ἐπὶ τῶν ἐγγράφων τούτων μελέτην;

Ἄν εἰς τοὺς μὴ ὁμογενεῖς ἐπιβάλληται ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἢ σπουδῆ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει δημοσίων ἱερῶν οἰκοδομημάτων ἐπὶ βυζαντινῶν, ἡμῖν ἐπιβάλλεται κατὰ καθήκον, ὅπως δικαιώσωμεν τὴν ἀδικουμένην μνήμην τῶν βυζαντινῶν ἡμῶν πατέρων. Ἴσως ἐκ μακρᾶς, ἐμβριθοῦς, καὶ ἀπροσπαθοῦς, τὸ κυριώτερον, μελέτης ἀνευρεθῆ ποτὲ ὅτι πολλαὶ ἐκκλησίαι ἦσαν ἢ αὐτὴ καὶ μία πολλὰς ἔχουσα ὀνομασίας, πότε μὲν ἀπὸ πάτρωνος ἁγίου, ἐντὸς δέκα καὶ δύο αἰώνων τρίς ἢ τετράκις ἀλλαγέντος, πότε δὲ ἀπὸ τοῦ κτίτορος, ἀλλασσομένου καὶ τούτου πολὺ συνεχέστερον ἴσως τοῦ πάτρωνος. Ἴσως ἀνευρεθῆ ποτὲ ὅτι, κρημισθείσης μιᾶς ἐκκλησίας, ἀνηγέρθη νεωτέρα μετ' ὀλίγους ἢ πολλοὺς ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνης, ἐπὶ νέῳ δ' ὀνόματι. Ἴσως ἀνευρεθῆ ὅτι, κἂν εἰς τετρακοσίας

* μυλοχαράκται;

τεσσαράκοντα μόνον ἀριθμήσωμεν, ὡς ἠρίθμησα, τὰς ἐπὶ βυζαντινῶν ἐκκλησίας καὶ μονὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει, πράγματι κατὰ τὸ ἐν τρίτον ἐκ τοιαύτης ἐναλλαγῆς ἐξωγκώθη ὁ ἀριθμὸς. Ἴσως ἀνευρεθῆ ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἐκκλησιῶν ἦσαν παρεκκλήσια μεγαλειτέρων ναῶν ἢ μονῶν, καὶ ὅτι τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ ἐν μὲν ὄνομα γινώσκομεν ὡς ναόν, ὑφ' ἕτερον δὲ ὡς μονὴν, ἤτοι ὑπὸ τρία καὶ τέσσαρα ὀνόματα περιεχομένου τὸ ἐν καὶ μόνον ὄνομα τοῦ περιέχοντος· ὡσεὶ ὠνόμαζέ τις τὴν τοῦ Βατοπεδίου μονὴν ὑπὸ τριάκοντα ὀνόματα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν αὐτῇ παρεκκλησιῶν. Ἄνευρεθήσεται δὲ ποτε καὶ ὅτι οὐδέποτε ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ αἰῶνι συνυπῆρχον αἱ 440 ἐκκλησίαι αὗται. Ἐπὶ δὲ ταῦτα γένωνται, τὸ στόμα τῆς ἀληθείας ἀπαγγελεῖ ὅτι οὐδαμῶς ἐδαπανῶντο οἱ βυζαντινοὶ πατέρες ἡμῶν διηνεκῶς καὶ κατὰ πᾶσαν γενεάν εἰς ἀνεγέρσεις καὶ κτίσεις, ἀλλ' εἰς ἐπισκευὰς ἐλάστωτε καὶ στολισμοὺς ἱερῶν ναῶν, καὶ τούτων οὐχὶ τότε πολλῶν, ὡς οἱ προκατειλημμένοι ὑπὸ φληναφιῶν ξένων διαδίδουσιν.

Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο πρῶτιστα καὶ μάλιστα, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἀπαιτεῖται ἵνα ἀνερευνηθῶσι χειρόγραφα πολλὰ, ἀπὸ δὲ τούτων, εἴτε «κουβραῶδες» εἰσι ταῦτα, εἴτε Μηναῖα, εἴτε Εὐχολόγια, δυνατὸν ἔστι καὶ προσδόκιμον ἵνα συμπληρώσωμεν τὰς ἡμετέρας γνώσεις, ἀναστηλοῦντες μὲν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, παρεωραμένην ἢ διαστρεφόμενην, ἀπόδιδοντες δὲ δίκαιον εἰς τὴν μνήμην πατέρων ἀδικουμέ-

νων, οἷς ἐν καὶ μόνον παράπτωμα, καὶ παράπτωμα τρισμέγιστον, ἐπιγράφω, ὅτι παρήγαγον γενεὰς ἀμελῶν ἢ φυγοπόνων μετὰ κουρότητος ἐξεταζούσας αὐτὸ τὸ παρελθὸν τοῦ ἔθνους, γενεὰς ἀδιαφόρως, οἷον εἰπεῖν, ἐχρούτας πρὸς πᾶν ὄ,τι πάτριον.

§

Δέον ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ ἵνα παρατεθῶσιν εἰσέτι μαρτυρίαι τινὲς περὶ τῶν ὑφισταμένων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὰς ὑπ' ὄψιν μου πηγὰς, μείζων ζημία τοῖς ναοῖς ἐπεγένετο ἐν Γαλατᾶ κυρίως· ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων ἀφηγεῖται ὅτι κατὰ τὸ 1659 ἐν τῇ κατὰ Γαλατᾶν πυρκαϊᾷ «ἐκάησαν καὶ ἡ ἐκκλησίαις τῆς Χρυσοπηγῆς, τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Ἐλεούσης. Ἐγένετο δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ φθάσασα ἄχρις Ὑψωμαθίων, καὶ ἐκάησαν ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰς τὸ Κοντοσκάλι, τῆς Ἐλπίδος, ἁγίου Ἰωάννου, ἁγίας Κυριακῆς, ἁγίων Θεοδώρων, ἁγίου Νικολάου¹ καὶ ἄλλαι, καὶ ἔδωκεν ὁ βεζύρης θέλημα καὶ ταῖς ἐφτίασαν»². Τὴν ἐν Γαλατᾶ κατα-

1. μήπως ἐννοῆ τὸν ἐν Ὑψωμαθίοις ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου τὸν καὶ σήμερον ὑφιστάμενον;

2. τὰ μείναντα ἀνέκδοτα τεμάχῃ τῆς Ἱστορίας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχουσάντων· ἐν Α' τόμῳ Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας· ἴδε σελ. 281. Διορθωτέον· ὅτι ἡ πυρκαϊὴ τοῦ Γαλατᾶ ἐγένετο τῷ 1660.

στροφὴν τὴν ἐκ νεωτέρας πυρκαϊᾶς ἐκτίθησι στιχούργημα τι ἀνέκδοτον, περισωθὲν ἐν ἰδιωτικῷ κώδικι σωζομένῳ νῦν ἐν Χίῳ³, καὶ συνημμένον ἔχον μικρὸν τι σημείωμα τοῦ πατριάρχου Διονυσίου Δ' τοῦ Μουσελίμη. Κατὰ τὴν πυρκαϊάν ταύτην, τῇ 25 Ἀπριλίου 1696 συμβᾶσαν

«μάλιστα γὰρ ταῖς ἐκκλησιαῖς ταῖς χρυσοστολισμέναις σὲ τρεῖς ὥραις ἐκάησαν κ' ἡ ἔξῃ μαζωμέναις· κ' ἐφύγασιν οἱ προεστοὶ, παπᾶδες καὶ διακόνου, μέσ' τὰ καράβια κοίτονται τὰ ροῦχά τους ἀκόμῃ· ἐχάσαν τὰ κονάκια τους καὶ εὐμορφα κελλιά τους, ἐπαιδευθήκασιν κιαυτοὶ γὰρ τὴν κενοδοξιά τους· διατὶ δὲν ἐχρειάζονταν κανέναν νὰ μιλήσουν μηδὲ πτωχὸν, μηδ' ἄρχοντα νὰ τὸν ἐχαιρετίσουν»⁴.

3. ἐπιστάσις τοῦ φιλάτου γυμνασιάρχου Χίου Γεωργίου Ζολώτα, μετεγράφησαν κεφαλαία τινὰ ἐκ τούτου τοῦ χειρογράφου ὑπὸ Κ. Κανελλάκη.

4. τὸ ἱστορικὸν τοῦτο μνημεῖον, εἰς στίχους 118 παρατενόμενον, ποιεῖται γνωστὸν τὸν ἐργάτην αὐτοῦ ἐν τῷ τέλει:

«Τελείωσεν ἡ ἔξηγησις τοῦ Γαλατᾶ ρημάδα
κ' ἐκεῖνος ποῦ τὴν εὐγαλεν τὸν λέγουσιν Βαρνάβαν.
Εἰς τὴν πατρίδα Κύπριος, μὰ δὲν εἶν' σπουδασμένος,
πάρει κοιτὰ τὰ γράμματα ποῦ εἶναι μαθημένος.
Νᾶχεν σπουδάξῃ καὶ αὐτὸς ἐλληνικὴν σοφίαν,
ἤθελεν ἔχει μάθημα νὰ γράφ' ὀρθογραφίαν·
κίαν ἔσφαλεν καὶ τίποτες ἴστοις στίχους ὁποῦ γράφει,
εἰς τὸ σχολεζὸν δὲν κάθησεν τῆς πόλεως νὰ μάθῃ.
Ἐλπίζω πῶς νὰ σπουδάξῃ, ἤθελεν ἐννοήσῃ
ταῖς λέξαις ὄλων τῶν γραφῶν νὰ ταῖς κατανοήσῃ
Μὰ ἐπειδὴ ἴστον τόπον του δὲν βρίσκονται σπουδαῖοι,
ἔτιζῃ αὐτὸς ἀσπούδακτα τὰ γράφει καὶ τὰ λέει».

Τὸ σημεῖωμα τοῦ πατριάρχου Διονυσίου γράφει περὶ τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἀκριβέστερον· «κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, αὐρ᾽, σεβὰλ ἀϊ α΄, αχλῆς ἀπριλίου κε΄, ξημερώνοντας σάββατον, ἔγινεν μέγας ἐμπροσημὸς εἰς τὸν Γαλατᾶν καὶ ἐκάησαν αἱ ἕξ ἐκκλησίαι, ἡ Καφατιανή, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης, ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ Χριστὸς τῶν μποστανίων, ὁ Χριστὸς τοῦ κρεμαστοῦ, καὶ ἐκάησαν ἐργαστήρια καὶ ὀσπήτια ἕως τεσσαράκοντα χιλιάδες, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος. Ἀπὸ τὴν πρώτην πυρκαϊάν, ὅπου ἔγινεν καὶ ἐκείνη μεγάλη, ἕως αὐτὴν ἐπέρασαν χρόνοι λς'».

διὰ γραμμάτων παχέων γράφονται τὰ ὀνόματα τῶν ἐκκλησιῶν ἐκείνων, ὧν μιμνήσκειται τελευταῖον ἡ ἱστορία· πρὸ τῶν δύο τούτων ἀπέθανεν ἡ Χρυσοπηγή, κατὰ δὲ τὴν ΙΓ' πάντως ἑκατοντατηρίδα ἔλιπε τὴν τοῦ κόσμου σκηνὴν καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ ἡ Καστελλιωτίσσα. Ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ γενήσεται λόγος περὶ τε τῆς Χρυσοπηγῆς καὶ τῆς Θεοτόκου τῶν Καφατιανῶν.

§

Κατὰ τὴν πυρκαϊάν τὴν γενομένην τῇ 10 αὐγούστου 1782, ὅτε ἐκάησαν αἱ συνοικίαι Κοντοσκαλίου, Βλάχκας, Ὑψωμαθείων καὶ σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν πόλεως, ἀναφέρεται

ὥστε τὰ περὶ Κύπρου γραφόμενα τοῦ γυμνασιάρχου Μ. Παράνικα (Σχεδιάσμα 163 σελ.) ὅτι «καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν δὲν ἔπκυσε καλλιεργοῦσα τὰ γράμματα ἢ μεγαλόνησος» οὐ κείνται μῆτ' ἐντὸς τῆς ἀληθείας, μήτε παρ' αὐτῇ.

ὅτι ἐκάησαν ὀκτὼ ἐκκλησίαι, μεταξύ δὲ τούτων οἱ Ἀρχιστρατήγοι, ἐνῶ τοιαύτην ἐκκλησίαν ἀγνοοῦμεν ὑπάρξασάν ποτε κατὰ τὰ μέρη ταῦτα⁵, προδήλως δὲ τὸ ὄνομα κακῶς ἐγράφη· διότι τῶν γνωστῶν μοι σημειώσεων ἐμβατικίων, ἤτοι χρηματικῶν χορηγιῶν διδομένων εἰς τὸ πατριαρχικὸν ταμεῖον ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν τῶν ὀρθοδόξων, οὐδεμία ἀναφέρει ναὸν Ἀρχιστρατήγου κατὰ τὰ μέρη ταῦτα κείμενον. Μόνον ἓνα ναὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο γινώσκω, θανόντα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, καὶ μάλιστα μετὰ τὰ μέσα αὐτοῦ, τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδάνι· καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ περὶ σχολείων ἐνοριακῶν Κωνσταντινουπόλεως σιγιλλίῳ τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ τοῦ Χαντζερῆ ἀναφέρονται ἕξ ἐκκλησίαι περὶ τὸ Ἐδιδνεκάπι, σαφῶς δὲ γνωρίζονται ναοὶ τῆς Θεομήτορος ἢ Χαντζερλήδισα, ἢ Κυρία τῶν Οὐρανῶν, ἢ Θεοτόκος ἐν Ἐγρίκαπι, πλὴν δὲ τούτων ὁ Ἅγιος Γεώργιος (Ἐδιδνεκάπι) καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος (Σαρμασίκι), ὑπῆρχεν ἄρα παρ' αὐταῖς καὶ ναὸς τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν τοποθεσίαν Ἀραμπατζῆ-μεϊδάνι (πλατεῖαν δηλαδὴ τῶν ἀμαξηλατῶν ἢ ἀμαξοπηγῶν). Κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἔδιδεν ἐμβατικίον εἰς τὸ πατριαρχικὸν ταμεῖον χρῶσια 40, τοσαῦτα δὴλ. οὖν ὅσα καὶ ὁ Ἅγιος Γεώργιος Κυπαρισσᾶς τῶν Ὑψωμαθείων· ἦν ἄρα μικρὰ ἢ συνοικία τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδάνι μετὰ

5. ἡ σημείωσις εὔρηται ἐν τῷ ἔργῳ μου «Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ» κτλ. σελ. 312—313.

τὸ 1764 οὐδεμίᾳ μνείᾳ γίνεται τοῦ ναοῦ τούτου, πιθανῶς ἀποθανόντος μεταξύ τοῦ 1764—1770. Πιστεύω ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως, ἣν ὁ πολὺς Δουκάγγιος ἀναφέρει⁶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 13' αἰῶνος. Ἐνταῦθα δὲ καλὸν εἰπεῖν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπίσης ἀναφέρει τὸν ναὸν ἁγίου Μηνᾶ τῶν Ὑψωμαθείων ὡς ναὸν ἁγίου Κάρπου, τὴν δὲ Θεοτόκον (ἐν Παλατᾷ) Παλίνου γράφει Baigle⁷. Γράφει δ' ὑπάρχοντα καὶ ναὸν ἁγίου Δημητρίου ἐν Κασήμπασα.

Χρήσιμα ταῦτα γενήσονται ἡμῖν οὐ μετὰ πολὺ.

Γ'

Ἀνασκοπῆ τις τῶν ἐτησίων εἰς τὸ πατριαρχικὸν ταμεῖον χορηγιῶν, ἐμβατικίων δηλαδὴ τῶν ναῶν, θέλει δείξει ἡμῖν εἴπερ ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν ναῶν ἐπέτρεπεν οἰκοδομὰς ναῶν νέας μετὰ τὰς συνεχεῖς πυρκαϊὰς, ἐν αἷς συνεχῶς ἀπετεφροῦντο ναοὶ πολλοί. Ἐσημειώθησαν ἄρτι αἱ τοῦ 1660 καὶ 1696 ἐν τε Γαλατᾷ καὶ ἐν Ὑψωμαθείοις, Κοντοσκαλίῳ, καὶ Βλάχκᾳ. Τῷ 1640 «μηνὶ αὐγούστῳ, κατὰ τὸν μακάριον Δοσίθεον¹, γέγονε πυρ-

6. Constantinopolis Christiana· βιβλίου Δ', κεφάλαιον VIII, νὰς 104.

7. αὐτόθι· ἐκδόσεως Βενετίας σελ. 113 Β' τόμου.

1. Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων· σελ. 1174.

καὶ ἐν Βαλατᾷ καὶ Φαναρίῳ, καὶ ἐνεπυρίσθη τὸ μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ ἕτεραι ἐννέα ἐκκλησίαι, καὶ ἔμειναν ἠφανισμέναι». Αἱ ἐννέα ἐκκλησίαι αὗται ἔκειντο ἄρά γε ἐν Παλατᾷ καὶ Φαναρίῳ, ὅπου σήμερον εἰσὶν ἡμῖν γνωσταὶ μετὰ καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Ποτηρᾷ μόνον ἐπτὰ; — Ἀπάντησις δίδοται καταφατικῆ, ἐὰν ἀναμνησθῶμεν τῶν κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην κειμένων τότε ναῶν Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πύργου καὶ Παναγίας τῶν Παλαιολόγων. Τῷ 1730 «κατεχάη ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Σιναϊτῶν², τὸ μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ἡ ἐκκλησία τοῦ Βαλίνου, ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου εἰς τὸ Παρμάκαπι³, ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀργιστρατήγου εἰς τὴν Ζουρόπετραν, αἱ πᾶσαι ἐκκλησίαι ἐνδεκα». ἤτοι ἀριθμοῦνται ὅσαι καὶ σήμερον εἰσὶν, αἷς προστίθεμεν τὴν τοῦ Ἀραμπατζῆ-μειδάν. Τῷ 1772 ἐκάησαν καὶ αἱ τρεῖς ἐκκλησίαι τοῦ Νεοχωρίου⁴. Τῷ 1782 ὀκτὼ ἐκκλησίαι, κατὰ τὴν ἀπὸ Τζιβαλίου μέχρι Σουλτάν-Μεχμέτ, Βλάχκας, Ἐξ-Μαρμάρων καὶ Ὑψωμαθείων περιοχὴν.

§

Ἡ γνώσις τῶν ἐμβατικίων ἴσως συντρέχει ἡμῖν καὶ πρὸς γνώσιν τοῦ ὀρθοδόξου ἐλληνικοῦ πλη-

2. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν· σελ. 327.

3. Ἡ τουρκικὴ αὕτη λέξις ἐξελληνισθεῖσα κατόπιν ἐστὶν ἡ σημερινὴ Ξυλόπορτα.

4. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, σελ. 499.

θυσμοῦ, τῆς αὐξήσεως ἢ μειώσεως αὐτοῦ. Κατ' ἀτυχίαν, ἢ μὲν ἀρχαιοτέρα μνεῖα περὶ τῶν ἐμβατικῶν εὑρηται παρὰ τῷ χρονογράφῳ Μαλαξῶ, ἐν τῇ Turcograecia, τούτων ἀποδίδοντι τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάσαφ Β' τὸν Μεγαλοπρεπῆ⁵, καὶ κηρύττοντι τὸ πρᾶγμα σιμωνιακόν, ἐνῶ πρόκειται περὶ χορηγίας ἐπὶ ἐγκαθιδρύσει ἱερέως ὡς προϊσταμένου ναοῦ τινός, οὐχὶ δὲ ἐπὶ χειροτονία· ἢ δ' ἀρχαιοτέρα σημείωσις ἀνατρέχει μόλις εἰς τὸ 1740. Κατ' αὐτὴν ἐνορίαὶ πλουσιώτεραι ἐν Κωνσταντινουπόλει φαίνονται οὕσαι ἢ τῆς Ἑλπίδος Κοντοσκαλίου, χορηγοῦσα 500 γρόσια, μεθ' ἣν ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος τῶν Ὑψωμαθίων 400. Τάττονται μετ' αὐτάς ὁ Ἅγιος Νικόλαος τοῦ Τζιβαλίου, οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι τῆς Βλάγκας καὶ οἱ Ἀσώματοι τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ἀνὰ 300. Ὁ ἐν Νεοχωρίῳ Ἅγιος Νικόλαος 220. Μετ' αὐτὸν ἡ Ἁγία Παρασκευὴ τοῦ Χάσκιοι 175, ἡ Μαγουλιώτισσα Θεοτόκος 160, ἡ ἐνορία τοῦ Πύργου, ἣν ἐπώπτευεν ὁ Ἅγιος Γεώργιος τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ αἱ Παναγίαι Βελιγραδίου καὶ Νεοχωρίου ἀνὰ 150. Πτωχότεραι δ' ἐνορίαὶ φαίνονται ὁ Ἅγιος Δημήτριος Ταταούλων, διδοὺς 70 γρόσια κατ' ἔτος, ὡς καὶ ὁ Ἅγιος Φωκᾶς ἐν Ὁρτάκιοι, καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἐν Τόπ-καπι. Πτωχότεραι καὶ τῶν πτωχοτέρων τούτων αἱ λοιπαὶ τέσσαρες τῶν Ὑψωμα-

5. βλέπε προχείρως τὸ ἄρθρον μου περὶ τοῦ Ἰωάσαφ ἐν «Ἡμερολογίῳ Ἀνατολῆς» τοῦ 1883· ἰδίᾳ δὲ σελ. 264.

θίων, ἀνὰ 60 γρόσια χορηγοῦσαι κατ' ἔτος, ἡ Παναγία τῶν Ἐξ-Μαρμάρων 50, καὶ τέλος ἡ Παναγία Ἀραμπατζῆ μειδάνι καὶ ὁ Ἅγιος Γεώργιος Νεοχωρίου ἀνὰ 40. Πασῶν ὅμως ἐλεεινότερα καὶ ἀξιόθρηνητος ἦν ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐνὶ Κουρούτσεσμε, διδοῦσα μόνον 25 γρόσια.

προχωρήσωμεν· τῷ 1741 ὁ Ἅγιος Νικόλαος τοῦ Τζιβαλίου δίδει 500, ἀπὸ δὲ τοῦ 1742 καὶ ἐξῆς 600. Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ τοῦ Χάσκιοι τῷ 1741 χορηγεῖ 200 μέχρι τοῦ 1748, ὅτε δίδει 275 καὶ ἀπὸ τοῦ κατόπιν ἔτους 300. Εἰρήσθω δ' ὅμως ὅτι τὰ τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἰσοδήματα ἐξωγκοῦντο διὰ τε τῶν προσόδων τοῦ ἐν Χάσκιοι ἁγιάσματος καὶ τῶν ἐπὶ τῇ ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῆς ταφῇ καταβαλλομένων δικαιωμάτων. Ἡ Μαγουλιώτισσα Θεοτόκος δίδει 200 μὲν τῷ 1745, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1746 καὶ ἐξῆς 250 κατ' ἔτος. Ἡ ἐνορία τοῦ Πύργου ἀπὸ τοῦ 1746 καὶ ἐξῆς 200. Ὁ τῶν Ταταούλων Ἅγιος Δημήτριος τῷ 1741 καὶ τῷ 1742 ἀνὰ γρόσια 100, τὸ 1745 ἔτος 150, τὸ μετὰ ταῦτα 200, τῷ 1747 χορηγεῖ 250, τὸ κατόπιν ἔτος 275, ἐν ἔτος μετὰ ταῦτα 300, καὶ τῷ 1750 δίδει γρόσια 330, ἕως ἔτου τῷ 1777 φαίνεται χορηγῶν 500 γρόσια. Μικραὶ διαφοραὶ φέρονται εἰς τὰ τῶν λοιπῶν ἐνοριῶν ἐμβατικά, μεταξύ δὲ τῶν ἐμμεϊνάντων εἰς τὴν ἀξιόδακρυτον κατάστασιν ναῶν διακρίνεται ὁ Ἅγιος Δημήτριος τοῦ Κουρούτζεσμε, ὅστις τῷ 1777 δεικνυται βελτιούμενος ἐν τῇ οἰκονομικῇ αὐτοῦ καταστάσει· χορηγεῖ δὴλά γε δὴ 150 γρόσια. Αἱ ἐκ-

κλησῖαι τοῦ Γαλατᾶ δεικνύονται χορηγοῦσαι ἀπὸ τοῦ 1742 ἐν συνόλῳ 500 γρόσια σχεδόν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1749 ἢ μὲν ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ χορηγεῖ 450, ἢ Καφατιανὴ 250 καὶ μετὰ ἐν ἔτος 300, ὁ Ἅγιος Νικόλαος 250 καὶ τὸ ταμεῖον Ἁγίου Ἰωάννου «τῶν Χιωτῶν», καίπερ ἐν τούτῳ δυσηνίων δεικνυομένων, 200, καὶ μεθ' ἐν ἔτος 225. Ἐκπλήττει δ' ἡμᾶς ἐπίσης ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς ἐκκλησίας Ἐξ-Μαρμάρων, διδούσης 100 γρόσια μὲν ἀπὸ τοῦ 1741 μέχρι τοῦ 1745, μετὰ ἐν ἔτος 150, μετὰ ταῦτα 250, τῷ 1755 γρόσια 280, καὶ μετὰ εἴκοσιν ἔτη 350. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1755) αἱ τέσσαρες ἐκκλησίαι τοῦ Γαλατᾶ ἐχορήγουν ἐν συνόλῳ 1650 γρόσια, ὧν τὰ 300 ὁ Ἅγιος Ἰωάννης.

Ὁ ἀναγνώστης παρακαλεῖται ἵνα λάβῃ ἐν νῷ ὅτι κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος ΙΗ' αἰῶνος τὸ γρόσιον ἐτιμᾶτο σχεδόν τεσσάρων φράγκων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1760 καὶ ἐξῆς τριῶν περίπου, διότι τῶν 40 παραδῶν αὐτοῦ οἱ 33 ἀνελόγουν ἐνὶ φιορινίῳ.

Δ'

Ἐντεῦθεν ὑποβάλλεται ταῖς ὀψεσιν ἡμῶν καὶ τῇ γνώσει ἢ κατάστασις ἐκάστου τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μέχρι τοῦ ΙΗ', δῆλὰ γε δὴ ἐν διαρκείᾳ τριῶν ἑκατονταετηρίδων, ὥστε γενέσθαι τὸ σύγγραμμα τὸ παρὸν ἐφόλκιον τοῦ «Βυζαντινοῦ Ἐορτολογίου» δεικνύον ὅποσοι

τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ναῶν, ὅσοι σήμερον διατελοῦσιν εἰς τὴν κατοχὴν ἡμῶν καὶ κυριότητα, ἐγείρονται ἐπὶ θεμελίῳ βυζαντινῶν ναῶν ἢ ναοὺς ἀντικατέστησαν ἀποθανόντας. Τὸ ἀπὸ τοῦδε μέρος τοῦ συγγραμμάτιου τούτου ἀποβλέπει καὶ εἰς ἀμυδράν τινα γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῶν ναῶν κατὰ τὸν ΙΣ' καὶ τὸν ΙΖ' αἰῶνα.

§

Προτάττεται πάντων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν ὁ **πατριαρχικὸς ναός**·

ὁ ναὸς ἄγνωστος ἀκριβῶς ἂν ᾗ βυζαντινός· ἐάν ποτε γένηται τις ἀνασκαφὴ περὶ ἢ ἐν τοῖς θεμελίοις αὐτοῦ, πιθανόν ἐστὶν ὅτι μέλλομεν μαθεῖν τι μετ' αὐτοψίαν τῶν λειψάνων τῆς δομικῆς· νῦν γινώσκομεν ὅτι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐσώζετο πρὸ τοῦ 1600 μὲν γυναικεία ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ὅπου νῦν ἐγείρεται ὁ ναός. Ἐν ἀρχαῖον ἱστορικὸν μνημεῖον, τὴν οἰκονομικὴν τοῦ ναοῦ τούτου δεικνύον κακοδαιμονίαν, ἀναφέρεται εἰς τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα, καὶ τούτου προσφυῆς ἢ ἔκδοσις ἐνταῦθα, κατόπι τοῦ περὶ ἐμβατικίων κεφαλαίου. Τοῖς ἀναγνώσταις ἀπόκειται τὸ σχηματίσαι συμπέρασμα περὶ τοῦ ὀλιγαρίθμου τῶν κατοίκων, ὧν τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας ἐθεράπευον οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ἱερεῖς. Τὸ γράμμα ἐστὶ τοῦτο:

† **Ραφαήλ** ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ἐπειδὴ οἰκεία βουλή καὶ προαιρέσει συμφώνησαν ὅ τε μέγας πρωτοπαπᾶς τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κὺρ Νικόλαος καὶ ὁ ἐφημέριος ταύτης ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Σωφρόνιος, ἵνα διάγωσι καὶ ψάλλωσιν ἐν ταύτῃ τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἔχωσι τὰ εἰσοδήματα κοινοβιακῶς, τὰς λειτουργίας δηλαδὴ, τὰς παρακλήσεις, τὰ εὐχελαιοτρισάγια, τὰ ἀδελφάτα, τὰς ἐννάτας, τὴν κηροδοσίαν, τοὺς ἀρραβῶνας, τὰ συνοικέσια, τὰς εὐχὰς, σαραντισμοὺς καὶ βαπτίσια, ἀγιασμοὺς καὶ ἀφορισμοὺς τοὺς ἐνδον καὶ ἔξω τέλος δὲ πάντων καὶ τὰ λείψανα· ὅταν δὲ προσκαλῶσι καὶ ἀμφοτέρους εἰς συνοικέσια καὶ λείψανα εἴτε ἐν τῇ ἐνορίᾳ ταύτῃ, εἴτε ἀλλαχοῦ, ἔχη ἕκαστος τὸ ἴδιον· ὅταν δὲ ὁ εἰς προσκληθῇ, τὰ διδόμενα ᾧσι κοινὰ ὡς καὶ τὰ λοιπὰ, ἐξαιρουμένων ἐκ τούτων πάντων ἄσπρα χιλιάδων δύο καὶ διδομένων τῷ μεγάλῳ πρωτοπαπᾶ, δι' ἣν ἔχει φροντίδα τῶν τῆς ἐνορίας αὐθεντικῶν ἐπηρεασμῶν καὶ χαρατζίων καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ἀνενόχλητον ἔῃ τὸν ἐφημέριον ἐκ τούτων πάντων, λαμβάνη δὲ αὐτὰ καθ' ἕκαστον μῆνα ἀνὰ ἑκατὸν ἐξήκοντα καὶ ἑξ, αἱ δὲ ἔξοδοι τῆς ἐνορίας γίνονται καὶ δίδονται ἀπὸ τῶν ζη-

τειῶν τῆς Ἐκκλησίας. Τούτου χάριν ἡ μετριότης ἡμῶν γράφουσα ἐπιβεβαιοῖ τὴν συμφωνίαν αὐτῶν καὶ ἀποφαίνεται: ὅστις τῶν δύο τούτων ἀθετήσῃ ταῦτα θελήσῃ καὶ δόλον ποιῆσαι κἂν τε πολλῶν, κἂν τε ὀλίγων, καὶ μαρτυρηθῆναι ὑπὸ ἀξιοπίστων μαρτύρων, καθαιρείσθω καὶ ἀφωρισμένος ἔστω ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον.

Ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, ἰνδικτιῶνος γ'.

Τὸ παρὸν γράμμα¹ συμφωνίας ἀπελύθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1604, δεικνύει δ' ὅτι τῷ ναῷ καὶ τῇ ἐνορίᾳ ὑπηρετοῦν δύο πρεσβύτεροι μόνον, διότι ἡ ἐνορία τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Πετρίου (Πετρί-καποῦ καὶ νῦν) ἐνδον, μέχρι τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου τῆς δευτέρας, ἣτοι περιελάμβανεν ἐξήκοντα σχεδὸν οἰκίας, καὶ ἔξω, κατὰ τὴν παραλίαν ὁδὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πύλης, μέχρι σχεδὸν τοῦ Σιναϊτικοῦ μετοχίου. Τὰς χριστιανικὰς οἰκογενείας τὰς ἐντὸς τοῦ Φαναρίου ἐπέβλεπον οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πύργου μέχρι τοῦ 1704, ἔκτοτε δὲ καὶ καθ' ὅλην τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα καὶ κατὰ τι μέρος, ὡς ἤκουσα, τῆς ἡμετέρας, οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου.

Φαίνεται ὅτι τῆς ἐνορίας τοῦ πατριαρχικοῦ

1. εὑρηται ἐν φύλλῳ 2176 τῆς τοῦ Δοσιθέου «Νομικῆς Συναγωγῆς».

ναοῦ προαγομένης, ἢ ταύτης οἰκονομικῆ κατάστασις ἐπέτρεψε τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπηρετούντων ἐν τῷ ναῷ ἱερέων, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι ἐτρέφοντο ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου τοῦ Πατριαρχείου, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἰδυσπραγίας οἰκονομικῆς ἐπικρατούσης, ἀπελύθησαν οἱ πολλοὶ, καὶ ἔμειναν δύο μόνον ἀμοιβαδὸν ἱερουργοῦντες καθ' ἑβδομάδα, μετὰ δύο διακόνων².

§

Οὐδὲν μνημεῖον γραπτὸν ἀρχαιότερον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξιν ἐν Διπλοφαναρίῳ ναοῦ βυζαντινοῦ, κειμένου ὅπου νῦν ὁ πατριαρχικός. Παλαιότεραν μνείαν ἔχομεν ὑπομνήματα δύο ἀπὸ 28 φεβρουαρίου 1601, ὀνομάζοντα τὸν τοῦ ἀγίου Γεωργίου ναὸν «*νέον Πατριαρχεῖον*», ὃς προῦπηρχε βεβαίως³. Ἡ παράδοσις ἔσωζεν, οὐ πρό πολλῶν χρόνων, ὅτι ὁ ναὸς ἦν μονὴ γυναικεία· παράδοξον δ' ἐφάνη μοι ὅτι κατὰ πᾶσαν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ πατριαρχείου ἐν νέῳ ναῷ ἐξελέγετο μονὴ γυναικεία· οὕτως ὁ τῆς Παμμακαρίστου ναὸς ἦν οὐχὶ ἀνδρεία μονή, τὰς δ' ἐν αὐτῇ μοναχὰς ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος συνήλασεν ἐν τῷ ναῷ

2. Σεργίου Μακραίου, Ὑπομνήματα ἐκκλησι. ἱστορίας, παρὰ Κ. Ν. Σάθχ (Μεσαιων. βιβλιοθήκης τομ. Γ', σελ. 404).

3. τὰ ὑπομνήματα μεταγράψας ἐκ τῆς «*Νομικῆς Συναγωγῆς*» ἐξέδωκεν ὁ μέγας ρήτωρ τῆς Μ. Ἐκκλησίας κ. Μηνᾶς Δ. Χαμουδόπουλος ἐν τόμῳ Β' τῆς «*Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας*» σελ. 779—780.

Ἰωάννου Προδρόμου τῷ ἐν Τρούλλῳ⁴. μετὰ δ' ἡμιόλιον αἰῶνος, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ματθαῖος ἐξεδίωξε τὰς ἐν Διπλοφαναρίῳ μοναχὰς, ἐκλεξάμενος τὸ μονύδριον αὐτῶν καὶ μεταβαλὼν εἰς ἐνδιαίτημα τῶν πατριαρχῶν τῆς ὑπερκαθημένης ταύτης τῶν πόλεων.

Ε'

Ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ τῶν ἱστορικῶν τούτων ἐρευνῶν ἀρξάμενοι, ἔχομεν ἐρευνῆσαι τὰ τῶν γειτόνων ναῶν, ὧν ἤκιστα γνωστὴ ἡ ἱστορία ἢ ἀπὸ τῆς ἐγέρσεως αὐτῶν μέχρι σήμερον. Ὡς εἶπον ἀνωτέρω, τέρμα τίθημι σπουδῆς τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τὰς μετὰ ταῦτα τύχας ἐκτιθέμενος ἐν «*Ἡμερολογίῳ Κωνσταντινουπολίτου πανηγυριστοῦ*», προσεχῶς ἐκδιδόμενῳ.

§

Ὁ ναὸς τοῦ Προδρόμου ἔξω τοῦ Κωννηροῦ ἀρχαιότερός ἐστι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος· ἐγερθεὶς τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ, κατὰ τὰ μέσα δῆλον οὖν τῆς ΙΔ' ἐκατονταετηρίδος, «*ἔξω τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων, περὶ τὸν αἰγιαλὸν τῆς βασιλικῆς πύλης*»¹

4. Α. Γ. Πασπάτη, Βυζαντινὰ μελέται· σελ. 298—302 καὶ 299 ἰδίως.

1. τῆς Παλᾶτ καποῦ μετὰ ταῦτα, δηλ. πύλης παλατίου.

ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου Νικολάου Χρησίμου, ἀνήκεν ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνος εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, «κτιτορικὸς» ὢν ναός· ἐκ προστάγματος αὐτοκρατορικοῦ, κατὰ τὸ τότε κρατοῦν δίκαιον, ἀνεδέξατο τὸν ναὸν ὁ γαμβρὸς τοῦ κτίτορος πρεσβύτερος Θεόδωρος ὁ Σισίνιος, ὃς ἔλαβε «καὶ τὰ δύο οἰκοτόπια τὰ περὶ τὴν ἑδὸν, τὰ προσκυρωθέντα παρὰ τοῦ Κάσπακος ἐκείνου»². Τὴν τοῦ ναοῦ τούτου δεσποτείαν ἐκληρονόμησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Νικολάου Χρησίμου, ἱερεῖς ὄντες καὶ οὗτοι καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ προόδους συμμεριζόμενοι, ἦτοι Γεώργιος ὁ Μοσχόπουλος καὶ ὁ Γαβρᾶς, οὗ ἡ σύζυγος, στερουμένη πιθανῶς ἄρρενος, ἐπώλησε τὸ ἀνήκον αὐτῇ μέρος εἰς Μιχαὴλ τὸν Μοσχόπουλον, υἱὸν τοῦ Γεωργίου, νέον ἀποθανόντα καὶ καταλιπόντα τέκνον ἄρρεν· ἐπίτροπος τῶν δικαίων τοῦ ὄρφανοῦ τούτου καὶ κηδεμῶν ἦν Ἰωάννης ὁ Χαρσιανεΐτης, ἕστις τὸν ἰούνιον τοῦ 1400 ἀνήνεγκε τῷ τε πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως

2. κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀναφέρονται καὶ τινὰ κτήματα καὶ καπηλικά ἐργαστήρια, ὧν πάντων ἰδιοκτήτης ἦν ὁ Στυλιανὸς Χαλκεόπουλος, καὶ κῆπος ἀνήκων εἰς τὸν Μάρκον Παλαιολόγον Ἰάχαριν, καὶ οἰκήματα τοῦ Μυροματῆ πλησίον τοῦ κήπου τούτου. Miklosich καὶ Mueller, Acta Patriarchatus· τόμ. Β', σελ. 452, 497. Ἦν αὐτόθι καὶ «μυρεψικὸν ἐργαστήριον»· εἶδος φαρμακείου, ὡς νομίζω, πωληθὲν εἰς Νικόλαον Σοφιανὸν ὑπὸ τῆς μοναχῆς Ὑπομονῆς Χρυσοκεφαλίνης Καυκανίνης καὶ Ἰωάννου Ἀντιοχείτου Καλοειδᾶ· αὐτόθι σελ. 358. Ἐκ τούτων δὲ συνάγω ὅτι τὰ μέρη τὰ περὶ τὸν ναὸν τοῦτον οὐκ ἦσαν ἄμοιρα κατοίκων.

Μαθαίω καὶ τῇ συνόδῳ τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἐδικαιώθη τὸ ὄρφανόν ἵνα ἦ «δεσπότης τριῶν μεριδίων τοῦ ναοῦ, τῶν μὲν δύο ἐξ ἀγορασίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τῆς δὲ μιᾶς ἀπὸ κληρονομίας πάλιν αὐτοῦ (τὴν γὰρ λοιπὴν μερίδα ἔχει ἡ πρὸς μητρὸς θεία αὐτοῦ)..... καὶ ἐπειδὴ τῶν ἐνταῦθα ἀποδημεῖ ἡ θεία αὐτοῦ ἡ Μοσχοπουλίνα, εἰ μὲν ἐπανέλθοι ἐνταῦθα, λήψεται τὴν οἰκείαν μερίδα καὶ ποιήσει εἰς αὐτὴν ὡς βούλεται, ὡς δὲ καὶ εἰ τελευτήσῃ ἐνδιαθήκως· εἰ δὲ ἀδιαθέτως, λήψεται καὶ τὸ ἐκείνης μέρος ὁ παῖς οὗτος ὡς ἀδελφόπαις, κατὰ τοὺς φιλευσεβεῖς νόμους»³.

§

Τῷ 1399 καὶ τῷ 1400 ἦν ἱερεὺς ἐν τῷ ναῷ τούτῳ Μανουὴλ ὁ Ἀπόκαυκος, ἄνευ οὐδενὸς δικαιώματος κυριότητος τοῦ ναοῦ⁴. Πρὸ τούτου δὲ, τῇ 20 ἰανουαρίου 1383, κατεδικάσθη συνοδικῶς εἰς ἀργίαν «ἐνιαυτὸν ἕνα ὁ ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ Κυνηγοῦ παπᾶς, ὡς δίχα βούλλης εὐλογήσας τὴν τοῦ Ἀσάνη, τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου θυγατέραν μετὰ τοῦ Ραοῦλ καὶ διὰ τὸ κεκωλυμένον ἐκ μέρους εἶναι τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον»⁵.

3. Acta· τόμ. Β', σελ. 391—393.

4. αὐτόθι· βλέπε κυρίως σελ. 297 καὶ 392.

5. τοῦ αὐτοῦ τόμου σελ. 51.

§

Κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα εἶπερ εἶχεν εὐάριθμον ἢ πυκνήν ἐνορίαν ὁ τοῦ Προδρόμου ναὸς οὗτος ἄγνωστος, ὡς καὶ πότε περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχήν τῆς μονῆς τοῦ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἦν μετόχιον τῶν σιναιτῶν, πυρποληθεὶς δὲ τῷ 1640 ἀνφικοδομήθη τῷ 1686, μεσιτεία τοῦ τότε σταλέντος πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας Νικήτα Ἀλεξίοβιτς, ἐν Ἀδριανουπόλει μένοντος, «ὄπου εὐρεθεὶς καὶ ὁ Ἀνανίας⁶ ἔδωκε τῷ τότε Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχῃ Διονυσίῳ μερικά χρήματα, μεταχειρισθεὶς μέσον τὸν τότε τοῦ Πατριαρχείου λογοθέτην⁷ καὶ τοὺς ἔκαμεν ἓνα γράμμα συνοδικὸν νὰ εἶναι ἡ εἰρημένη ἐκκλησία μετόχιον. Ἔβαλε δὲ ὁ λογοθέτης εἰς τὸ προοίμιόν τινα ἐγκώμια τοῦ Σινᾶ ὄρους (ἀρχιεπισκόπου), πῶς τάχα φορεῖ καὶ εὐφημίζεται ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πρῶτοι. Οἱ οὖν σιναιτῆται μὲ τοῦτο ἐνόμισαν νὰ ἐγινήκασιν αὐτεξούσιοι καὶ ἄρχισαν νὰ λέγουν καὶ νὰ γράφουν τὸν Σινᾶ ὄρους «μακαριώτατον καὶ ἀγιώτατον». Καὶ ἄλλα ἄρχισαν νὰ κάμουν πολλὰ παράνομα, τὰ ὁποῖα ὄντα ὑπέρογκα, ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοδικὸν καὶ ἀνεγνώσθη ἐκεῖ καὶ ἐπέμφθη καὶ εἰς τὸν Ἀλεξανδρείας ἕτερον καὶ εἰς τὸν Ἀν-

6. ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου ὄρους.

7. ἦν ὁ Ἰωάννης Καρυσφύλλης.

τιοχείας ἄλλο καὶ γνωσθέντα κανονικὰ παρὰ τῶν πατριαρχῶν ἀνεγνώσθησαν ἐκεῖ, περιέχοντα ὅτι ὁ Σινᾶ ὄρους εἶναι ἀπλῶς ἀρχιεπίσκοπος καὶ λέγεται «θεοφιλέστατος» καὶ εἶναι ὑποκείμενος τῷ Ἱεροσολύμων καὶ χειροτονεῖται παρ' αὐτοῦ κανονικῶς καὶ μνημονεύει αὐτοῦ, καὶ μήτε μίτραν φορεῖ, μήτε τίτλον γράφει εἰς τὰ γράμματά του, μήτε συγχωροχάρτια δίδει»⁸. Ταῦτα γράφει Δοσίθεος ὁ Ἱεροσολύμων· πρὸς συμπλήρωσιν δ' αὐτῶν καὶ κατανόησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς γνῶσιν τῆς πρὸ τοῦ 1686 ἱστορίας τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου αἰεὶ τοῦ Κυνηγοῦ» ἐκδίδωμι γράμμα συνοδικὸν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου Δ' τοῦ Μουσελίμη, τέως ἀνέκδοτον⁹, τοῦτο·

† Διονύσιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Καθάπερ ἐν τοῖς παρὰ Θεοῦ πλαστουργηθεῖσι ποιήμασι λογικοῖς, εἴτε νόας εἴποις, εἴτε ἀνθρώπους, πολὺ τὸ διάφορον εὖροις λόγοις θεοσόφων ἀνθρώπων ποδηγετούμενος ἐν τῇ τούτων ἐξακριβώσει (αὐτίκα γὰρ ἐννοήσεις τάξεις ὁμοῦ καὶ στάσεις, κατὰ τὸν ἱεροφάντορα Διονύσιον, τῶν λογικῶν δυνάμεων ὑπερτέ-

8. Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας τόμ. Α', σελ. 297 — 298. Ἴδὲ καὶ σελ. 277.

9. ἐκ τοῦ Α' (παλαιότερου) πατριαρχικοῦ κώδικος· ἔστι καταγεγραμμένον ἀπὸ σελ. 470 — 472.

ρας τε καὶ ὑποδεεστέρως ἀλλήλων, τοῦτο αὐταῖς οὐ μόνον τῆ θείᾳ βουλήσει καὶ θελήσει οὕτως οἰκονομηθέν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐν ἐκάστη ταξιαρχίᾳ διάθεσιν τε καὶ ἰδιοτροπίαν λογικῆς φύσεως διορισθέν, ἔστι γὰρ, φησὶν ὁ τὴν γλῶττην χρυσοῦς, διαφορὰ ὡσπερ ἀνθρώποις οὕτω τοι καὶ ἀγγέλοις, οὕτω καὶ τοῖς ἀνθρώποις, τοῦ παναγίου Πνεύματος αὐτοῖς τὰ θεουργικὰ διανεμόντος χαρίσματα· διαφοραὶ, φησὶν ὁ πάμμεγας Παῦλος, χαρισμάτων εἰσὶ, καὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Πνεῦμα κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως ἐκάστου, ὥστε συμπεραίνων φησὶν: Ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οὓς μὲν προφῆτας, οὓς δὲ διδασκάλους, οὓς δὲ χαρίσματα ἰαματικά καὶ τὰ ἐξῆς· τοῦτ' αὐτὸ εὐροῖς ἂν καὶ τοῖς ἀψύχοις καὶ ἀναισθητοῖς, ποταμοῖς δηλαδὴ τε καὶ ὄρεσι, προτιμωμένοις ἄλλων ἰσοταγῶν, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀγιαζόμενοις τε τέρασι δεινοῖς καὶ θαύμασι φοβεροῖς καλλωπιζόμενοις, καὶ τοῦτο διὰ τινὰ ἰδιοτροπίαν αὐτῶν καὶ φυσικὴν ἐπιτηδειότητα, καίτοι τὴν ἡμετέραν λανθάνουσιν γινῶσιν· οὕτω τοῦ ἀπειροδυνάμου Θεοῦ καὶ παρασχόντος αὐτοῖς ταύτην καὶ κατανεύοντος. "Ὅρα μοι πρὸς Θεοῦ ὅσα καὶ οἷα τετέλεσται ἐν Θαβῶρ καὶ Ἑρμῶν, καὶ ἐν Ἰορδάνῃ τε καὶ ἐν ἄλλοις, ἅττα καὶ ὁ προφητὰν Χὲ Δαβὶδ ὑπαινιττόμενος ἔλεγε: τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριὸς, καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων, τίς σοι ἔστι θάλασσα ὅτι ἔφυγε; Πῶς τὰ ἄψυχα σκιρτᾷ καὶ φεύγει κινητικῆς ἐκ φύσεως ἀμοιροῦντα δυνάμεως; ἢ ὅτι διὰ τινὰ ἰδιοτροπίαν φυσικὴν τῶν τοιούτων θαυματουργιῶν δεκτικὴν σκιρτᾷ τῇ θείᾳ δυνάμει, ἐπὶ τελεσιουργίᾳ ἀφράστου τινὸς ἐννοίας, ὡς αὐτὸς μόνος οἶδεν ὁ τεκτηνᾶμενος ταῦτα καὶ οὕτω διευθετισάμενος. Ἐπάνειμι

νῦν ἐπὶ τὸ πάντων καὶ ὄρων καὶ βουνῶν ὑπέρτερον ἀσυγκρίτως Σίναιον ὄρος, ἐν ᾧ τὸ κατ' ἀρχᾶς ἐδείκνυτο τῷ θεόπτῃ Μωϋσεὶ ἡ βᾶτος καιομένη καὶ οὐ καταφλεγόμενη, τὴν τε συγκαταβατικῶς τῆς θεότητος τοῦ Θεοῦ λόγου ἐνοίκησιν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου ἀφλέκτως, καὶ τὴν κακουχίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐν τῇ φλογώδει κακώσει τῆς Αἰγύπτου κακουμένου καὶ μὴ ἐξολοθρευομένου ὑποδηλοῦσα· ὅθεν ἐν εἴδει ἀγγέλου χρηματίζων τῷ Μωϋσεὶ Θεὸς ἐκέλευεν αὐτῷ λῦσαι τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ὁ τόπος ἐν ᾧ ἔστηκε γῆ ἁγία ἐστίν. Ἄνελθε δὴ μοι ἐπὶ τὰς βροντὰς καὶ ἀστραπάς, γεγυμνασμένος ἐν ταῖς οὐρανομήκεσιν αὐτοῦ κορυφαῖς, τοῦ μὲν λαοῦ ἀγνιζομένου καὶ κάτω ἰσταμένου, τοῦ δὲ Μωϋσέως ἀνερχομένου καὶ τὸν γνόφον ὑποδυομένου, καὶ Θεῷ ὀμιλοῦντος (ὡς αὐτὸς οἶδε) καὶ νόμον λαμβάνοντος ἐν πλαξί γεγραμμένον δακτύλῳ Θεοῦ, καὶ τὰ περὶ τῆς σκηνῆς προσταττομένου, καὶ ὄρα ἵνα ποιήσης κατὰ τὸν τύπον τὸν δοθέντα σοι κελευομένου, καὶ ὀπίσθια τοῦ Θεοῦ κατοπτανομένου, εἴτε τὴν γινῶσιν τῆς κτίσεως, εἴτε τὴν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τοῦ Θεοῦ ἐν ἀνθρώποις ἐπιδημίαν διὰ τούτου σημαυνομένην, ὅθεν ὁ μὲν Μωϋσῆς ἀπὸ τούτου θεόπτης κατωνομάζετο, τὸ δὲ ὄρος θεοβάδιστον προσηγορεύετο, ἅτε τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἐναυτῷ δοθέντος γραπτοῦ νόμου ἐν ἀνθρώποις κατὰ γινῶσιν βεβαίωτος. Μέγα τῷ ὄντι καὶ ἐξάισιον τοῦτο καὶ ρητορικῶν στομάτων ὑπερπαῖον τὴν δύναμιν, καὶ οὐκ ἂν κατ' ἀξίαν γεραίρειν δυνήσεται οὐδ' εἰ καθ' Ὅμηρόν τις στομάτων δεκάδα προσκλήσαιο. Τοιγάρτοι ὁ ἐν βασιλευσιν ἀείμνηστος Ἰουστινιανὸς, ἔργοις ἐγνωκῶς ἐκθειάσαι τὸ μυρίων ἐκθειασμῶν ἄξιον

(καὶ πρὸ τούτου ἡ αἰμίνηστος ἐν βασιλίσιν Ἑλένη) κτίσμασι πολυτελέσιν ὠραῖσάμενος καὶ ἀναθήμασιν ὠραιότατοῖς φιλοτιμησάμενος, κόρον οὐκ ἔσχε τοῦ πόθου καὶ τῆς ἐφέσεως κατακοσμεῖν καὶ σεμνύνειν τὸ θεοδόξαστον τοῦτο καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν καταγώγιον· γέγραφε γὰρ ἐν τοῖς περὶ τούτου ἰδίοις αὐτοῦ χρυσοβούλλαις: εἴ τις ὀνομάξει τοῦτο τόπον πάσης ἀγιωσύνης, τόπον ἀγιάζοντα τοὺς πλησιάζοντας αὐτῷ καὶ οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, ἀληθέστατον τὸν λόγον ἐρεῖ. Διὸ καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἀρχιερατεύοντας τοῖς αὐτοῖς προνομίοις καὶ προσαγορεύσει καὶ ἀμφίοις ἐκέλευσε τιμᾶσθαι καὶ φιλοτιμείσθαι, ὅσοις καὶ οἱ Ἀχριδῶν καὶ Κύπρου ἀρχιερατεύοντες, καὶ οἱ μετ' ἐκείνων βασιλεῖς καὶ αὐθένται καὶ πατριάρχαι ἔργοις καὶ λόγοις ἕκαστος τὴν πρὸς τοῦτο φιλοτιμίαν κατὰ καιροῦς ἀραρότως ἐφιλοτεχνήσαντο, θαυμάσαντες τὴν ἐν τούτῳ τῷ σεβασμίῳ μοναστηρίῳ ἀρετὴν κατὰ λόγον τῶν ἐνασκουμένων πατέρων καὶ μέχρι τῆς δεῦρο διαλάμπουσαν ἐν τοσαύτῃ ἀνωμαλίᾳ πρᾶγματων καὶ δυστυχίᾳ πιεζομένων καὶ κακουχομένων, οὐ μὴν ἀπειρηκότων, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἐλεημοσύνης τῶν χριστιανῶν. Διὸ δὴ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν ἱεράς τῶν ἀρχιερέων ἀδελφότητος συνδικασκεψαμένη βοήθειάν τινα ἐπενεγκεῖν τούτῳ τῷ θεοδοξάστῳ καὶ θεοβαδίστῳ ὄρει καὶ ἔρανον φιλοτιμίας εἰσενεγκεῖν, ἐφ' ᾧ μὴ ἀμέτοχοι ὦμεν τῆς τοιαύτης ἐπαινετῆς φιλοτιμίας καὶ ἀμέθεκτοι τῆς ἐν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ μεγαλοουργίας, ἐγνωμεν βεβαιῶσαι δι' ἡμετέρων πατριαρχικῶν σιγγιλιωδῶν γραμμάτων τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τὴν ἤδη νεωστὶ κτισθεῖσαν διὰ μεσιτείας

τοῦ πρέσβεως τῆς Μοσχοβίας, διὰ δαπάνης μερικῆς καὶ ἀναλωμάτων τινῶν φιλοχρίστων, καὶ τῆς λοιπῆς διὰ τῶν εὐρεθέντων ἐνταῦθα πατέρων τοῦ αὐτοῦ Σιναίου ὄρους, οὕσαν ἐν τοποθεσίᾳ Κυνηγοῦ, ἔξωθεν τῆς πύλης λεγομένης Μπαλατᾶ, ὥστε εἶναι καὶ λέγεσθαι ταύτην μετόχιον τοῦ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ ἀγίου Σιναίου ὄρους, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τούτου μετόχια, ἀνωθεν μὲν πρὸ χρόνων πολλῶν ἐκκλησίας οὐσης ἐνοριακῆς καὶ τεφρωθείσης τῷ τότε, εἶτα δὲ ἐν εἴδει οἰκίας κτισθείσης καὶ ἀφιερωθείσης τῷ σεπτῷ ὄρει παρὰ τῶν ἐξαγορασάντων τὸν τόπον, καὶ μέχρι τοῦδε εὐρισκομένης εἰς τὴν ὑποταγὴν τούτου, ὡς διαλαμβάνει καὶ τὸ ἔγγραφον τῶν κριτῶν τῆς ἐξουσίας, καὶ κερπουμένου πολλοστοῦ τινὸς εἰσοδήματος ταύτης, εἶτα κτισθείσης θείῳ ἐλέει διὰ μεσιτείας, ὡς εἴρηται, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Σιναίου ὄρους, ὡς καὶ τὰ μετέπειτα ἔγγραφα τῆς ἐξουσίας διατρανοῦσι, γεγονότα εἰς σύστασιν καὶ βεβαιῶσιν τῆς κτίσεως αὐτῆς παρὰ τῶν κριτῶν, καὶ ποιῆσαι ταύτην ἐλευθέραν παντὸς ζητήματος πατριαρχικοῦ καὶ ἐνοριακοῦ, πλὴν τοῦ διδόναι κατ' ἔτος τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ γρόσια τεσσαρῶντα, καὶ οὐδὲν ἄλλο, καὶ τοῦ μνημονεύειν τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ τῶν κατὰ καιροῦς πατριαρχευόντων· καὶ τοῦτο οὐ μόνον χάριν σημείου ὑποταγῆς, ἀλλὰ καὶ τοσαύτης συγκαταβάσεως γεγνουίας ἀπὸ τοῦ ἐμβατοικίου τῆς ἐνορίας ταύτης, ὥστε μὴ προσκλαίεσθαι τοὺς ἰσρεῖς ταύτης, διὰ τὸ ἐπιγινόμενον εἰσόδημα ἔνδον τῆς ἐκκλησίας ταύτης, λειτουργιῶν, μνημοσύνων, καὶ εὐχελαίων, εὐρισκομένου ἐν αὐτῇ καὶ καθεζομένου τοῦ πεμπομένου ἐντεῦ-

θεν* παρὰ τῆς κοινῆς συνάξεως τοῦ τε ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν πατέρων, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν συνήθειαν, ἡγουμένου μετὰ τῆς αὐτοῦ Ἱσυνοδίας, συναγόντων μὲν καὶ καρπουμένων τὸ ἐπιγινόμενον ἐν αὐτῇ εἰσοδήματι τῆς ἐλεημοσύνης τῶν χριστιανῶν πρὸς μερικὴν περίθλαψιν καὶ βοήθειαν τοῦ θεοτιμήτου καὶ θεοφρουρήτου Σιναίου ὄρους, ἤτοι τοῦ σεπτοῦ μοναστηρίου, οὐδαμῶς δὲ ἐνειλημμένων τοῖς ἐκτὸς τοῦ ναοῦ ἐνοριακοῖς εἰσοδήμασι καὶ τύρβαις, ἅτε μοναστηριακοῦ μετοχίου ὄντος καὶ σεμνουμένου ἡσυχίαις, δεήσεσί τε καὶ ἐντεύξεσιν, εἰ μὴ που προσκληθεῖεν. Τούτου χάριν γράφομεν καὶ ἐν ἀγίῳ ἀποφαινόμεθα Πνεύματι, μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἱεράς τῶν ἀρχιερέων συνόδου (κτλ. κατ' ἔθος) ὅτι ἡ σεβασμία αὕτη ἐκκλησία, ἡ νεύματι θείῳ συντελεσθεῖσα, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, κατὰ τὴν τοποθεσίαν Κυνηγοῦ, ἐκτὸς τῆς πύλης λεγομένης Μπαλατᾶ, μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κελλίων, ὡς ἐπ' ὀνόματι κτισθεῖσα καὶ ἀφιερωθεῖσα παρὰ τῶν ἐξαγορασάντων τὸν τόπον αὐτῆς πρότερον τεφρωθείσης**, εἶτα καὶ παρὰ τῶν μεσιτευσάντων αὐτὴν κτισθῆναι, ὡς δηλοῦσι καὶ τὰ παρὰ τοῖς Σιναίταις αὐτοῖς πατρᾶσιν εὑρισκόμενα ἔγγραφα τῶν κριτῶν τῆς ἐξουσίας, βεβαιοῦντα τὴν κατασκευὴν ταύτης ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σιναίου ὄρους, ἔστω καὶ λεγέσθω Μετόχιον τοῦ θεοδοξάστου καὶ θεοβαδίστου Σιναίου ὄρους, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μετόχια αὐτοῦ τὰ ἐν διαφόροις τόποις, σεμνουμένη τῷ σεμνῷ ὀνόματι τούτῳ, ὡς σε-

* μάλλον γραπτέον ἐνταῦθα.

** προδήλως ἐξεργήσαν λέξεις τινές.

μῶν ἀνδρῶν καταγώγιον, καὶ κατ' οὐδὲν ὑστερομένη τῶν προνομίων τῶν μοναστηριακῶν μετοχιῶν*** ὡς μηδεμίαν μετοχὴν ἔχουσα εἰς τὴν περὶ αὐτὴν ἐνορίαν, καὶ πεμπέσθω παρὰ τῆς κοινῆς συνάξεως τοῦ τε ἡδὴ καὶ τοῦ κατὰ καιροῦ ἀρχιεπισκόπου Σιναίου ὄρους καὶ τῶν πατέρων ἡγούμενος μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν συνήθειαν, ἐπὶ τῷ εὐρίσκεσθαι ἐν αὐτῇ καὶ καθέζεσθαι καὶ ἐκτελεῖν τὰς συνήθεις ἀκολουθίας καὶ ἐντεύξεις πρὸς τὸν Κύριον, καὶ καρποῦσθαι καὶ συνάγειν τὸ ἐπιγινόμενον εἰσοδήματα ἀπὸ τῆς τῶν εὐσεβῶν ἐλεημοσύνης, λειτουργιῶν, ἀγιασμῶν, παρακλήσεων, εὐχελαίων καὶ ἄλλων τοιούτων ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀφιερωμάτων κινήτων καὶ ἀκινήτων πρὸς μερικὴν περίθλαψιν καὶ βοήθειαν τῶν πολλῶν κακώτεων τοῦ σεπτοῦ μοναστηρίου, διακλάμποντος ταῖς ἀρεταῖς ὡς κρίνον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν ἐν ἐρημαίαις κακώσεσιν, οὐδεμίαν μετοχὴν ἔχοντες ἐν τοῖς ἐνοριακοῖς εἰσοδήμασιν καὶ τύρβαις τῶν ἐκτὸς τοῦ ναοῦ (εἰ μὴ που προσκληθεῖεν) ἐν λόγῳ καὶ στάσει καὶ τᾶς μετοχίου, οὐχ ἀπλῶς ἀλλὰ τοῦ θεοβαδίστου ὄρους, καὶ εἴ ποτε συμβαίῃ παραγενέσθαι τὸν ἀρχιεπίσκοπον τούτου, κατὰ καιρικὰς περιστάσεις, ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ἐκτελεῖν τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐν αὐτῇ, δίχα μόνως τοῦ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, παντελεύθεροι ὄντες αὐτό τε τὸ μετόχιον καὶ οἱ ἐν αὐτῷ πατέρες παντὸς πατριαρχικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, πλὴν τοῦ διδόναι κατ' ἔτος τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ γρόσια τεσσαράκοντα, καὶ τοῦτο χάριν

*** προδήλως σφάλμα τὸ ὧς, ἀντὶ καί.

ὑποταγῆς, καὶ τοῦ μνημονεύειν ἐν ταῖς ἀκολουθίαις τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ τῶν μεθ' ἡμᾶς, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἄχρι καὶ ὀβολοῦ, τοῦτο τὸ ἐλευθέριον καὶ ἡμῶν κατὰ δύνάμιν ἐρανισαμένων μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἀδελφότητος πρὸς τὸ μυρίων ἐλευθεριῶν καὶ βοηθημάτων ἀξίον ὄρος, ὅπερ ὁ ἐν ἐκείνῳ λαλήσας καὶ βαδίσας Θεὸς [ἐδόξασεν]. "Ὅστις δὲ τῶν μετέπειτα, ἀνευλαβείας τρόποις χρησάμενος καὶ ἀναισχύντῳ γνώμῃ κινούμενος, ὡς θεομισῆς καὶ θεοκάπηλος, προδώσῃ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην καὶ ἀνατρέψῃ τὰ εὐλόγως καὶ δικαίως διορισθέντα περὶ τοῦ σεβασμίου τούτου μετοχίου, προδοὺς τοῦτο ὡς ἄλλος Ἰούδας τὸν Κύριον, ἢ ἄλλως πως μετενεγκεῖν βουληθείη τὸ μετόχιον τοῦτο εἰς ἄλλην κατὰστασιν, κωμάζων κακεντρέχεσι προφάσεσιν, ἢ μετὰφέρειν τὸ τούτου εἰσόδημα εἰς ἰδίαν αὐτοῦ θελήσει, ὁ τοιοῦτος, ὡς κατὰφρονητῆς τοῦ πανσέπτου καὶ θεοβαδίστου ὄρους, τῆς τάξεως ὧν τῶν ἱερωμένων, ἢ τῆς στάσεως τῶν κοσμικῶν, ἀρχῶν ἢ ἀρχόμενος, εἴη ὑπόδικος ταῖς πατριακαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀρχαῖς, καὶ πᾶν ὅ,τι οὖν ἀπαίσιον καὶ φοβερόν εἴη ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ (ἔπονται σύντομοι κατ' ἔθος ἀρχαί). "Ὅθεν καὶ εἰς δὴλωσιν καὶ βεβαίωσιν τῆς ἐλευθερίας τούτου γέγραπται τὰ παρόντα σιγιλλιώδη βεβαιωτήρια γράμματα καὶ ἐδόθη ἀπολυθέντα τῷ πανσέπτῳ καὶ θεοδοξάστῳ καὶ θεοβαδίστῳ Σιναίῳ ὄρει ἐπὶ διηνεκεὶ ἀσφαλείῃ.

Ἐν ἔτει ,αχπς', κατὰ μῆνα ὀκτώβριον,
ἐπινεμήσεως δεκάτης.

† Διονύσιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντι-

νουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† ὁ Ἑρακλείας Βαρθολομαῖος. — † ὁ Κυζικίου Κύριλλος. — † ὁ Νικομηθείας Μελέτιος. — † ὁ Χαλκηδόνος Γαβριήλ. — † ὁ Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος. — † ὁ Πρόβης Καλλιπικός. — † ὁ Ρόδου Παρθένιος. — † ὁ Ἀθηῶν Ἀθανάσιος. — † ὁ Φιλίππουπόλεως Νεκτάριος. — † ὁ Διδυμοτείχου Γρηγόριος. — † ὁ Δέρκων Μακάριος. — † ὁ Κρήτης Καλλιπικός.

ΣΤ'

Τῶν ἀγγιτερμόνων ναῶν ἐξεταστέοι νῦν τέσσαρες, ὧν οἱ δύο τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἀνάγουσιν ἄχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὁ εἷς εἰς τὸν ΙΓ' καὶ ὁ τέταρτος εἰς τὸν ΙΣΤ', κατὰ παράδοσιν ἀντικαταστήσας ὁμώνυμον ναὸν μὴ ζῶντα νῦν· τῷ περὶ τούτων λόγῳ συναφῆς ἔσται σημείωσις τις περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας. Ἡ περὶ τῶν τεσσάρων τούτων ναῶν διατριβὴ γενήσεται σύντομος.

§

Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Κανάθου, δῆλον οὖν τῆς Ευλοπόρτης, ἔστι γνωστότερος ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1334. Ὑπάρχων καὶ προηγουμένως, παρεχωρήθη, καθ' ὄρισμόν Ἡσαίου τοῦ πατριαρχοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τοῦ σκευ-

οφύλακος καὶ σακκελίου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Καλοῦ Τρικανᾶ τοῦ διακόνου τῷ οἰκείῳ τοῦ αὐτοκράτορος Γεωργίῳ τῷ Πεπαγωμένῳ, κατὰ νοέμβριον τοῦ 1334, ὡς μηδενὸς ἔχοντος ἐν τῷ ναῷ τούτῳ κτιτορικὸν δικαίωμα. Κατὰ τὸ περὶ τούτου ἀπολυθὲν πατριαρχικὸν ἔγγραφον¹, ὁ ναὸς ἔκειτο «πλησίον τῶν οἰκημάτων τοῦ Πεπαγωμένου τῶν περὶ τὴν πόρταν τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ κατὰ τῶν Κυνήγων», ὁ δὲ Πεπαγωμένος θείῳ ζήλῳ κινηθεὶς ἐζήτησεν ἐκχωρηθῆναι τὸν ναὸν αὐτῷ, ὅπως ἐπιδιώξῃ τὰ δοκοῦντα αὐτῷ πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ, πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνελλιπῆ τῶν ὑμνωδιῶν καὶ τῶν ἱεροτελεστιῶν καὶ τῆς ἐτησίας τοῦ μεγαλομάρτυρος ἑορτῆς, «καὶ ὡς ἂν ἀδιάλειπτον ἐν αὐτῷ διατελεῖται τὸ τῶν κραταιῶν καὶ ἁγίων ἡμῶν αὐθεντῶν καὶ βασιλέων μνημόσυνον καὶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ χριστιανικοῦ παντὸς ὀρθοδόξου συστήματος», διορίζων «αὐτὸς τε καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ» ὃν ἂν ἐθέλωσιν ἱερέα. Κωνστάντιος ὁ πατριάρχης φρονεῖ: ὅτι ὁ ναὸς ὠνομάσθη κοινῶς «τοῦ Κανάβη» ἀπὸ Νικολάου τοῦ Καναβοῦ, αὐτοκράτορος ἡμεροβίου, ἐκλεγέντος τῇ 28 ἰανουαρίου 1204, ὅτι μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἔσωζε τὸ παλαιὸν αὐτοῦ σχέδιον, μετὰ τρούλλου ὑφοδομημένος καὶ διὰ μουσίου ἔσωθεν ἐζωγραφημένος, ὃν, ὑπὸ

1. Acta Patriarch. τόμ. Α', σελ. 568.

σεισμοῦ καὶ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου λελωθημένον, οἱ χριστιανοὶ κατέρριψαν, ἀνεγείραντες ἕτερον². Χρέεσιν ὑποπεσόντα τὸν δυστυχῆ ναὸν καὶ πωλούμενον ὑπὸ δανειστῶν αὐστηρῶν ἠγόρασε τῷ 1597 ὁ λαμπρὸς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως «ἐπιτηρητής» Μελέτιος ὁ Πηγᾶς³.

§

Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου Μαγουλιωτίσσης, ὁ πρώην ναὸς τῆς **Παναγιωτίσσης**, ἀναφερόμενος ὡς τόπος μοναχικῆς ἀσκήσεως ἐν τῷ Ι' αἰῶνι, καὶ ὡς μονὴ κατὰ τὸν ΙΑ', ἀνεκτίσθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ', καὶ τοσοῦτῳ καλῶς ὡς μοναστήριον προήγετο, ὥστε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐκέκτητο δύο κλιβάνους δημοσίου, ἀμπέλια δύο καὶ «ἐξήκοντα ὀσπία ἐμφυτευτικά» ἐντὸς αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ πάντα πρόσοδον ἐτησίως ἀποφέροντα τῇ γυναικείᾳ ταύτῃ μονῇ τρισχιλίων περίπου σημερινῶν φράγκων, δύο χωράφια περὶ τὸ Μαυροπόταμον, ζηγηλατεῖον ἐν τῇ Ραιδεστῷ, ἀμπέλια καὶ ὀσπία ἐν τῇ Μηδεῖᾳ καὶ ἕτερα κτήματα ἀλλαχοῦ. Πρὸ τῆς ὑπὸ Μαρίας Παλαιολογίνης οἰ-

2. Κωνσταντίου πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Σιναίου Συγγραφαὶ ἐλάσσονες· σελ. 411.

3. Κ. Ν. Σάθα, Σχεδιάσμα βιογραφικὸν περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β', σελ. πθ.

κοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς Μαγουλιωτίσσης, οἱ τόποι πάντες οἱ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουχλίου, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῇ τότε (κατὰ πρῶτον ὡς νομίζω) ὀνομαζομένη τοῦ Φανάρι, ἀνήκον τῇ Μαρίᾳ Δουκαίνῃ Ἀκροπολιτίσση, καὶ τῷ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρῷ αὐτῆς Δημητρίῳ Κοντοστεράνω, ἧτοι οἰκήματα μετὰ ναοῦ, λουτροῦ, περιβολίων καὶ ἀμπελιῶν⁴.

Ἡ ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ Β' παραχώρησις τοῦ ναοῦ τῆς Παναγιωτίσσης εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Χριστόδουλον ἴσως ἐστὶν ἀληθής, ἀλλὰ τὸ τὴν παραχώρησιν ἐπικυροῦν αὐτοκρατορικὸν ἔγγραφον⁵, τὸ καὶ νῦν βεβαίως ἐν τῷ γραμματοφυλακείῳ τοῦ ναοῦ σωζόμενον, φαίνεται μοι δεόμενον ἀκριβώσεώς τε καὶ ἐπικυρώσεως.

§

Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἐγρίκαπι μέχρι σήμερον ἐπιστεύετο κοινῶς ὑπὸ πάντων τῶν γραψάντων περὶ Κωνσταντινουπόλεως ὡς ὁ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Κύρου. Νῦν ἀποδειχθέντος ὅτι πολὺ μακρὰν τοῦ Ἐγρίκαπι ἔκειτο ὁ τῶν Κύρου ναὸς, ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ θετέον τὸν ναὸν

4. Acta, τόμ. Α', σελ. 312—317. Μ. Γεδεῶν «Βυζαντ. Ἐορτολόγιον», σελ. 208—209, ὅπου ἐξέδωκα καὶ τὰ περισωθέντα τῆς μονῆς τοῦ Παναγίου ἐπιτύμβια. Περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Μουχλίου ἀρκετὰ τὰ γραφόμενά μου ταῦτα μετὰ τὰ ὑπὸ Α. Γ. Πασπάτη γραφέντα ἐν ταῖς «Βυζαντινῆς Μελέταις» αὐτοῦ.

5. Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ κτλ. σελ. 336.

τοῦ ἁγίου Νικήτα, ὑπάρχοντα κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα:

Ὁ τὸν Ε' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Συνόδου καὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ ἀναγινώσκων εὕρισκε σπουδαίαν ἱστορικὴν εἶδησιν, ἣν ἐὰν πρὸς τὴν κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα κατάστασιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐγρίκαπι συνδυάσῃ συμφρονήσει μοι βεβαίως:

ὁ κανὼν οὗτος «τοὺς δαιμονῶν ὑποκρινομένους καὶ τρόπων φαυλότητι προσποιητῶς τὰ ἐκείνων σχηματιζομένους ἐπιτιμᾶσθαι τρόπῳ παντὶ» κελεύει· ἡ δὲ τοῦ Βαλσαμῶνος ἐρμηνεία λέγει «διὰ τοι τοῦτο καὶ διάφοροι ἀγιώτατοι πατριάρχαι πολλοὺς προσκαθημένους μετὰ ἀλύσεων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νικήτα . . . κατέκλεισαν εἰς δημοσίας φρουράς». Ἐγγραφον τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου ΣΤ' τοῦ ἀπὸ Καισαρείας, ἐκδεδομένον τῷ 1740, μαρτυρεῖ «ὡς ἔκ τινος πηγῆς ἀπορρήτου τῆς ἐν τῷ ναῷ τεθησαυρισμένης θεομητορικῆς εἰκόνας ποταμηδὸν ἀεννάως προχεῖται ἰάσιμα νάματα τοῖς πιστοῖς, ἔσοι . . . καὶ πνεύμασιν ἀκαθάρτοις διενοχλούμενοι, εἰ μόνον εἰς αὐτὸν μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας προσδράμωσι δεηθέντες, ταχέως τὰς ἰάσεις λαμβάνουσι»⁶. Καὶ εἶχε μὲν ὁ ναὸς οὗτος παρ' ἑαυτῷ κατὰ τε τὸν ἤδη λήγοντα καὶ τὸν παρελθόντα αἰῶνα δωμάτιά τινα πρὸς νοσηλείαν τῶν φρε-

6. αὐτόθι· σελ. 215—216 καὶ 284.

νοβλαβῶν, ἀλλ' ἐν τῷ ὑπογείῳ ναίσκῳ ἐκρατοῦντο οἱ μανιακοὶ, καθὼς οἱ προσκαθήμενοι ἄλλοτε τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικήτα.

Γνωστὸν ὅτι, οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν Ἐγρίκαπι, σώζεται ἀγίασμα ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικήτα, μηδὲν λείψανον οἰκοδομῆς παλαιᾶς παρ' ἑαυτῷ φέρον, γρήσιμον ὅμως εἰς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ τοῦ ἁγίου Νικήτα ναὸς ὁ κατὰ τὸν IB' αἰῶνα φρενοκομεῖον ὢν, ἐστὶν ὁ νῦν ἐκεῖ τῆς Θεοτόκου ναὸς, τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ προορισμὸν ἀναλαβὼν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, καθ' οὓς ἰδίου ἐν Κωνσταντινουπόλει φρενοκομείου οὐ γίνεται μνεῖα, καθὼς οὐδ' ἐπὶ βυζαντινῶν ἀναφέρεται τοιοῦτο.

§

Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὁ παρὰ τῇ πύλῃ Ἀδριανουπόλεως (Ἐδέρνε-καπου), τῇ τοῦ Χαρισίου δηλαδὴ, κείμενος, ἐκτίσθη, κατὰ τὸν Κωνσταντίνον, τῷ 1568, παραχωρηθείσης ἡμῖν ὑψηλῆς ἀδείας καὶ τόπου καταλλήλου, ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦ 1565 ὑπάρχοντος ἔνδον τῆς πύλης ταύτης ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· ὠνομάζετο δὲ ὁ νέος «καὶ ἦν μονὴ καὶ πρὸς μνήμην τῆς πρώτης, καὶ διότι οἱ ἐν ἐκείνῃ μονάζοντες μετέβησαν καὶ κατώκησαν εἰς τὴν νέαν, ἣτις χρόνῳ ὕστερον ἐγένετο ἐνοριακὴ ἐκκλησία»⁷.

Ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν ἀρκοῦσιν ἡμῖν.

7. Κωνσταντινιάς· ἐκδόσεως Β', σελ. 143.

Z'

Μικρὰ τις ἐπιστάσια περὶ τῆς **μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας** ἐνταῦθα προσφυῆς ἐστίν, οἷονεὶ συνέχειά τις τοῦ λόγου περὶ τῶν ἄνω τῶν Βλαχερνῶν ἐγειρομένων ναῶν καὶ πρὸς εὔρεσιν καὶ τῶν αἰτιῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ χρόνου τῆς ὀλοσχεροῦς εἰς τὰς χρονικὰς ἐπηρείας ἐγκαταλείψεως τοῦ ἄλλοτε περιωνύμου τούτου ναοῦ.

Κατὰ τὴν περὶ τούτου καλλίστην διατριβὴν τοῦ ἱατροῦ A. Mordtmann, ἐκδεδομένην ἐν Ἀρχαιολογικῷ παραρτήματι τοῦ ΙΘ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, δεχόμεθα μὲν, μέχρι νεωτέρων ἐρευνῶν, ὡς ναὸν τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας τὸν παρὰ τὸ Σαλματομβροῦκ ἡρειπιωμένον ναὸν τοῦ Μπογδάν-σεραγίου, παράγομεν δὲ περὶ τούτου σήμερον ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν ἐπαϊόντων μίαν μὲν ἐπίσημον περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαν, μίαν δὲ παρατήρησιν ἐν εἴδει ἀμφισβολίας. Πολλάκις, τοῦ λόγου προκειμένου περὶ βυζαντινῶν ναῶν ἢ τοποθεσιῶν, ἀναγκαζόμεθα 'ν' ἀποδεξώμεθα σημειῖόν τι τοπικόν, κατὰ συνθήκην, ὡς ὅν τὸ ζητούμενον, οἷονεὶ στέργοντες τὰ παρόντα, ζητοῦντες ὅμως τὰ βελτίω, δηλὰ γε δὴ τὰ βέβαια καὶ ἀσφαλῆ. Δέον δὲ ζητῆσαι καὶ ἐνταῦθα τὰ βελτίω ταῦτα.

§

Ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἐν Σαρματικίῳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἐξετασθεῖσιν ὑπὸ τοῦ φίλου Ἰωάν-

νου Βαρούτη, γραμματέως τῆς πατριαρχικῆς αὐ-
 λῆς, ὑποδείξαντός μοι τοῦτο, σώζεται τὸ νῦν ἐκ-
 διδόμενον ἔγγραφον Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ, δι' οὗ
 δωρεῖται τῇ μητρὶ τοῦ περιωνύμου βεζίρου Μαχμοῦτ
 πατᾶ Μιχάλογλου, ὀρθοδόξῳ οὔτῃ, τὴν μονὴν τῆς
 Πέτρας. Τὸ ἔγγραφον, ἐπὶ χάρτου παμπαλαίου,
 μόλις διατηρουμένου, γεγραμμένον, ἔστι τοῦτο:

نشان هماون و فرمان نافد قلمون انفذ الله تعالى
 الى يوم سبعون اولدرکه شمدکي حالده اکمال
 الامرا العظام اعقال الوزرا الفحام ناظورة ديوان
 الوزارة عين اعيان الامارة مقربا المحصر
 العاليه مشير الدولة العاليه المحفوي بعنان الملك
 المعبود محمود پاشا دام رفعته نك والده سنه
 محروسه قسطنطنيه ده پرودرومه پتره مناستري
 ديمکله مشهور اولان مناستري توابعيله و لوا
 حقيه لايق کورب ملککه ويردوم که بعد
 اليوم تحت يدنده اولب مالکانه متصرف اوله

هیچ افرده کایسا مکان مابع و دافع اولب
 مدخل فلیمه و تعرض و کورمیه و تبدیل
 و تغییر ایتمیه بتی مطالع قلندر مضمونن محقق
 بلب علامت شریف از ره اعماذ قلالر تمریراً فی
 اوایل رجب المرجب سنه سبع و سیب صماعان

ἦτοι

Τὸ παρὸν αὐτοκρατορικόν μου σημεῖον
 καὶ ἡ ἰσχυρὰ διαταγὴ, ἣν ὁ Ὑψιστος διαιω-
 νίζοι, ἐστὶν ὅτι εἰς τὴν μητέρα τοῦ Μαχμοῦτ
 πασᾶ, (ὅστις ἐστὶν ἐκ τῶν ἐνεργείᾳ μεγάλων
 ἀξιωματικῶν μου ὁ φρονιμώτερος καὶ ἔνδοξος
 τῶν βεζυρῶν, ναζίρης τοῦ διβανίου τῆς βε-
 ζυρίας, πρόκριτος τῶν προκρίτων τῆς βασι-
 λείας, πλησιέστερος μουσίρης τοῦ
 ὑψηλοῦ δεβλετίου, φυλαττόμενος τῇ [βοηθείᾳ]
 τοῦ Θεοῦ), ἔκρινα πρέπον καὶ ἔδωκα τὴν ἐν
 Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὸ ὄνομα Προδρόμου
 Πέτρας γνωριζομένην μονὴν ὅπως ἦ εἰς τὴν κα-
 τοχὴν αὐτῆς ἵνα ἀπὸ σήμερον αὕτη διατελῇ εἰς
 τὴν κατοχὴν αὐτῆς, καὶ ταύτην ἐξουσιάζῃ καὶ κα-
 τέχῃ, καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν θνητῶν ἐμποδίξῃ καὶ ἀ-
 πομακρύνῃ αὐτὴν τῆς εἰς τὴν μονὴν ἐπεμβάσεως,

καὶ μεταβάλλη καὶ μετατρέπη. Ὁ ἀναγινώσκων τὰ γράμματα γινωσκέτω ἀληθῆς τὸ περιεχόμενον καὶ ἐχέτω ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἔνδοξόν μου σημεῖον. Ἐγράφη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς ρετζέπ τοῦ ἔτους 867.

ἀπολυθὲν δωδεκαετίαν περίπου μετὰ τὴν ἄλωσιν προστίθησι τοῦτο εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ναοῦ τούτου, ὅτι ἐγένετο κτιτορικὸς, ὡς ἤθελον εἰπεῖ οἱ βυζαντινοὶ, συντηρούμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ Μαχμούτ. Ἀτυχῶς, ἐν τῷ γράμματι τούτῳ λέγεται «μονὴ Προδρόμου Πέτρας»· καὶ τῷ 1564, κατὰ τὰ ἐν σελίσιν 4—5 τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 πατριαρχικοῦ κώδικος ἀναγραφόμενα, γράφεται ὁ ναὸς Ἰωάννου Προδρόμου τῆς Πέτρας. Ἐν τούτοις ἡ λαϊκὴ παράδοσις ἀναφέρει τὸν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἱατροῦ Mordtmann ναὸν Προδρόμου τῆς Πέτρας ὡς ναὸν τοῦ ἀγ. Νικολάου, καὶ ὡς μετόχιον οἶον εἰπεῖν, ἡ ναῖσκον τοῦ παλατίου τῶν τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνων, αὐτόσε διαμενόντων κατὰ τὰς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐπισκέψεις αὐτῶν. Ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει» αὐτοῦ ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος ἀνάγει τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ναοῦ ταύτην ἄχρι τῶν μέσων τοῦ 15 αἰῶνος, τὰ δὲ πρὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος ἐπίσημα γράμματα ἐπικυροῦσι καὶ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν καὶ τὴν τοῦ Σκαρλάτου μαρτυρίαν. Κώδηξ δὲ χειρόγραφος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὁμιλιῶν Μελετίου τοῦ Συρίγου, σωζόμενος ἐν Σμύρνη καὶ περιγραφεὶς ἐκτενωῶς ὑπὸ Ἀθ. Π. Κεραμέως ἐν τόμῳ Β' «Δελ-

τίου Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος» (σελ. 440—447) ἀναφέρει ὅτι μία τῶν ὁμιλιῶν ἐξεφωνήθη, τῷ 1631 «εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Πέτρας εἰς Κωνσταντινούπολιν». Ὁ τὸν κώδικα περιγράφων ἐν οἷς γράφει φαίνεται δεικνύμενος πρόθυμος ἵνα ἀποδέξηται ὅτι ἐ κατὰ τὸ 1637 ἀποθανὼν ναὸς τοῦ Προδρόμου τῆς ἔνδον τοῦ Ἐδирνέκαπι γυναικείας μονῆς ἔστιν ὁ τῆς Πέτρας. Δυστυχῶς διὰ τοὺς εἰκοτολογοῦντας, ὁ περὶ τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς ταύτης γράφων λέγεται Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, τῷ γεγονότι σύγχρονος, ἀλλὰ φιλίστωρ ἀνὴρ, ἀκριβολογῶν χρονογράφος, ὃς ἠδύνατο βεβαίως ἵνα γινώσκῃ εἶπερ ὁ ναὸς τοῦ Προδρόμου ὁ εἰς τέμενος μεταβληθεὶς ἦν ὁ τῆς Πέτρας. Ὁ γεραρὸς οὗτος πατριάρχης τῆς ἀγίας Σιών ἐγίνωσκε κάλλιον ἡμῶν τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοὺς καὶ μάλιστα τὸν περιβόητον τῆς Πέτρας.

§

Ὁ πολυμαθέστατος ἱατρὸς Mordtmann κρίνει ὅτι τὸν Πρόδρομον τῆς Πέτρας ἔχομεν ἐν τῷ ἡρειπιωμένῳ ναΐσκῳ τοῦ Μπογδάν-σεραγίου, κειμένῳ ἐντὸς εὐρυτάτου κήπου, ἀνήκοντος εἰς ὁμογενεῖς. Πῶς ὁμως ὁ Μελέτιος Συρίγου ἠγνῶει ὅτι κατὰ τὴν 12 ἑκατονταετηρίδα ὁ ναΐσκος τῆς ἐπιφανοῦς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Νικολάου;— διότι ἀνήκεν εἰς τὸν οἶκον τῶν ἡγεμόνων Μολδαυίας— Ἀλλὰ τῷ 1648 καὶ τῷ

1683 καὶ μικρῶ κατόπιν οὐδείς τῶν τριῶν καταλόγων, οὓς ἐξέδωκα, σημειοῖ Ἅγιον Νικόλαον τῶν Μολδαυῶν, καὶ Πρόδρομον τῆς Πέτρας, ἢ διότι μικρὰ σημεῖα ζωῆς παρεῖχον, ἵνα μὴ εἶπω μηδὲν, ἢ διότι ἐστεροῦντο ἐνορίας· ἀλλ' ἐνορίας ἐστερεῖτο ὁ τῶν Σιναϊτῶν Ἅγιος Ἰωάννης, καὶ ὁμοίως ἀνήρητο ἐν αὐτῷ «κουτεῖον ἐλεημοσύνης» ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Τάφου, καὶ τοιοῦτο κουτεῖον ἦν δυνατὸν ἢ ἀναρτηθῆ καὶ ἐν τῇ Πέτρᾳ ἢ τῷ Ἁγίῳ Νικολάῳ. Ἐὰν προχωρήσωμεν, οὐδὲν ἐστὶ δυνατὸν ἐξαχθῆναι συμπέρασμα, ἢ ὅτι τὰ περὶ Προδρόμου τῆς Πέτρας ἀνάγκη ἵνα μελετηθῶσι, καὶ τὰ σήμερον ἡμῖν κατὰ «συνθήκην» ἀποδεκτὰ δέον ἵνα τεθῶσιν «ὑπὸ αἵρεσιν», κατὰ νομικὸν ὅρον.

Ὅτι οἱ τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνες εἶχον μέγαρον ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου οὐδείς ἀρνεῖται, ὡς καὶ ὅτι τοῦτο κεῖται ἐν τῷ κήπῳ Μπογδάν-σεράγι. Τὸν ἰούνιον τοῦ 1760 ὁ τῆς Μολδαυίας ἡγεμὼν Ἰωάννης Θεοδώρου Καλλιμάχης προσαρτᾷ τὸν ναὸν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὁρειωσικῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος «ἐπὶ τῷ ἐπισκέπτεσθαι παρὰ τῶν ὀσιωτάτων πατέρων τῆς αὐτῆς μονῆς, διακυβερνᾶσθαι τε καὶ διεξάγεσθαι διὰ παντός πρὸς σύστασιν αὐτῆς κρείττονα καὶ εὐκοσμίαν, αὐξήσιν τε καὶ βελτίωσιν»· ὀνομάζει δ' αὐτὴν «κλειμένην εἰς τὸ Μπογδάν-σεράγιον κατὰ τὸ Τσαρσαμπᾶ παζάρι, σεμνυνομένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἰδίαν οὖσαν τῆς αὐθεντίας Μολδοβλαχίας» καὶ μνεῖαν ποιεῖται «τῶν περὶ αὐτὴν

ὀσπητίων καὶ περιοχῆς». Τὸν ἰανουάριον τοῦ 1762 Γρηγόριος Καλλιμάχης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, ἐπικυροῖ τὴν ἀφιέρωσιν, οὐδὲν ἀλλοιῶν ἐκ τῶν γνωρισμάτων, μιμνησκόμενος καὶ τῶν ὀσπητίων. Τὸν ἀπρίλιον τοῦ 1765 ὁ ἡγεμὼν Γρηγόριος Ἀλεξάνδρου Γκίγκας ἐπικυροῖ τὴν δωρεάν, τὰ αὐτὰ γνωρίσματα διδούς. Τῇ 27 ἰουλίου 1795 ἕτερος ἡγεμὼν Μολδαυίας Ἀλέξανδρος ὁ Καλλιμάχης, ἐπικυρῶν τὴν δωρεάν, βεβαιοῖ ὅσα καὶ τὸ χρυσόβουλλον τοῦ 1760. Καὶ τὸν αὐγούστον τοῦ 1814 Σκαρλάτος Καλλιμάχης, τῆς Μολδαυίας καὶ οὗτος ἡγεμὼν γενόμενος, ἐπιβεβαιοῖ τὴν δωρεάν¹.

Πῶς ἡγεμόνες πέντε καὶ ἑκατοντάς ἐν συνόλῳ συμβούλων, οἰκείων καὶ γραμματέων αὐτῶν ἡγνόουν ὅτι τὸ Μπογδάν-σεράγιον ἐστὶν ὁ Πρόδρομος τῆς Πέτρας;— Ἄπορον. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἄπορον ὅτι μετὰ τὸ 1814 κατεστράφη ὁ ναὸς, καὶ τὸ λυπηρότερον ὅτι οὐδείς τῶν ἐρωτηθέντων ὑπ' ἐμοῦ γερόντων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν φαναριωτῶν μιμνήσκειται τῆς ὑφ' ἡμῶν ἐπαράτου τοῦ ναοῦ καταστροφῆς καὶ παντελοῦς ἐρημώσεως.

§

Ὁ μελετήσων ἡμέραν τινὰ ἔγγραφα ἐπίσημα, σήμερον ἡμῖν οὐ προσιτὰ, δέον ἵνα μὴ ἐπιλάβηται

1. Acta, praesertim graeca, Rossici in monte Athos monasterii. Kiew, 1873, σελ. 314, 322, 334, 343, 548—Langlois, Mont Athos et ses monastères. Archives du Russicon· σελ. 83—84.

ὅτι δυνατὸν ἄνωθεν τοῦ Παλατᾶ μὲν ζητηθῆναι καὶ εὑρεθῆναι ναὸν ἕτερον, ὃν ἀποδεξόμεθα, «κατὰ συνθήκην» πιθανῶς, ὡς τὸν τοῦ Ἱεροδρόμου τῆς Πέτρας· μεταξύ δ' Ἐδινέκαπι καὶ Βλαχερνῶν ἐξετασθῆναι τοῦ ὀρίσωμεν τὴν τοποθεσίαν τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Αὐγουστίνου (Κανταβριγίας ἐπισκόπου) καὶ Νικολάου, ὃν ἀναφέρει ὁ πολὺς Δουκάγγιος². ἐπειδὴ δὲ ἐν ἐνὶ ναῶ δύο ἁγίων ἢ μνήμη συνεγεραίρετο, πιθανῶς ἦν ὁ ναὸς διπλοῦς, ἀνώγειος καὶ κατώγειος, οἷος ἔτι καὶ σήμερον ἐν τῇ καταρρεύσει αὐτοῦ οἰκοδομῇ δείκνυται ὁ Ἅγιος Νικόλαος τοῦ Μπογδάνσεραγίου. Ὀλίγοι δ' ἀγνοοῦσιν ἴσως ὅτι ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος εἰθιστο καὶ παρ' ἡμῖν ἐπαλλήλους ναοὺς σεμνύνεσθαι ἐπὶ δυοῖν, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἁγίῳ.

Η'

Οἱ ναοὶ τῶν Ἐξ-Μαρμάρων, Κοντοσκαλίου, Βλάχκας καὶ Ὑψωμαθείων ἐν ὀλίγοις ἐξετασθῆσονται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ.

Ἡ Θεοτόκος Γοργοεπήκοος ἐστὶν ὁ τοῦ Ἐξω-χιονίου ναὸς, ὁ τῶν Ἐξ-Μαρμάρων δηλαδὴ. Ἀμάρτυρον εἶπερ ἐπὶ τοῦ τόπου αὐτοῦ ἠγείρετο ναὸς βυζαντινός, ἢ παρ' αὐτὸν ἕτερος, ὃν αὐ-

2. Constantinopolis Christiana· ἐκδόσεως Βενετίας, τοῦ 1729, βιβλίου Β', σελ. 90, ἀριθμ. LXX· βλέπε καὶ τὰ παρασυναπτόμενα τῷ παρόντι βιβλιαρίῳ σημειώματα.

τὸς ἀντικατέστησεν. Ὁ ἱατρὸς Mordtmann φρονεῖ ὅτι ὁ σημερινὸς ναὸς διετήρησε τὸ ὄνομα τὸ παλαιόν, οὐ γίνεται μνεῖα ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις¹· ἀλλὰ τὰ πατριαρχικά ταῦτα γράμματα ἥκιστα παραδεικνύουσιν ὅτι ἡ Γοργοεπήκοος ἠγείρετο ἐν Ἐξω-χιονίῳ· κατὰ νοέμβριον τοῦ 1340, συνοδικῶς ἐξεταζομένης ἐνοριακῆς τινὸς διαφορᾶς τῶν μητροπολιτῶν Λακεδαιμονίας καὶ Παλαιῶν Πατρῶν, ἀπελύθη γράμμα, ἐν ᾧ λέγεται· «συνελθόντων ἡμῶν ἐν τῇ τῆς Γοργοεπήκοου σεβασμίᾳ μονῇ, ζητήσαντος τοῦτο τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν διὰ τὴν συνήθως ἐνοχλοῦσαν αὐτὸν ἀσθένειαν»². ἀλλ' ἀπὸ τούτου τοῦ γράμματος οὐδὲν βεβαιούμεθα περὶ τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἡ βυζαντινὴ Γοργοεπήκοος ἔκειτο. Πρόσθετες ὅτι ὁ κατάλογος τοῦ 1648 καὶ ὁ μετὰ τεσσαρακονταετίαν καὶ πλέον ἐκδοθεὶς γράφουσι Γοργοεπήκοον τὴν ἐν Ἐξ-Μαρμάρους ἐκκλησίαν· ἀλλὰ ταῦτα φαίνονται μοι ὡς ἐκμαρτύρια·

§

διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲ περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐλπίδος ἀκριβὲς τι δύναμαι εἰπεῖν· ἡ γνώμη τοῦ διδάκτορος A. Mordtmann ὅτι τοῦ σημερινοῦ ναοῦ μιμνήσκονται τὰ Πατριαρχικά ἔγγραφα οὐ κυροῦται

1. Mordtmann, Esquisse topograph. de Constantinople· Lille, 1892, σελ. 78, § 135.

2. Acta Patriarchatus· τόμ. Α', σελ. 218.

δι' αὐτῶν, διότι ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Ἑλπίδος τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῷ 1401 ἀναφερόμενος, ἄγνωστον εἴπερ ἔκειτο ἐν Κοντοσκαλίῳ³. Μνεῖα τῶν ἐν Κοντοσκαλίῳ ναῶν ἀρχαιοτέρα πασσῶν ἐστὶν ἢ ἐν τῷ κώδικι τῶν Ὁμιλιῶν Μελετίου Συρίγου, καθ' ἣν τῷ 1660 αἰουλίου 14, ἀναφεν εἰς τὴν πόλιν τοιοῦτος ἐμπρησμός, οἷος οὐδέποτε ἐγεγόνει ἐκράτησεν ἡμέρας τρεῖς, ἔκαυσε τὰς τέσσαρας μεγάλας ἐκκλησίας τοῦ Κοντοσκαλίου Ἑλπίδα, Ἅγιον Νικόλαον, Ἅγιον Ἰωάννην, καὶ Ἁγίαν Κυριακὴν, καὶ τρεῖς εἰς τὴν Βλάχκαν, τὴν Παναγίαν, τὸν Ἅγιον Νικόλαον τὸν ἐν ἀρμενίοις, καὶ τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους»⁴. Σημειώσεως ἄξιον ὅτι ἡ σημείωσις τοῦ 1648 οὐ μιμνήσκειται Ἁγίου Ἰωάννου καὶ Ἁγίου Νικολάου. Τῆς ὑποθέσεως δὲ ταύτης ὀράττομαι πρὸς ἐπανόρθωσιν λάθους τοῦ σχετικόν τι περὶ τῶν ναῶν τούτων γράψαντος: ὅτι «ὁ Μ. Γεδεὼν ἀναφέρει τὴν κτίσιν ταύτης (Ἁγίας Κυριακῆς) τῷ 1730, παντελῶς ἀγνοῶν⁵ τὴν πρὸ τούτου τοῦ ἔτους ὑπαρξίν τῆς εἰρημένης ἐκκλη-

3. Esquisse topograph. σελ. 58. § 103. Acta Patriar. τόμ. Β', σελ. 468. Μ.Ι. Γεδεὼν, Βυζαντινὸν Ἐορτολόγ. σελ. 206, ἀριθ. 20.

4. Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος· τόμ. Β', σελ. 446. Τῷ ἔτει 1660 ἀπριλίου 6 ἤρξατο καὶ ἡ καταστρέψασα τὸν Γαλατᾶν πυρκαϊά.

5. παντελῶς δυνατὸν ἂν ἀγνοῇ ὁ διαμένων ἐν ὑπερβορείοις κλίμασιν, οὐχὶ δὲ ὁ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἐν Κων)πόλει.

σίας»⁶. Ὅτε δ' ὁμοῦς ἔγραφον τὰ περὶ τοῦ ναοῦ τούτου ἐν λέξει «Κωνσταντινουπόλει» τοῦ «Λεξικῶ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας», τῷ 1882, εἶχον ὑπ' ὄψιν ἐπιγραφὴν, ἄνω τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Κυριακῆς (πρώην, ὡς νομίζω, σχολῆς) σωζομένην, ἣν τῷ 1879 μετὰ τοῦ φίλου κ. Ν. Β. Χρυσανθίδου (νῦν Ἀθανασίου πρωτοπρεσβυτέρου τῆς ἐν Ἰκονίῳ Ἐκκλησίας) μετεγράψαμεν⁷.

Ἡ ἐπιγραφὴ δείκνυσιν ὅτι τὸ πλεῖον μέρος τῶν κατοίκων ἐκ Καισαρείας κατήγετο. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι τὸν ἐν Κοντοσκαλίῳ ναὸν τῆς Ἑλπίδος ἀνφοδόμησαν οἱ ὀρθόδοξοι τῷ 1686, μεσιτεία τοῦ ρώσου πρεσβευτοῦ Νικήτα Ἀλεξίοβιτς⁸.

6. τοῦ αὐτοῦ Δελτίου, τόμ. Β', σελ. 447.

7. ἔστιν αὕτη· «† Ἀνακερίσθη ἐκ βαράθρων ὁ πάνσεπτος καὶ ἱερός ναὸς τῆς ἁγίας ἐκδόξου καὶ παρθενομάτυρος Κυριακῆς μετὰ τὴν θείαν νεῦσιν καὶ βοῦλησιν τοῦ ἁγίου Θεοῦ καὶ διὰ πρεσβειῶν τῆς ἁγίας. Ἐνθάδε εὐρίσκειται καὶ ἡ σεβασμία αὐτῆς κάρα βρύονσα ἰάματα τοὺς μετὰ πίστεως προσερχομένους, διὰ ἐξόδων καὶ δαπάνης πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν διὰ πόρου καὶ κόπου καὶ μόχθου πολοῦ ἕως μέχρι θανάτου τῶν παρεβρεθέντων χριστιανῶν οὐ καὶ τὰ ὀνόματα σημειούμενα εἰς μνημόσυνον αἰώνιον αὐτῶν. Κωνσταντῖνος Κεσαρειώτης ἐκ χόρας Στανημάχου. Χατζῆ Ἐλευθέριος ἐκ χόρας Τριτζίσουγιου. Σάββας Κεσαρειώτης. Μουράτ κά[λ]φας ἐκ χόρας Μουταλάσκη. Νικόλας ἐκ χορῶ[ου] Παλεοκάστρου †ΑΨΑ Σεπτεμβρίου 14'».

8. Ἱεροσολυμ. Σταχυολογία· τόμ. Α', σελ. 275.

Ἐκτοτε δ' ὠρίσθη χορηγία κατ' ἔτος χρηματικῆ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τῆς Ἐλπίδος.

Μετὰ τὴν μνειάν τῶν ἐν Ὑψωμαθείοις ἐκκλησιῶν ἐξερχόμεθα ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τε τὰς θρακώας χώρας καὶ τὸν Γαλατᾶν, ἐξετάζοντες τὰ περὶ τῶν ναῶν τῶν ἐν αὐταῖς, ἐπὶ τῇ βᾶσει γραμμάτων ἐπισήμων.

§

Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, κατ' ἐμὲ, ἐστὶν ἀρχαιότατος· ὁ Δουκάγγιος, ὡς εἶδομεν ἤδη, γράφει τοῦτον ἁγίου Κάρπου. Γνωστὸν ὅτι μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος ἐκαλεῖτο ναὸς ἁγίου Πολυκάρπου, οὗ τὸ ὄνομα, καθὸ συνηθέστερον, πολὺ πιθανὸν ὅτι ἀντικατέστησε τὸ τοῦ Κάρπου. Παρὰ Morcelli, καθὼς ἐσημείωσα εἰς τὸ «Βυζαντινὸν Ἐορτολόγιόν» μου (τῇ 13 ὀκτωβρίου), ἀναφέρεται σωζόμενος ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ναὸς τῶν ἁγίων μαρτύρων Κάρπου καὶ Παπύλου πλησίον Ἐλενιαῶν. Ἡ τοποθεσία δὲ τῶν Ἐλενιαῶν ἔστιν εὐκόλον ἵνα εὕρεθῇ. Μαρτυρία μικρὰ παρὰ Banduri κεῖται⁹, ἐκ τῆς βιογραφίας Ἰσαακίου τῶν Δαλμάτων τοῦ ὁμολογητοῦ ληφθεῖσα, καθ' ἣν γράφεται «ἐν τῷ παραθα-

9. Imperium Orientale, κατὰ τὴν ἔκδοσιν Βενετίας τοῦ 1729, τόμ. Β', σελ. 511.

λασίῳ μέρει τῆς πόλεως, πλησίον Ἐλενιαῶν, εἰς τὸν καλούμενον Ψαμαθίαν». Ἐάν μηδεὶς ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ Ψαμαθία σήμερον, ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης διδάσκεται ὅτι τὰ Ἐλενιαῶνα (εἴπερ ἕκτινος παλατίου ὠνομάσθησαν) ἢ Ἐλενιαναὶ (θέρμαι πιθανῶς) ἔκειντο ἐν Ὑψωμαθείοις. Θεόδωρος δὲ ὁ Ἀναγνώστης, ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος, περὶ τίνος θαύματος τερατουργηθέντος περὶ τὰ 494-498 διηγούμενος¹⁰ ἀναφέρει μὲν τὸ λουτρὸν τοῦ παλατίου τῶν Ἐλενιαῶν, ἐν ᾧ γέγονε τὸ θαῦμα, προστίθησι δὲ ταῦτα· «ἐξάνεστη ὁ Ὀλύμπιος... ἐξείσεν ἐπὶ τὴν τῶν ψυχρῶν ὑδάτων δεξαμένην, ἣτις λαμβάνει τὰ ὕδατα ἐκ πηγῆς τικτομένης μέσον τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου τοῦ εὐαγοῦς οἴκου τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ὃν ἐν παλαιοῖς ἔκτισεν ἀξιώμασιν ἀρχοντικοῖς διαλάμπας Αὐρηλιανός». ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι ὁ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ναὸς ὁ κείμενος ἐν Αὐρηλιαναῖς ἔκειτο πλησίον Ἐλενιαῶν. Ἀλλὰ μαρτυρία σαφῆς τρίτη πρόκειται Ἰσαάκιος Κομνηνὸς ὁ σεβαστοκράτωρ, ὅστις ἐν τῷ Τυπικῷ τῆς Θεοτόκου Κοσμοσωτείας, ὁμιλῶν περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ τούτου τοῦ ἁγίου Στεφάνου, τίθησιν αὐτὸν πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Περιβλέπτου¹¹, ἧτοι τοῦ Σουλῶ-μοναστήρ τῆς σήμερον. Τοῦτο δὲ, ὡς γνωστὸν,

10. τὰ τεμάχια παρὰ Δαμασκηνῶ.

11. βλέπε τὴν ἐμὴν περὶ τοῦ Τυπικοῦ τούτου διατριβὴν ἐν «Ἐκκλησ. Ἀληθεία», τόμ. ΙΙΙ', σελ. 145, στήλη α'.

κεῖται μόλις εἰς ἀπόστασιν πέντε λεπτῶν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ. Παρὰ Morcelli καὶ Δουκαγγίω¹² ἀναφέρεται ναὸς τῶν ἁγίων **Κάρπου** καὶ Παπύλου **πλησίον Ἑλενιανῶν**, ἐξ ὧν πάντων *δυνάμεθα ἵνα συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ναὸς Κάρπου καὶ Παπύλου, ὁ ἀρχαιότατος, ἐστὶν ὁ κατόπιν Ἅγιος Πολύκαρπος, ὁ σήμερον Ἅγιος Μηνᾶς τῶν Ὑψωμαθειῶν, ἵσως χιλιετίαν ἀριθμῶν ἀπὸ τῆς τῶν θεμελιῶν αὐτοῦ καταβολῆς.*

§

Τὴν βυζαντινὴν καταγωγὴν τοῦ **ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου** κυροῖ γράμμα¹³ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνους, ἀπολυθὲν τῷ 1568 ἢ 1569 καὶ μαρτυροῦν ὅτι ὁ ναὸς ὑφίσταται ἀπὸ τοῦ 1453, καὶ ὅτι παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ ἔθος ἔκτοτε ἐπεκράτει τὸ τοὺς γέροντας ἱερεῖς προπορεύεσθαι κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ ἱεράς τελετάς τῶν νεωτέρων, εἴτε ἔχουσιν οἱ νεώτεροι οὗτοι ὀφφίγια, εἴτε οὐ·

12. Constantin. Christiana. ἔκδ. Βενετίας, βιβλ. Δ', σελ. 83, ἀριθμ. XVIII. Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον· σελ. 177, στήλη α'.

13. ἐξεδόθη ἠκρωτηριασμένον ἐν «Ἀρχαιολογ. παραρτήματι» τόμων Κ—ΚΒ' Ἑλλ. Φιλολογ. Συλλόγου· σελ. 95, ἀρ. 5.

§

τὴν ἀρχαιότητα δὲ τοῦ πλησίον αὐτοῦ ναοῦ τῆς **Θεοτόκου Χρυσαληθηνῆς**, σήμερον ναοῦ τῆς **Ἀναλήψεως**, μαρτυρεῖ γράμμα πατριαρχικόν, ἐπὶ τοῦ Μητροφάνους ἐπίσης ἀπολυθὲν¹⁴, κατὰ ἰούλιον τοῦ 1566, καὶ ἔχον οὕτως:

Ἐν ἔτει ζοδ' ἰουλλίῳ μηνί, παραστᾶσα Τριανταφυλλίνα ἡ θυγάτηρ τοῦ Χατζῆ Δημήτρη ὠμολόγησεν ὅτι οἰκεία αὐτῆς βουλῆ καὶ προαιρέσει ἀφιέρωσεν ἐν τῷ σεβασμίῳ καὶ θείῳ ναῶ τῆς Παναγίας μου τῆς ἐπονομαζομένης Χρυσαληθινῆς, τῷ ἐν τοῖς Ὑψωμαθείοις, τὰ πατρικὰ αὐτῆς δύο ὀσπητόποιλα, τὰ πλησίον τοῦ αὐτοῦ ναοῦ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου πλησίον τοῦ φούρνου, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου πλησίον τοῦ τουρασιῆ, καὶ ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους πλησίον τοῦ μποζαχανᾶ, ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτῆς σωτηρίας, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς μνημονεύεσθαι δι' οὗ καὶ χοτζετίου δέδωκεν εἰς ὄνομα τοῦ Χατζῆ Δημήτρη τοῦ υἱοῦ Γεώργη, ὁ ἐνεχειρίσθη τῷ παναγιωτάτῳ ἡμῶν αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ κύρ Ἱερεμία, καὶ συναριθμηθὲν τοῖς ἄλλοις ἐκκλησιαστικοῖς χοτζετίοις ἐτέθη ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐδεήθη δὲ ἡ αὐτὴ Τριανταφυλλίνα ἵνα σημειωθῆ ἡ ἀφιέρωσις αὐτῆ εἰς τὸν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας κώδικα [ἐν τῷ κειμένῳ γράφει **ἄδικα**] ὅπως μὲν ἀνεξάλειπτος, καὶ ἵνα μηδεὶς τῶν συγγενῶν αὐτῆς ἀποσπᾶσαι αὐτὰ τολμήσῃ, διὰ τοῦτο ἐσημειώθη·

14. μετεγρᾶφη ἐκ τῆς «Νομικῆς Συναγωγῆς», ἐν ἣ κεῖται ἐν σελ. 331 β.

καὶ ὅστις ἀνατρέψαι ἐβελήσῃ ὀψέποτε τὴν ἀφιέρωσιν ταύτην ὑπάρχει καὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος καὶ εὖρη καὶ τὴν παναγίαν μου μαχομένην ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ὅθεν ἐσημειώθη ἐν τῷ παρόντι κώδικι εἰς δόλωσιν· ἐνώπιον τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ μεγάλου λογοθέτου κύρ Ἰέρακος, τοῦ νομοφύλακος ιεροδιακόνου κύρ Σταυροῦ, τοῦ μεγάλου πρωτοπαπᾶ κύρ Κωνσταντίνου, Ἰωσήφ Σινάνη, Δημήτρη Καργιαδῆ, Ντουραοῦ Μουράτη, Σινάνη Ἐρέζη, Δημήτρη παπᾶ Κυριακοῦ, καὶ Ἰωάννου Κωνσταντᾶ, καὶ Δημητρίου Γεωργίου, καὶ ἄλλων.

Θ'

Ἐκ τῶν «περατικῶν» ἐκκλησιῶν, καθὼς ὠνόμαζον οἱ βυζαντινοὶ τὰς ἀπέναντι τοῦ ἄστεως κειμένας, περὶ μὲν τῆς τῶν **Τατζούλων** οὐδὲν ἔχει τις εἰπεῖν ἄξιον λόγου· παλαιὸν ἔγγραφον οὐδὲν περισώζεται δυνάμενον προβιβάσαι τὰς ἡμετέρας περὶ ταύτης ἐρεύνας· κώδικα διαχειρίσεως οὐδένα εἶδον, ἢ μικρὸν τι βιβλιάριον πρό τινος, ἀνερχόμενον εἰς τὰ 1670 ἢ 1680, μηδὲν περὶ οἰκοδομῆς ἐκκλησίας καὶ συνοικισμοῦ τοῦ προαστείου διδάσκον. Καὶ ἐν τούτοις, ὁ τοῦ ἀγίου Δημητρίου ναὸς ὑπῆρχε κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, πιστεύω δ' ὅτι ὑπῆρχε καὶ πολλῶ πρό τοῦ αἰῶνος τούτου.

§

Τῆς ἐν τοῖς Ἄρεοθίνδου ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἢ ἀνέγερσις, ἢ γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῆς ἡμῶν, ἐγένετο κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶ-

νος. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Παρασκευῆς οὗτος ὁ ἐν Χάσκιοι βυζαντινὴν ἔχει τὴν καταγωγὴν.

§

Λοιπὸς ἡμῖν ἔστιν ὁ **λόγος περὶ τῶν ναῶν τοῦ Γαλατᾶ**. Τούτων ἐ τῆς Θεοτόκου τῶν Καφατιανῶν ἐκτίσθη μικρὸν μετὰ τὴν ἄλωσιν, εὐμενεῖ διαταγῇ τοῦ προθητοῦ Μωάμεθ. Τοιοῦτο δέ τι μὴ γραφέν περὶ τῶν ἐν Γαλατᾶ λοιπῶν ἐκκλησιῶν ὑπ' οὐδενὸς τῶν περὶ τῶν ναῶν γραψάντων ἐπιτρέπει ἡμῖν ἵνα πιστεύωμεν ὅτι αἱ λοιπαὶ ὀκτὼ βυζαντιναὶ ἦσαν. Εἶπον¹ ὅτι τῷ 1400 ἀναφέρεται κάθισμά τι τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐπάνω τοῦ τείχους, ἀλλ' ἂν ἡ ναὸς οὐδὲν ἀκριβὲς εἰπεῖν ἔχομεν, καὶ τίς τῶν δύο ναῶν τοῦ Σωτῆρος ἦν; ὁ τῶν Μποστανίων (ὁ σωζόμενος σήμερόν ἐστιν οὗτος) ἢ ὁ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κρεμαστοῦ. Ἐπίσης γινώσκομεν ὅτι κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1399 ἀναφέρεται Γεώργιος ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας Καστελλιωτίσσης λαβὼν ἄδειαν «εὐλογῆσαι Μανουὴλ τὸν ἔγγονον τῆς Πέρδικας μετὰ Καλῆς Γανιτίσσης² εἰς δεύτερον γάμον ἐρχομένους»³, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ γράφεται ἂν ἡ «περατικὸς» ἢ Καστελλιωτίσσαις ναὸς, οὐδὲν εἰπεῖν

1. Μ.Ι.Γεδεών, Βυζαντινὸν Ἐορτολόγιον· σελ. 205, στήλη α'.

2. προδήλως τῆς ἐκ Γάνου.

3. Acta Patriarch· τόμ. Β', σελ. 279.

ἔχει τις ἀκριβῆς καὶ περὶ ταύτης, ὡς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν.

ἢ περὶ τούτων ἀκρίβεια εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν ἀναφέρεται· ἐκδίδωμι δ' ἐν ἔγγραφον ἐπισημότερον περὶ Χρυσοπηγῆς καὶ ἐν περὶ Καφατιανῆς, διότι ἀμφοτέρω εἰσιν ἀρχαιότερα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, οὐδ' ἀποτελοῦσι μέρος τῶν ἐγγράφων τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ, οὐδ' ἀπετέλεσαν ποτε· εἰσὶ δὲ καὶ ἀποσπάσματα ἀλληλογραφίας ἰδιωτικῆς· πατριαρχῶν καὶ προσώπων ἐπιφανῶν τῆς ἡμετέρας ἱστορίας.

§

Τὴν **Χρυσοπηγὴν** ἠγόρασε «τῷ Ἀγίῳ Τάφῳ» Δοσίθεος ὁ Ἱεροσολύμων, ὡς αὐτὸς γράφει⁴, κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος· περὶ δὲ **Καφατιανῆς** σημειῶ ὅτι ἐν κώδικι τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων (ὑπ' ἀριθμὸν 136) σώζεται ἐπιστολὴ τῶν ἐνοριτῶν αὐτῆς πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μολδαυίας Νικόλαον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτον, ἐπικαλουμένων τὴν αὐτοῦ συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τούτου, καὶ ὀδυρομένων ὅτι «διὰ πολλῶν μόχθων καὶ κόπων καὶ ἰδρώτων καὶ στεναγμῶν καὶ παθημάτων ἀνεκδιγῆτων, μόλις ἠδυνήθησαν, διὰ θελήματος καὶ ὀρισμῶν τῆς κραταιᾶς βασιλείας, καὶ ἀνέκτισαν ἕως

4. Ἱεροσολ. Σταχυολογίας Ἀνάλεκτα· τόμ. Α', σελ. 281.

τοῦ νῦν τέσσαρας τῶν πυρποληθεισῶν ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν Θεοῦ»· καὶ ἐπειδὴ ἢ πρὸς τὸν Νικόλαον Μαυροκορδάτον, ὡς ἡγεμόνα Μολδαυίας, ἐπιστολὴ στέλλεται πάντως τῷ 1707, συμπεραίνει τις ὅτι τέσσαρες μέχρι ἐκείνου τοῦ χρόνου ναοὶ ἦσαν ὑποδομημένοι, οὐδεμία δ' ὑπῆρχεν ἐλπίς περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τῶν λοιπῶν. Ἡ προσθήκη δὲ τῆς ἐξῆς εἰδήσεως, καίτοι λείπουσα χάσμα, δείκνυσιν ὅτι προστασία τις ἡγεμονικὴ συντελεῖ πρὸς ἀνάστασιν μιᾶς, ἴσως τοῦ **Χριστοῦ**· «ἐγένοντο ὁμως ἕξοδα καὶ βαρύτατα χρέη καὶ ἀνυπόφορα· καὶ αἱ μὲν τρεῖς τῶν ἐκκλησιῶν βραχέως ἐκυβερνήθησαν· τὴν μὲν γὰρ τοῦ ἀγίου * ὑπὸ τῆς κοινῆς βοηθείας καὶ ἐλεημοσύνης τῶν χριστιανῶν, ὅσον ἦν δυνατόν, ἐξετέλεσαν· τὴν δὲ τοῦ * . . . ὁ ἐκλαμπρότατος τὴν δὲ τοῦ ἀγίου [Ἰωάννου]* οἱ χριστιανοὶ Χιῶται ἐκ βάρων ἀνεκαίνισαν· μένει δὲ ἢ ἡμετέρα εἰς χρέος βαρύτατον». Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μανθάνομεν ὅτι Μιχαὴλ ὁ Ρακοβίτζας, ὁ πρὸ τοῦ Νικολάου δις ἡγεμὼν Μολδαυίας ἀναδειχθεὶς, ὥρισε διὰ χρυσοβούλλου παρέχου κατ' ἔτος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου Καφατιανῶν «150 ὀκάδες κηρίων εἰς φωτοκαίαν».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Παναγίας Καφατιανῆς, ἧς ὁ μὲν θεμέλιος τοῦ νέου κτιρίου λίθος ἐτέθη τῇ 4 ἰουλίου 1698, τὰ δὲ ἐγκαίνια ἐγένοντο τῇ

* χάσμα ἐν τῷ κώδικι· τὸ τρίτον ἀναπληροῦται εὐκόλως.

τοῦτο νὰ ἔχωμεν ἀπόκρισιν καθράν καὶ τελείαν ἐν τάχει παρὰ τῆς ὑμετέρας μακαριότητος· ἦν καὶ διαφυλάττοι ὁ Κύριος ἀνωτέρην πάσης βλάβης καὶ ἐπηρείας ἐν εὐδαιμονίᾳ μακροβιότητος.

αχϒζ', νοεμβρίῳ κδ'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χριστῷ αὐτῆς ἀδελφός.

Εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Κυζίκου Κύριλλος.

Εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Νικομηδείας Παρθένιος.

Εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Χαλκηδόνας Γαβριήλ.

Εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Φιλιππουπόλεως Μελέτιος.

Εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῆς σῆς μακαριότητος, Δέρκων Νικόδημος.

*
* *

Καλλίνικος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κτλ.

Μακαριώτατε καὶ σοφώτατε πατριάρχᾳ Ἱεροσολύμων, κύριε Δοσίθεε, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητέ καὶ περιπόθητε ἀδελφέ καὶ συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν μετριότητος, τὴν ὑμετέραν μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Χριστῷ καὶ προσφιλῶς ἀσπαζόμενοι, ἀκριβῶς καὶ εὐνοϊκῶς χαιρετοῦμεν, δεόμενοι τοῦ παναγάθου Θεοῦ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ τὸ παρὸν μας ὑγιαίνουσιν, εὐτυχούσιν καὶ εὐφραينوμένην ἐν πᾶσι, ψυχῇ τε καὶ σώ-

ματι. Τὸ τίμιόν της γράμμα ἐλάβομεν, καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐχάρημεν διὰ τὴν καλὴν της ὑγείαν, ἦν καὶ διαφυλάττοι ὁ Κύριος ἀβλαβῆ διὰ βίου πολυετοῦς καὶ πανευδαίμονος.

Περὶ οὖν τῆς Χρυσοπηγῆς, περὶ ἧς ἦν τε καὶ ἔστιν ὁ λόγος, ἡμεῖς, κατὰ τὴν σωζομένην ἐν ἡμῖν ἐνθύμησιν τοῦ λόγου τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, οὕτω καὶ ἐγράψαμεν πρὸ ἡμερῶν τὸν εἰρημένον ἀριθμὸν τῶν χιλίων ἑκατὸν πενήντα γροσίων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μακαριότης σου γράφει τώρα ὅτι, ἐκτὸς τούτων, ἔχει καὶ ἄλλας δύο χιλιάδας καὶ ὀκτακόσια εἴκοσι γρόσια ἐξωδευμένα καὶ δεδομένα, καθὼς κατ' εἶδος καὶ ὀνομαστί τὰ δηλοποιεῖ, καὶ συναριθμεῖται ἡ ποσότης λοιπὸν ὅλη γρόσια χιλιάδες τέσσαρες παρὰ τριάκοντα, τῆς τε ἀγορᾶς· δηλονότι τοῦ τόπου τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν κελλίων, καὶ τῆς αὐλῆς, καὶ ἐνὸς ὀσπητίου τοῦ Ἡλιοῦ, καὶ τοῦ μουκατᾶ, καὶ ἐξόδων τοῦ τοίχου καὶ περιβολίου καὶ μυχγαζίου, τὰ ὅποια ἐξοδα λαμβάνοντάς τε, στέργει νὰ δώσῃ χοδζέτι τελείας πωλήσεως καὶ τὰ τεμεσοῦτια, διὰ ὅλους τοὺς ἀπαριθμηθέντας τόπους, ἰδοὺ ὁποῦ πειθόμενοι τοῖς παρ' ὑμῶν γεγραμμένοις, ἀντιγράφομεν καὶ ἀνταποκρινόμεθα τῇ ὑμετέρᾳ μακαριότητι, ὅτι ἄς γράψῃ ἐδῶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπιτρόπους της, λαμβάνοντας τὰ εἰρημένα ὅλα ἐξοδα, τουτέστι τέσσαρας χιλιάδας γρόσια παρὰ τριάκοντα, νὰ ἐγχειρίσουν τὰ τεμεσοῦτια ὅλα, καὶ νὰ δώσουν καὶ χοδζέτι τελείας πωλήσεως ὅλων τῶν ρηθέντων τόπων μετὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ πῶς δὲν ἔχει μετοχὴν πλέον ἢ μακαριότης σου· διὰ τὸ ὅποῖον θέλει γράψῃ καὶ ἰδιοχειρῶς καὶ ἡ μακαριότης σου γράμμα ἀνυπόγραφον καὶ

ένσφράγιστον νά τὸ στείλῃ ἐδῶ νά μᾶς τὸ ἐγχειρί-
 σουν οἱ ἐπίτροποι καὶ ἄνθρωποι τῆς, λαβόντες πρότε-
 ρον, ὡς εἴρηται, καὶ ἐγχειρισθέντες τὸν ἀριθμὸν τῶν
 τεσσάρων χιλιῶν γροσίων νά διαλαμβάνῃ δηλονότι
 τὸ γράμμα τὴν τελείαν πώλησιν τῶν τόπων, καὶ
 τὴν λῆψιν τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἄσπρων, καὶ τὸ ἀμέ-
 τοχον εἰς τὸ ἐξῆς τῆς ὑμετέρας μακαριότητος· ὡς
 ἔχωμεν λοιπὸν ἀπόκρισιν τὸ συντομώτερον μὲ ἐντελῆ
 ὀρδινίαν καὶ διόρθωσιν τῆς ὑποθέσεως, διὰ νά γενῆ
 ἐπιμέλεια σὺν Θεῷ νά ἐκτελεσθῇ καὶ τὸ τῆς ἀνοι-
 κοδομῆς ἔργον τῆς ἐκκλησίας, εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ
 μνημόσυνον τοῦ κτίτορος, καὶ τοῦ χριστωνύμου λαοῦ
 πνευματικῆν ἀγαλλίασιν καὶ σωτηριώδη. Ταῦτα ὁ
 δὲ τῶν ἀπάντων ἔφορος Θεὸς δικτηροίῃ τὴν ὑμετέ-
 ραν μακαριότητα ἀνωτέραν παντός ἀνιαροῦ καὶ ἀν-
 τικειμένου συναντήματος, εἰς ἔτη πολλὰ καὶ πανευ-
 τυχῆ.

αχϣ η', ἰανουαρίου κδ'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χριστῷ αὐτῆς
 ἀδελφός.

Τὰ παρόντα τετράδια δέκα ὄντα τὸν ἀριθμὸν
 καὶ τὸ ἐσωκαμήλαυχον μᾶς τὰ ἔστειλαν ἀπὸ τὸ Ἄ-
 γιον Ὅρος καὶ θέλετε τὰ λάβει παρὰ τοῦ γραμμα-
 τοκομιστοῦ.

Λέγουσιν οἱ χριστιανοὶ ἔτι ὄρισμὸν εἶχεν εὐγάλει
 ἡ μακαριότης σου εἰς ἀνάκτισιν τῆς αὐτῆς Χρυσοπη-
 γῆς ἐκκλησίας, καὶ κάμει χρεία νά τὸν στείλετε καὶ
 ἐκεῖνον τὸν ὄρισμὸν, διότι δι' ἐκεῖνου εὐκολώτερον
 καὶ ὀλιγοεξοδώτερον εἶπειν ἢμπορεῖ νά παρθῆ ἡ ἄ-
 δεια τῆς ἀνοικοδομῆς καὶ πρέπει νά ἔλθῃ, ἂν εἶναι.

I'

Ὁ περὶ τῶν ἐν Βοσπόρῳ ναῶν, ζητῶν ἐπίσημα
 ἑλληρικὰ γράμματα, κυρίως τῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκ-
 τῆς, ἐπιχειρεῖ πράγμασιν ἀδυνάτοις. Ἐξ ὧν ἠρεῦ-
 ρησα, μόνον περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Μεγάλου Ρεύματος
 ἐπεισθὴν μέχρι σήμερον ὅτι κέκτηται συλλογὴν ἀρ-
 χαιῶν ἐγγράφων, ἴσως δὲ τοιαῦτα κέκτηνται καὶ οἱ
 ναοὶ Διπλοκιορίου· δυστυχῶς, καὶ διὰ τῶν ἐγγράφων
 τούτων οὐδεμία γνωστὴ γίνεται μοι ἱστορικὴ εἰδησις
 περὶ τῆς βυζαντινῆς τῶν ναῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς
 τοῦ Βοσπόρου καταγωγῆς. Ἡ ὑπαρξίς ὅμως δικαιω-
 μάτων τινῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ἡ
 φαινομένη ἐν αὐτοῖς, δι' ὧν ἐψηφίζοντο διατάξεις
 ἐφαρμοζόμεναι πᾶσι, δείκνυσιν ὅτι οὐχὶ τῶν τελευ-
 ταίων αἰῶνων εἰσι γέννημα τὰ δικαιώματα ταῦτα.

Ὁ ναὸς τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ὡς οἰκοδομῆ,
 οἷα φαίνεται σήμερον, ἐστὶν ἔργον τοῦ ΙΖ' αἰῶνος,
 ὡς δείκνυσιν ἐπιγραφή σωζομένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς
 πλευρᾶς τοῦ περιβάλλοντος τὸν ναὸν τοίχου, καθ'
 ἣν ἀνεκαιρίσθη κατὰ μάστορα τοῦ 1677 ὁ ναὸς ὑπὸ Μα-
 ρωλάκη τοῦ ἐκ Καστορίας.

Τὸν πλοῦτον τοῦ ναοῦ τούτου συναποτελοῦσι τὰ
 ἐγγράφα αὐτοῦ, ὧν ἀναγραφὴν εἶδον μόνον, γενομέ-
 νην πρὸ ἐνὸς αἰῶνος, καὶ ἧς ἐκδίδωμι τὰ σπουδαιό-
 τερα μέρη, συμπληρῶν τὴν ἐν λόγῳ ἀναγραφὴν, ἣτις ὑπὸ
 τὴν ἱστορικὴν, τὴν νομικὴν, καὶ τὴν διοικητικὴν ἔ-
 ποψιν κέκτηται μεγίστην, κατ' ἐμὲ, σημασίαν. Περὶ
 τῆς ἀσυνούς διαφυλάξεως συλλογῶν τοιούτων ἡ Ἐκ-
 κλησία πάντοτε ἐμερίμνα, καὶ τοῦ γένους ἡμῶν οἱ
 πρόκριτοι ἐφαίνοντο μεριμνῶντες. Ἀπ.λοῦς δ' ὁ μῦ-

θος τῆς ἀληθείας· τῇ 31 ὀκτωβρίου 1803, κατ' αἰτησιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριῶν, ἐχόντων τὰς γνώμας καὶ τῶν ἐν Πάτμῳ συμπολιτῶν αὐτῶν, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Καλλιπικὸς Ε' ἐξέδωκεν ἀφοριστικὸν γράμμα συνοδικὸν κατὰ τῶν ἐχόντων καὶ κρατούντων τὸν ἀπολεσθέντα πρὸ πολλοῦ κοινὸν κώδικα τῆς Πάτμου, λεγόμενον κοινῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων «Ἰλάρα», ἐν ᾧ ἐσημειοῦντο γράμματα ἀναφερόμενα εἰς ἰδιωτικὰς καὶ κοινὰς ὑποθέσεις. Τοιαῦται δ' αὐστηραὶ πατριαρχικαὶ διαταγαὶ συνετέλουν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀποσωθέντων, θεία μοῖρα, καὶ εἰς αὐτὰς ὀφείλομεν τὴν περίσσωσιν, ἐν χρόνοις παλαιότεροις, τῶν ἐπισήμων τούτων καὶ σπουδαίων γραμμάτων, ἃ τὸ πρῶτον γνωστὰ καθίστημι, προστιθεὶς τὰς ἀπαιτουμένας ἐρμηνείας καὶ σχόλια.

Ἔχει δ' οὕτως ἡ παλαιὰ τούτων ἀναγραφή, ἥς, ὡς εἶπον, ἐκλέγω τὰ κυριώτερα μέρη :

« 1797 ἀπριλίου 29. Ἡ καταγραφή τῶν ὄσων γραμμάτων καὶ σερετιῶν ἦτον εἰς τὸ σερτοῦκι, ὅπου εἶχεν ὁ ἄρχων λογοθέτης κύριος Σκαρλάτος, τὰ ὅποια σήμερον μᾶς ἔδωσεν.

Ἀκριβὴς καταγραφή ὄλων τῶν φιορματιῶν τῆς χώρας Ἀρναουτ-κιοῦ με νούμερα καὶ με παράστασιν περιληπτικὴν τῆς ὑποθέσεως κάθε φιορματίου.

1. Ἐν ἔτει 1117. Φερμάνι χιταπέντ πρὸς τὸν Γαλάτα μουλασί διὰ νὰ μὴ πληρῶνῃ τὸ Ἀρναούτκιοῖ ἀβαρίζι, νουζοῦλι, τιρπάνι, καὶ ἄλλα τεκλί-

φια, με τὸ νὰ εἶναι μουάφικον, ὡς χωρίον βάκφι τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτη.

2. Ἐν ἔτει 1198. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν Γάλατα μουλασί καὶ πρὸς τὸν μποσταντζῆ πασῆν διὰ νὰ μὴ ζητῶνται τὰ ἔξοδα τοῦ κεσφίου, καὶ τοῦ ἰλαμίου, καὶ τοῦ μπουμπασίρη παρὰ τῶν ἐγγχωρίων δι' ἐκείνους ὅπου καζάϊλεν ἤθελον χαταλανδιασθῆ εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἤθελον ἀποθάνῃ εἰς τὸ χωρίον ἀφ' οὗ τοῦς εὐγάλωσιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

3. Ἐν ἔτει 1129. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν Τερσανέ ἐμνηνὴ διὰ τὸ ταχσίλι τοῦ μισθοῦ τῶν δέκα μαρνέριδων ὅπου ἐπῆγαν με τὰ γαλόνια κάτω ,αψκη' ἔτος.

4. Ἐν ἔτει 1200. Φερμάνι διὰ τὸ νερόν τοῦ ἀγιάσματος τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τοῦ δερέ, ὁμοῦ καὶ τὸ ἰλάμη αὐτῶν.

5. Σουρέτι τοῦ φερμανίου τοῦ ἀγιάσματος τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, καὶ τοῦ δερέ.

6. Ἐν ἔτει 1108. Φερμάνι πρὸς τὸν Γαλάτα μουλασί διὰ νὰ μὴ πληρῶνῃ τὸ Νεοχώριον, Ἀρναούτκιοῖ, Θεραπειά, Μπεσίκτασι, καὶ Ὀρτάκιοῖ, καζμαῖ καὶ κιοурек ἀχτζεσί.

7. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν καιμακάμ πασαῖ καὶ Γαλάτα μουλασί καὶ πρὸς τὸν μεμούρην τοῦ εὐγάλματος τῶν μαρνέρων, ὅτι ἄγκαλα καὶ τὸ Ἀρναούτκιοῖ νὰ εἶναι σερπέσιον* ὡς βάκφι τοῦ Σουλ-

* κεκτημένον αὐτονομίαν.

τὰν Ἀχμέτ, καὶ τὰ δοσίματά του νὰ δίδονται εἰς τὸ βάκφι.

8. Φερμάνι χιταπέν πρὸς τὸν Γάλατα μουλασι, καὶ πρὸς τοὺς ναίπιδες τοῦ Νεοχωρίου καὶ Ἀρναούτκιοῖ ὅτι ἀπὸ τοὺς τριάντα μαρνάρους ἑποῦ διὰ φερμανίου διωρίσθησαν εἰς τὸν τερσανᾶν διὰ τὰ γαλόνια, τοὺς εἴκοσι νὰ δώτῃ τὸ Νεοχωρι καὶ τοὺς δέκα τὸ Ἀρναούτκιοῖ.

9. Ἐν ἔτει 1131. Φερμάνι διὰ νὰ μὴ πληρῶνωσι μουκατᾶ τὰ ὀσπήτια καὶ οἱ τόποι ἑποῦ δὲν εἶναι ἀπερασμένα εἰς τὸ δευτέρι τοῦ βακουφιοῦ, καὶ δὲν ἔχωσι καὶ σενέτι τοῦ βακουφιοῦ.

10. Ἐν ἔτει 1089. Φερμάνι περιέχον, ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ Σταμμάτη ἔδωσεν ἀρζουχάλι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός της, προσκλαιομένη ἀπὸ τοὺς λοιποὺς κληρονόμους διὰ τὸ ὀσπήτι, ἑποῦ ὁ ἀνδρας της ἐπὶ ζωῆς του ἐπώλησεν εἰς αὐτήν, καὶ αὐτοὶ ζητοῦσι νὰ τὸ βάλλωσιν εἰς τὴν λοιπὴν περιουσίαν· ὅθεν καὶ προστάζεται ὁ Ἰσταμπὸλ ἐφένδης νὰ θεωρήσῃ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ νὰ τὴν δικαιώσῃ, διὰ νὰ μὴν ἐνοχλεῖται περὶ τοῦ ὀσπητίου.

11. Ἐν ἔτει 1107. Χοντζέτι ὅτι οἱ ἔβραιοὶ ἐπλήρωσαν πρῶτον γρόσια 50 σουρατ ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐγγχωρίους, ὕστερον τὰ κατέβασαν 20 καὶ ἐπλήρωσαν τρεῖς χρόνους πρὸς 20, καὶ τώρα δὲν θέλωσι νὰ πληρῶσωσι· ὅθεν ἐπροστάχθησαν νὰ τὰ πληρῶσωσιν.

12. Ἐν ἔτει 1064. Φερμάνι πρὸς τὸν Γαλάτα μουλασι διὰ νὰ πληρῶνωσιν οἱ ἔβραιοὶ τὰ τεκλίφια

μαζὴ μὲ τοὺς ἐγγχωρίους κατὰ τὸ δευτέρι, καὶ ὁ περὶ τούτου φετφᾶς.

13. Ἀρζουχάλι τῶν ἐγγχωρίων κατὰ τῶν ἔβραίων ἑποῦ δὲν θέλωσι νὰ πληρῶσωσι μαζὴ τὰ τεκλίφια κατὰ τὸν φετφᾶν, χοντζέτι, καὶ φερμάνι ἑποῦ ἔχουσιν εἰς χεῖρας των οἱ ἐγγχωριοὶ, τὸ ἑποῖον διωρίσθη εἰς τὸν Γάλατα κατισὶ καὶ τὸ μετὰ τὴν κρίσιν περὶ τούτου χοντζέτι, ὅτι νὰ πληρῶσωσι, καὶ ἡ συμφωνητικὴ περὶ τούτου ὁμολογία τῶν ἔβραίων.

14. Φερμάνι πρὸς τὸν καϊμακάμ πασᾶν καὶ Γάλατα κατισὴ διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ζήτησιν τοῦ μποσταντζήμασῃ διὰ τὸ τρυγος, ὅστις . . . ἐπρόσταζε νὰ μὴ τρυγήσωσι, καὶ νὰ κατεβάσωσι τὸ σταφύλι τους εἰς τὰ ὀσπίτιά τους οἱ ἐγγχωριοὶ.

15. Σουρέτ τοῦ ἐκδοθέντος φερμανίου κατὰ τὸ 1198 ἔτος χιταπέν πρὸς τὸν Γάλατα μουλασι καὶ μποσταντζήμασῃν, διὰ νὰ μὴ ζητῶνται τὰ ἔξοδα τοῦ κεφσιοῦ, καὶ Ἰλαμίου, καὶ μπουμπασίρη παρὰ τῶν ἐγγχωρίων δι' ἐκείνους ἑποῦ καζάην ἤθελον χαταλανδιασθῆ εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἤθελον ἀποθάνῃ εἰς τὸ χωρίον ἀφοῦ τοὺς εὐγάλωσιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

16. Ἐν ἔτει 1199. Φερμάνι πρὸς τὸν Γάλατα κατισὶ καὶ μποσταντζήμασῃν διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ χαστᾶ χανέ τῶν ἔβραίων ἑποῦ ἔφτιασαν πλησίον τῆς χώρας κατὰ τὸ ἰλάμη τοῦ Γάλατα κατισὴ.

§

Ἀκριβῆς καταγραφή τῶν ἰλαμίων
μὲ νούμερα, καὶ μὲ σύντομον περιλήψιν
τοῦ κάθε ἰλαμίου.

1. Ἀρζηγάλι τῶν ἐγχωρίων διὰ νὰ εὐγαλθῇ ἀπὸ τὸ κἀίδι τὸ ἰλάμι ὁποῦ εἶχε γίνῃ κατὰ τοὺς 1194 περὶ τοῦ γιασακιτζῆ, ὅτι νὰ εἶναι εἷς· καὶ ἰλάμη ἐν ἔτει 1196, ὅτι οὕτως εἶχεν ἀποφασισθῆ τότε μὲ μεκτοῦπι τοῦ ἀγᾶ.

2. Ἀρζηγάλι τῶν ἐγχωρίων, δι' οὗ προσκλαίονται περὶ τοῦ ἀγᾶ διὰ τὸ τεκλίφι τοῦ μπαῖραμλικιοῦ, καὶ σεφᾶ μελδிலικιοῦ καὶ παναγίρ ἀκτζεσί, καὶ μπουγιουρουλδὶ πρὸς τὸν Γάλατα κατισῆ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ρηθείσας ἀπαιτήσεις.

3. Ἀρζηγάλι κατὰ τοῦ Γιάννη καὶ Μάρκου τῶν μπακτζεδάνιδων, ὅτι ἔκλεισαν τὸν δρόμον τοῦ τρεξίματος τοῦ σελιοῦ, καὶ ἐκ τούτου προξενεῖται μεγάλη ζημία εἰς τὰ ὀσπήτιά τους· καὶ ἰλάμι μπουγιουρδισμένον ἐν ἔτει 1205 ἔτει, νὰ χαλασθῇ τὸ σφάλισμα, ὁποῦ αὐτοὶ ἔκαμαν, καὶ νὰ τρέγῃ τὸ σέλι ἀπὸ τὸ μέρος, ὁποῦ ἀπ' ἀρχῆς ἔτρεχε.

4. Ἀρζουχάλι τῶν ἐγχωρίων, διὰ νὰ κριθῶσιν μὲ τὸν σούμπασην τοῦ Μπεσικτασίου, διὰ τὴν ζήτησιν, ὁποῦ ἔκανε διὰ τὸ σταφύλι, ὁποῦ ἔφεραν διὰ ξηρᾶς ἀπὸ Ἰσάρι καὶ Σθένην, καὶ ἰλάμι μπουγιουρδισμένον, ὅτι νὰ μὴ ζητῆ εἰς τὸ ἐξῆς ἐναντίον τῆς παλαιᾶς συνηθείας.

5. Μπουγιουρδισμένον ἀρζουχάλι τῶν ἐγχωρίων διὰ τὸ ἀβαέτι, ὁποῦ ἐζήτει ὁ Τζαούσογλου; Μεχμέτης ἀπὸ αὐτοῦ; διὰ τὸ σταφύλι τῶν ἀμπελιῶν τῆς χώρας.

6. Ἐν ἔτει 1138. Χοτζέτι, ὅτι οἱ ἐγχώριοι ἔκαμαν δαβᾶν ἀπὸ τὸν σούμπασην διὰ τὸ ρέσμη τῶν σταφυλιῶν, λέγοντες ὅτι διὰ μὲν τὸ ξενικὸν σταφύλι, ὁποῦ ἔφεραν διὰ θαλάτσης, ἐπλήρωσαν πρὸς ἓνα παρᾶν τὸ γιούκι, διὰ δὲ τὸ ἀπὸ Στένην, Ἰσάρι καὶ ἄλλα περὶξ αὐτῶν μέρη διὰ ξηρᾶς μετὰ ζῶα δὲν ἐπλήρωναν, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ νὰ τὸ ἀπέδειξαν μὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἰσαρλίδων τούρκων ἐπροστάχθη ὁ σούμπασης νὰ μὴ ζητῆ.

7. Ἀρζουχάλι τῶν ἐγχωρίων διὰ τοὺς διορισθέντας 10 μαρνάρους γεμιτζίδες παρακλητικὸν εἰς τὸ νὰ προσταχθῶσι καὶ αἱ ἄλλαι φυλαὶ νὰ βοηθήσωσι· καὶ ἰλάμι τοῦ ὅτι νὰ προσταχθῶσι καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἄλλων χωρίων, δηλ· τοῦ Κουρουτζεσμῆ, Ὀρτακιοῦ καὶ Μπεσικτασίου εἰς τὸ νὰ βοηθήσωσι, διὰ τὸ ὁποῖον χρῆζουσιν ὑψηλοῦ φερμανίου.

8. Ἐν ἔτει 1046. Χοτζέτι ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Νεοχωρίου ρεῖζηδες τῶν караβίων μὲ τὸ νὰ ἔδειξαν μπουγιουρουλδῆ, πῶς οἱ ρεῖζηδες κάτοικοι τοῦ Ἀρναούτκιοῦ ἔδεσαν μαζή των τὸ οὐτζρέτι τῶν κολαούζιδων τῶν βασιλικῶν κατέργων, ἐπροστάχθησαν νὰ δίδωσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς.

9. Ἰλάμι περὶ τῆς Ἑλένης τῆς διωγμένης μὲ ἰλάμι ἀπὸ τὸ Τζιγκέλκιοι, καὶ εὕρισκετο νοικατόρισα εἰς τὸ σπῆτι τῆς Σουλτάνας, ἢ ὁποία ἐπρο-

στάχθη νά τήν διώξη διά τήν ἀθλιότητά της καί τὸ ἐπεσχέθη.

10. Ἰλάμι τῆς Ἑλένης, καί τῆς Κουτζοελένης, τῆς Δόμνας Βαρνιώτισας, τῆς Κασσοῦς Μαχμουρλαμέζινας καί τῆς Σουλτάνας τοῦ Καροτζόγλου διά νά διωχθῶσιν ἀπὸ τὸ χωρίον.

11. Ἰλάμι διά τὸν καλπακτζῆ Σάββαν, τὸν νοικάτορα τοῦ Ζαχαρίου, ὅτι εἶναι ἀχρεῖος καί νά διωχθῆ ἀπὸ τὸ χωρίον.

12. Ἰλάμι ὅτι οἱ ἐγγώριοι ἔκαμαν δαβᾶν διά νά διωχθῶσιν ἀπὸ τὸ χωρίον ὁ Κωνσταντῆς καί ὁ πατήρ του Γεώργης, οἱ ὅποιοι ὑπεσχέθησαν ὅτι μίαν ἐβδομάδα ὕστερόν θέλουσιν εὔγει ἀπὸ τὸ χωρίον.

13. Ἰλάμι διά νά διωχθῆ ἀπὸ τὸ Χάσκιοἱ ἡ Ψωμαθιανῆ Σμαράγδα διά τήν ἀπλότητά της.

14. Ἰλάμι τοῦ Δημητράκη μπακάλη καί τῆς συζύγου του διά νά εὐγαλθῶσιν ἀπὸ τὸ σπῆτι, ὅπου κάθηται, μὲ τὸ νά εἶναι ἀχρείας πολιτείας ἀμφοτέροι.

15. Ἰλάμι διά τήν κακὴν πολιτείαν τοῦ Ἀνδρέου καί τῆς γυναικός του Ἰστάγκας διά νά διωχθῶσιν ἀπὸ τὸ χωρίον.

16. Ἰλάμι ὅτι οἱ ἐγγώριοι ἔκαμαν δαβᾶν διά τὸν Χριστόδουλον δουβαρτζῆν πῶς φέρει ἀρώστους εἰς τὸ σπῆτι του, καί ἀφοῦ ἀποθάνωσι πέρνει τὴν περιουσίαν των, καί αὐτοὶ ἐνοχλοῦνται καί τζερεμλανδίζονται ἀπὸ τοὺς κληρονόμους των, καί ἀπὸ τοὺς πεῖτμαλτζίδες, καί νά ἐμποδισθῆ ἀπὸ αὐτὸ τὸ κίνημά του, τὸ ὅποῖον αὐτὸς ὑπεσχέθη.

17. Ἐν ἔτει 1190. Ἰλάμι περὶ τῶν καϊκτζήδων, ὅτι ὑπεσχέθησαν, εἰς τὸ μονοκοῦπι καΐκι νά μὴ πέρνωσι περισσοτέρους ἀπὸ ἀνθρώπους 7 πρὸς παράδες 2 τοὺς ὁποίους πάλιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νά τοὺς φέρνωσιν εἰς τὸ χωρίον.

18. Ἐν ἔτει 1196. Ἰλάμι περὶ τῶν καϊκτζήδων ὅμοιον κατὰ τὸ ἰλάμι ὅπου ἔγινε κατὰ τὸ 1190 ἔτος.

19. Ἐν ἔτει 1207. Ἰλάμι ὅτι ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸ χωρίον χαμάλιδες δὲν ἦτον καί κατὰ ζήτησιν τῶν ἐγγωρίων διωρίσθησαν 4 χαμάλιδες ἐπὶ συμφωνία τοῦ νά πέρνωσι χαμαλιάτικα εἰς τὸ τζεκι τῶν ξύλων παράδες 4 ἀπὸ τὴν σκάλαν ἕως εἰς τὸ Τσεσμέ πασῆ, καί μακρύτερα 5 παράδες καί ἕως εἰς τὸν Γενὶ μαχαλὲ 4, καί εἰς τὰ πλησίον μέρη πρὸς παράδες 2.

20. Ἀρζουχάλι τῶν ἐγγωρίων, ὅτι δὲν θέλουσι νά πληρώσωσι τὸν γισέ τους τῶν ἐξόδων τῶν διορισθέντων μαρνάριδων μερικοὶ ρωμαῖοι, ἀρμένιδες, καί ἐβραῖοι· καί ἰλάμι ὅτι ἐκ τῶν δέκα κατ' ἔτος διδομένων μαρνάριδων οἱ τρεῖς εἶχον διορισθῆ εἰς τὸ Ἀρναούτκιοἱ, οἱ τρεῖς εἰς τὸ Ὀρτάκιοἱ, οἱ 2 1]2 εἰς τὸν Κουροῦ τζεσμέν, καί ὁ 1 1]2 εἰς τὸ Μπεσίκτασι.

21. Ἀρζουχάλι τῆς Γαρουφαλιᾶς κατὰ τῶν τότε ἐπιτρόπων, ὅτι μὲ διαφόρους τρόπους ζητοῦσι νά πάρωσι τὸ σπῆτι της, καί τὴν ἐνοχλοῦσι· καί ἰλάμι, ὅτι οἱ ρηθέντες ἀπεκρίθησαν πῶς οἱ νοικατόρισαις ὅπου ἔχει εἰς τὸ σπῆτι της, μὲ τὸ νά εἶναι

ἀπὸ τὸν Μαρμαρᾶν, τὸ ὅποιον εἶναι ἐναντίον τῆς προσταγῆς, τὴν εἶπαν νὰ τὰς ἀποβάλλῃ διὰ νὰ πηγαίνωσιν εἰς τὸν τόπον τους, καὶ μὲ τὸ νὰ τὸ ὠμολόγησεν καὶ αὐτὴ ἢ ἴδια, ἐπροστάχθη διὰ νὰ τὰς στείλῃ.

22. Ἐν ἔτει 1088. Χοτζέτι ὅτι οἱ παξιμαδάδες ὄλων τῶν χωρίων πληρώνουσιν ὅλα τὰ τεκλίφια τῆς χώρας μαζὴ μὲ τοὺς λοιποὺς ἐγγχωρίους, καὶ ὄχι καθὼς ζητᾶ ὁ Χασᾶν ἀγᾶς ὁ κεχαγιᾶς τῶν παξιμαδάδων.

23. Ἐν ἔτει 1208. Ἰλάμι διὰ τοὺς παλικτζίδες τοῦ χωρίου, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ἐφύλαξαν τὴν προγεγονυῖαν συμφωνίαν τους ἐμποδίζοντες τοὺς ταπλακιάριδες δοκιμάζουσιν οἱ ἐγγχώριοι δυσκολίαν, ὅθεν νὰ δοθῇ ἄδεια εἰς τοὺς ταπλακιάριδες νὰ πωλῶσι καὶ νὰ μὴν ἐμποδίζωνται ἀπὸ τοὺς ρηθέντας.

24. Ἐν ἔτει 1209. Ἰλάμι διὰ τὸ εὐγαλμα τῆς ρούσας ἀπὸ τὸ χωρίον.

25. Ἐν ἔτει 1209. Ἰλάμι διὰ τὸ εὐγαλμα τῆς ἀδελφῆς τῆς ρούσας ἀπὸ τὸ χωρίον.

§

Καταγραφὴ περιληπτικὴ τῶν ρωμαϊκῶν γραμμάτων.

1. Γράμμα τοῦ πατριάρχου Θεοδοσίου περὶ τῆς ἐξαρχίας τοῦ Ἀγιάσματος τοῦ προφήτου Ἡλίου, κατὰ τοὺς 1772 μαΐου 3, δι' οὗ ἐκράτει τὴν ἐξαρχίαν ὁ κόμισος Ἰωαννάκης Ρωσσέτος.

2. 1772 ἰουλίου 5. Ἀπόδειξις πατριαρχικὴ πρὸς τοὺς ἐγγχωρίους, ὅτι ἐφιλοτιμήθη ἡ ἐξαρχία τοῦ Ἀγιάσματος τοῦ προφήτου Ἡλίου εἰς τὸν κόμισον Ἰωάννην Ρουσσέτον, καὶ νὰ μὴ ἐναντιωθῇ τινὰς εἰς τὴν σύναξιν τοῦ εἰσοδήματος.

3. Γράμμα πατριαρχικὸν τοῦ κὺρ Θεοδοσίου, δι' οὗ ἐφιλοτιμήθη ἡ ἐξαρχία τοῦ Ἀγιάσματος τοῦ προφήτου Ἡλίου εἰς τὸ παγκάριον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μεγάλου Ρεύματος.

4. Γράμμα ἀφοριστικὸν τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου* δι' ἐκείνους ὅπου δὲν πληρώνουσι σῶα τὰ τοῦ μετρολογίου, καὶ τὰ τοῦ σεφᾶ γκελδιλικίου τοῦ νέου ἀγᾶ, καὶ δι' ἐκείνους ὅπου ἐσφετέρισαν τόσον ἐξ αὐτῶν τόσον καὶ ἐξ ἄλλων συναθροισμένων.

5. Γράμμα ἀφοριστικὸν τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου κατὰ τοὺς 1775, διὰ τοὺς παράδες τοῦ μέτρου καὶ διὰ τὰ λοιπὰ, ὅμοιον μὲ τὸ ἄνω.

6. Γράμμα ἀφοριστικὸν τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ κατὰ τοὺς 1782, διὰ τοὺς παράδες καὶ τοῦ μέτρου, καὶ διὰ τὰ λοιπὰ, ὅμοιον τοῖς ἄνω.

7. Γράμμα τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου, περὶ τῆς βούλλας, κατὰ τοὺς 1777 κατὰ τὸν δεκέμβριον.

8. Γράμμα τῆς αὐλῆς, κατὰ τοὺς 1782, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας κυρίου Γαβριήλ, διὰ νὰ βουλλῶνται αἱ ὁμολογίαις τῆς ἐκκλησίας μὲ τὴν βούλλαν τους, ἢ ὅποια εἶναι εἰς τρία κομμάτια.

9. Γράμμα συμφωνητικὸν τοῦ σπαθάρη Ἰα-

* βεβαίως Κυρίλλου Ε' τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας.

κωβάκη Ρίζου, κατά τούς 1748 αὐγούστου 17, μετὰ τῶν ἐγγχωρίων, διὰ τὸν τόπον ὁποῦ εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ ὀσπητιοῦ του.

10. Ἀπόδειξις πατριαρχική διὰ τὸ κουτὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἐγρίκαπι, κατά τούς 1740.

11. Συμφωνητικὸν τοῦ Δημητράσκου ποστελνίκου διὰ τὸ μετατόπισμα τοῦ σοκακίου.

12. Ἴσον τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος διὰ τὸ ἐν τῷ ναῶ τῶν Ταξιαρχῶν μνημεῖον τοῦ αὐθέντου Ματθαίου Γκίκα.

13. Γράμμα πατριαρχικὸν δηλωτικὸν ἅμα καὶ ἐπιβεβαιωτικὸν, κατά τούς 1782 φεβρουαρίου 10, ὅτι ἡ δόμνα Σμαράγδα τοῦ αὐθέντου Ματθαίου Γκίκα ἐπώλησε τὸ ἐν μνήμα εἰς τὸ παγκάριον διὰ γρόσια 295.

14. Γράμμα πατριαρχικὸν, κατά τούς 1736 ἰουλίου 12, ὅτι νὰ μὴ πωληθῆ πώποτε τὸ παρά τοῦ Φίλιππα ἀγορασθὲν ὀσπητι, ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

15. Γράμμα κοινὸν συμφωνητικὸν τῶν ἐγγχωρίων κατά τούς 1784 φεβρουαρίου 17, διὰ τὰ δουλευτικά τῶν ἀμπελίων μὲ νέζιρ ἀσλανία 100 εἰς τὸ τζαμί τοῦ Κουρούτζεσμε, ὅποιος ἤθελε παραβῆ τὴν συμφωνίαν.

16. Διαθήκη τοῦ Σταυρουπόλεως Ἀνθίμου, κατά τούς 1782 ἀπριλίου α'.

17. Γράμμα τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ διὰ τὸ μοιρίδιον τοῦ παγκαρίου, κατά τούς 1783 φεβρουαρίου 16, δι' οὗ φιλοτιμεῖται εἰς τὸ παγκάριον καὶ

παρὰ τῆς παναγιότητός του, ὡς προπεφιλοτιμημένον κατά τούς 1777 παρὰ τοῦ κυρίου Σωφρονίου.

18. Γράμμα τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ, δι' οὗ δίδεται τὸ μοιρίδιον τοῦ παγκαρίου εἰς τὸν Ἀμβρόσιον, κατά τούς 1784, τὸ ὁποῖον ἤρρεν πεφιλοτιμημένον εἰς τὸ παγκάριον κατά τούς 1777, ἐπὶ τοῦ κῦρ Σωφρονίου.

19. Γράμμα συνοδικὸν τοῦ πατριάρχου κῦρ Προκοπίου κατά τούς 1788, διὰ τὸ μοιρίδιον τοῦ παγκαρίου, δι' οὗ ἐπικυροῦται τὸ τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ γράμμα.

20. Συμφωνητικὸν τῶν ἐργαστηριάριδων μπαλουκτζίδων τοῦ χωρίου, δι' οὗ ὑπόσχονται νὰ ἔχωσι πάντοτε εἰς τὰ ἐργαστήρια τόσον ψάρια, ὅσον καὶ μύδια, καὶ κάθε εἶδους χαβαρικά διὰ τὴν χρείαν τῶν ἐγγχωρίων.

21. Γράμμα πατριαρχικὸν, δι' οὗ δίδεται εἰδήσις περὶ τοῦ ἐκδοθέντος φερμανίου διὰ τὸ μέκι τῶν τούρκικων νικιαχίων ἀπὸ τούς ραγιαδάς.

22. Γράμμα ὑποσχετικὸν τῶν μπακάλιδων, διὰ νὰ μὴ πωλῶσι ἀγιοκέρια ἀπὸ τὸ σάββατον τοῦ Λαζάρου ἕως τῆς κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, ἡ ὁποία συμφωνία ἔγινε εἰς τούς 1795 ἀπριλίου α'.

23. Γράμμα τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ κατά τούς 1782, δι' οὗ ἐφιλοτιμήθη ἡ πατριαρχική ἐξουχία τοῦ Ἀγιάσματος τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ εἰς τὸ παγκάριον τῆς ἐκκλησίας.

24. Ὁμολογία τοῦ Κλαυδίουπόλεως Νεοφύτου ἀσλ. 40 τὸν χρόνον, ἀπὸ τῆς α' ἀπριλίου τῶν 96.

25. Έξεδόθη γράμμα συστατικὸν τῆς κατὰ τὸ χωρίον ἑλληνικῆς σχολῆς, κατὰ τοὺς 1787, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ κυρ Προκοπίου.

26. Έξεδόθη πατριαρχικὴ ἀπόδειξις διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐπιτρόπων τῆς κατὰ τὸ χωρίον ἑλληνικῆς σχολῆς, κατὰ τοὺς 1787.

27. Έξεδόθη συνοδικὸν τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου, κατὰ τοὺς 1793, διὰ νὰ λαμβάνη ἢ κατὰ τὸ χωρίον ἑλληνικὴ σχολὴ ἀπὸ τοῦ μοιριδίου τοῦ παγκαρίου ἀσλανία 300 ἐτήσιον.

28. Ὁμολογία δι' ἀσλανία 3750, ἅπερ ἔχει λαμβάνειν ἢ κατὰ τὸ χωρίον ἑλληνικὴ σχολὴ ἀπὸ τοῦ παγκαρίου.

§

*Καταγραφὴ τῶν αὐθεντικῶν χρυσοβούλλων
τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας.*

1. ,αψκζ', ἀπριλίου α'. Χρυσόβουλλον τοῦ αὐθέντου Νικολάου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ἀπὸ τῆς εἰς Βλαχίαν ἡγεμονίας του, διὰ νὰ λαμβάνη ἀπὸ τὴν καμάραν κατ' ἔτος τὸ μοναττήριον τῆς πεφανερωμένης Παναγίας ἀνά γρόσια 50, καὶ γρόσια δέκα οἱ δι' αὐτὰ ἐλθόντες πατέρες τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου· ἐδόθη εἰς τὸν οἰκοκύρην τοῦ. . . .
διὰ τοῦ Γιάγκου ράπτη.

* ἑλλιπὴς ἢ γραμμὴ αὐτῆ.

2. ,αψκς' ἔτει σωτηρίῳ μαρτίου 13. Χρυσόβουλλον τοῦ αὐθέντου Μιχαὴλ Ρακοβίτζα, ἀπὸ τῆς εἰς Βλαχίαν αὐθεντείας του, διὰ νὰ λαμβάνη ἢ ἐκκλησία μας ἀπὸ τοὺς καπὶ-κιαχαγιαδες ἀνά γρόσια 200 τὸν χρόνον.

3. ,αψξδ' ὀκτωβρίου 15. Χρυσόβουλλον τοῦ Στεφάνου βοεβόδα Ρακοβίτζα, ἐπικυρωτικὸν τοῦ ἀνωτέρου, διὰ νὰ λαμβάνη τὰ ρηθέντα γρ. 200 ἢ ἐκκλησία παρὰ τῶν καπὶ-κιαχαγιαδων κατ' ἔτος.

4. ,αψλ' μαρτίου λ'. Χρυσόβουλλον τοῦ Γρηγορίου βοεβόδα Γκίκα, ἀπὸ τῆς εἰς Μπογδανίαν αὐθεντείας του, δι' οὗ διορίζει νὰ λαμβάνη ἢ ἐκκλησία μας ἀπὸ τὸ βάμμα Γαλατζίου κατ' ἔτος γρόσια 50.

5. ,αψπα'. Χρυσόβουλλον τοῦ Κωνσταντίνου βοεβόδα Μουρούζη, δι' οὗ διορίζει ἀπὸ τὸ βάμμα Γαλατζίου νὰ λαμβάνη ἢ ἐκκλησία κηρίον καθαρὸν κατ' ἔτος λίτρας 150.

6. ,αψπγ'. Χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξάνδρου βοεβόδα Μαυροκορδάτου, ἐπικυρωτικὸν τοῦ ἀνωτέρου διὰ τὰς λίτρας 150 τοῦ κηρίου.

7. ,αψγδ'. Χρυσόβουλλον τοῦ Μιχαὴλ βοεβόδα Σούτζου, ἐπικυρωτικὸν τοῦ ἀνωτέρου.

8. ,αψγδ' ἀπριλίου ιδ'. Χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξάνδρου βοεβόδα Μουρούζη, ἐπὶ τῆς εἰς Βλαχίαν αὐθεντείας του, διὰ νὰ λαμβάνη ἢ ἐκκλησία μας ἔτησίως ἀπὸ τὸν καρβοσαρὰν τῶν βαμμάτων ἀνά γρ. 200.

9. ,αψγβ' ἀπριλίου 18. Χρυσόβουλλον τοῦ Μιχαὴλ βοεβόδα Σούτζου, ἐπὶ τῆς εἰς Βλαχίαν δευτέρας αὐθεντείας του, διὰ νὰ λαμβάνη ἢ ἐκκλησία

μας παρά τῶν καπί-κιαγιάδων ἀνά ἀσλανία 200 ἔτησίως.

10. ,αψγδ' ἀπριλίου ιδ'. Χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξάνδρου βοεβόδα Μουρούζη, ἐπὶ τῆς εἰς Βλαχίαν αὐθεντείας του, διὰ νὰ λαμβάνη ἢ ἑλληνικὴ σχολὴ τοῦ Ἀρναούτκιοῦ ἐτησίως ἀνά γρόσια 200.

11. ,αψγγ'. Χρυσόβουλλον τοῦ Μιχαήλ βοεβόδα Σούτζου, ἐπὶ τῆς εἰς Μπογδανίαν αὐθεντείας του, διὰ νὰ λαμβάνη ἢ ἑλληνικὴ σχολὴ τοῦ Ἀρναούτκιοῦ ἐτησίως ἀνά γρόσια 200.

12. ,αψοζ' ἀπριλίου κθ'. Χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξάνδρου βοεβόδα Ὑψηλάντη, κατὰ τὴν πρώτην αὐθεντείαν του εἰς Βλαχίαν, διὰ νὰ λαμβάνη ἢ ἐκκλησία μας ἐτησίως ἀνά γρόσια 200.

13. ,αψγθ'. Χρυσόβουλλον τοῦ αὐθέντου Ἀλεξάνδρου βόδα Καλλιμάχη, ἐπὶ τῆς εἰς Μπογδανίαν αὐθεντείας του, διὰ νὰ λαμβάνη ἢ ἐκκλησία τοῦ Μεγάλου Ρεύματος ἐτησίως ἀνά γρόσια 400· καὶ διὰ τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον ἕτερον χρυσόβουλλον, νὰ λαμβάνη ἐτησίως γρόσια 200.

§

Μετὰ τὴν ἀναγραφὴν ταύτην, ἥς συμπλήρωσιν κατόπι δίδωμι, ἀπαιτεῖται ἵνα γένωνται παρατηρήσεις αἱ δέουσαι. Τὰ ἀρχεῖα ταῦτα μελετώμενα καὶ σχολιαζόμενα καταλλήλως ἴσως εἰσάξουσι καινὰς τινας εἰς τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν γνώσεις· ἀλλὰ τὰς ἐπ' αὐτῶν παρατηρήσεις ἰδὲ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου.

ΙΑ'

Μνεΐαν γραπτὴν παλαιάν περὶ τῶν ναῶν τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἀκτῇ τοῦ Βοσπόρου, βέβαιόν τι καὶ σαφὲς παραδίδουσιν περὶ τῆς πρὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ὑπάρξεως αὐτῶν, ἢ τῆς ἀνακαινίσεως ἢ καταστροφῆς, ἀγνοῶ. Κατὰ παράδοσιν οὐδὲν δύναται ἵνα γραφῆ, καθ' ἃ δ' εἶπον ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης διατριβῆς, ἀρύομαι πᾶσαν τὴν ὕλην ἐξ ἐγγράφων δοκίμων, ἰδιωτικῶν ἢ κοινῶν· ἀλλὰ τοιαῦτα εὐρίσκω σθμειούμενα ἐν ἀρχαίῳ τινὶ κώδικι τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ὧν ἀναγραφὴν ἐξέδωκα, καὶ, κατὰ τὸ ἀρχαιότερον τούτων, ὁ συνοικισμὸς τῆς προνομιοῦχου ταύτης συνοικίας ὁ ἐξ ἐπιστήμων ἐγγράφων γινωσκόμενος ἀνατρέχει μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος. Οὕτως ἀγνοῶ πόσοι ναοὶ κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀκτὴν τοῦ Βοσπόρου ἐλειτούργουν κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ τὸν Ις' αἰῶνα καὶ ἐπ' ὀνόματι τίνων ἀγίων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐσεμνύνοντο· φρονῶ ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ὀλίγα πρὸ τῆς ἀλώσεως ἔτη ὁ ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν ἦν κατεστραμμένος¹. Ἄγνωστον πότε ἐθεμελιώθησαν οἱ τῶν λοιπῶν χωρίων ναοὶ, προϋπάρχοντες ἴσως ὡς εὐκτήρια μικρὰ, καὶ κατὰ τίνα παράδοσιν, ἀσύστατον ἢ βᾶσιμον, ἔλαβον ὁ μὲν πάτρωνα ἅγιον τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἢ τὸν ἱερομάρτυρα Χαραλάμπην, ὁ δὲ

1. Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον· σελ. 187, στήλη α'.

προστάτιδα άγιορειτικὴν τινα μονήν. Ὁ τοῦ Βεβεκίου ναὸς ἦν κτῆμα τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, ὃ τοῦ Βογιατζήκιοι, μᾶλλον δ' εἶπεῖν Ἐμιργιανίου, ἀνῆκεν εἰς τὴν ρωσικὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος· ἀλλ' ἐξέτασις ἐπισταμένη εἰς οὐδὲν ἄλλο συμπέρασμα, εἰς οὐδεμίαν εἰκασίαν ὁδηγεῖ ἡμᾶς περὶ τῆς θεμελιώσεως ἢ καταγωγῆς τῶν δύο τούτων ναῶν. Χάριν τῶν φιλιστόρων καὶ χάριν τῶν περιέργων ἀναγνωστῶν ἐκτείνω τὸν λόγον, ἀλλ' ἐντὸς ὁρίων βραχυτάτων.

§

Ὁ ἐν Βεβεκίῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους ἀναφέρεται ἀρχαιότερον ἐν πατριαρχικῷ καὶ συνοδικῷ γράμματι, ἀπολελυμένῳ τῷ ἔτει 1796 ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γερασίμου τοῦ ἀπὸ Δέρκων· τοῦ γράμματος τούτου γίνεται μνεία ἐν νεωτέρῳ γράμματι, τῷ 1830 κατὰ μῆνα ἀπριλίον ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου, ᾧ ἐπηκολούθησε καὶ τρίτον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου Α' κατὰ μάρτιον τοῦ 1832. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γερασίμου, ὃ κατὰ τὸ *Πεπέκι εὐκτήριος οὗτος οἶκος ὑπῆρχεν ἐκ παλαιοῦ τοῦ χρόνου μετόχιον τῶν Ἰβηριτῶν, ὅπου πρότερον ἀνεγινώσκοντο αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι, ἐκτὸς τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας, καὶ ὅτι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπεσκευάσθη ἐκ βάθρων διὰ μοναστηριακῶν δα-*

πανημάτων, γνήσιον οὔσα μετόχιον τῶν Ἰβηριτῶν.

Ἐπειδὴ ἢ μετὰ τὸν πατριάρχην Γεράσιμον ἱστορία τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους ἀνήκει εἰς τὸν λήγοντα ΙΘ' αἰῶνα, ἢ δὲ παροῦσα διατριβὴ οὐδαμῶς ὑπ' ὄψιν ἔχει τοιαύτας ὑποθέσεις, ἀνηκούσας εἰς προσεχῆ διατριβὴν, ἐκτενεστέραν, τίθημι τέλος εἰς τὸν ὄντως σύντομον περὶ τούτου λόγον. Αἱ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ναοῦ τοῦ Βεβεκίου ἐπίσημοι μαρτυρίαι εἰσὶν ἀνεπαρκεῖς¹.

§

Ὁ ἐν Ἐμιργιανίῳ ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου λόγου γίνεται ἀντικείμενον τῷ οἴκου-μενικῷ πατριάρχῃ Γρηγορίῳ Ε' κατὰ αὐγουστον τοῦ 1807. Σιγίλλιον ἐκδούς τότε περὶ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ρωσικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, γράφει περὶ ταύτης ὅτι, διὰ πενίην ὄλοην, ἦτινι πᾶσαι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς αἱ μοναὶ καὶ ἐκκλησῖαι λαμπρῶς ἐδούλευον, ἀπώλεσεν ἡ μονὴ αὕτη κτήματά τε καὶ ἀφιερώματα, καὶ ὅτι ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ἰωάννης Καλλιμάχης ἡγεμῶν Μολδαυίας «ἐφρόντισε προνοητικῶς τῆς διασώσεως

1. ἀνάγνωθι ἐν τέλει τοῦ παρόντος βιβλίου τὸ περὶ τούτου τοῦ ναοῦ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Γερασίμου, ἐκδιδόμενον ὡς ἀρχαῖον, διότι παλαιότερον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔγγραφον ἀγνοεῖται.

καὶ αὐτοῦ τοῦ καταπεπτωκότος ἱεροῦ μοναστηρίου», καθὼς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς αὐτοῦ «προνοήσας κηδεμονικῶς τῆς ἐν ἀσφαλείᾳ εὐσταθείας αὐτοῦ καὶ διαμονῆς» ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ τοῦ πατρὸς ἔχνη· χρέεσι δ' ὑποπεσοῦσαν ὁμῶς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ὑπεβάστασεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σκαρλάτος Καλλιμάχης ὁ τῆς Μολδαυίας ἡγεμῶν καὶ χρῆμα, χορηγήσας ἱκανόν, ἥγειρε τόν τε καθολικὸν ναὸν καὶ τοὺς περίξ ναῖσκους, σὺν τοῖς οἰκήμασι τῶν μοναχῶν. Γρηγόριος ὁ Ε' σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν μητροπολίταις εὐλογήσαντες τό τε λαμπρὸν ἔργον καὶ τὸν εὐσεβέστατον ἐργάτην ἔγνωσαν «πατριαρχικῶς καὶ συνοδικῶς πρυτανεῦσαι τῷ ἱερῷ κοινοβίῳ καὶ βοηθῆσαι ἐκκλησιαστικῶς, ὑποτάτοντες δίκην ἀναποσπάστου ἀφιερώσεως τὴν ἐν Ἐμιργιάνογλου τοῦ καθ' ἡμᾶς Καταστένου **νεοπαγῆ** ἱερὰν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μετὰ τῆς συνημμένης αὐτῆ ἐνορίας . . . ὥστε διορίζεσθαι ἐν αὐτῷ τῷ μετοχίῳ ἡγούμενον παρὰ τοῦ κοινοβιάρχου».

Τίς ἄρα γε ναὸς ἢ μικρὸν εὐκτήριον ἦν αὐτόθι πρὶν τῆς νεοπαγοῦς ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἄγνωστον. Ἐν τῷ Γραμματοφυλακείῳ τῶν μονῶν Ἰβήρων καὶ ἁγίου Παντελεήμονος ἂν ὑπάρχωσιν ἔγγραφα παλαιὰ ἑλληνικὰ ἢ τουρκικὰ περὶ τῶν δύο τούτων ναῶν καλὸν ἵνα ἐκδοθῶσιν, ἐὰν οἱ πατέρες ἀμφοτέρων τῶν μονῶν πιστεύωσιν ὅτι διαπρεπῆ προσφέρουσιν οὕτως ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην.

IB'

Ἐκ τῶν ναῶν τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου γινώσκομεν ἱκανὰ περὶ τῶν ἐν Κουσγουνδζουκίῳ καὶ Σκουταρίῳ, κατὰ πατριαρχικὸν τι γράμμα, πάντως ἀπολυθὲν ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Β' τοῦ Ἀκαρνᾶνος, καὶ δ κεῖται ἐν κώδῃκι Φωτίου Κυπρίου (σελ. 68—72) ἔχον οὕτω:

† Οἱ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἱερώτατοι μητροπολίται, καὶ ὑπέρτιμοι, καὶ θεοφιλέστατοι ἀρχιεπίσκοποι, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ, θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοὶ τῶν ἐπαρχιῶν, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, εὐγενέστατοι καὶ χρησιμώτατοι ἄρχοντες, καὶ λοιποὶ πάντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά. Πολύτροπα μὲν ὑπάρχουσι καὶ πολυειδῆ ἐν τοῖς ὀρθόδοξοις χριστιανοῖς τὰ ἔργα τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς, καὶ πάντα ὁ Θεὸς εὐμενῶς ἀποδέχεται καὶ ἀποδίδωσιν ἐκάστῳ τὰ ἐπάξια καλὰ καὶ τοῖς μισθοῦς, κρεῖττον δὲ καὶ ἐξαίρετον ὑπάρχει τῶν ἄλλων τὸ οἰκοδομεῖν θείους ναοὺς καὶ ἱερὰ καταγώγια εἰς δόξαν Θεοῦ, ἅπερ ὁ Θεὸς ἀποδεχόμενος ἐκ τῆς τῶν ἐργαζομένων ἀγαθῆς προαιρέσεως οἰκειοποιεῖται καὶ κτήματα αὐτοῦ ποιεῖται, καὶ ἐπαναπαύεται ἐν αὐτοῖς ὑμνούμενος καὶ δοξολογούμενος θεοπρεπῶς ἀνθ' ὅτου καὶ συντρέ-

χουσιν οἱ ὀρθόδοξοι ἐν ταῖς ἀπανταχοῦ ἀγίαις ἐκκλησίαις, ἐπὶ τῷ ἐντυχεῖν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς κατοικητηρίοις αὐτοῦ, ὅπου δείκνυσι (τὰς) ἐνεργείας αὐτοῦ, οἷον ἐπιτοπικῶς, καὶ ἐνωθῆναι αὐτῷ διὰ τῆς προσευχῆς καὶ ἱερᾶς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας, ὅπερ τρανὸν ποιεῖται ὁ Θεοπάτωρ ἐν τῷ ψάλλειν «Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ δέεσθαί με πρὸς σέ, ἐν τῷ αἶρειν με χεῖράς μου πρὸς ναὸν τὸν ἅγιον σου»· καὶ πάλιν «Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογῆσω σε, Κύριε»· καὶ «Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν»· καὶ «Ἐν ἐκκλησία μεγάλη ἐξομολογήσομαί σοι»· καὶ «Ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε»· Ὡς περ ἐκκλησιῶν ἀγίων καὶ Θεοῦ κατοικητηρίων τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν μεγάλην χάριν κατανοῶν ὁ αὐτὸς προφήτης, ἀποφαινόμενός τε δι' ἀγάπης μακρᾶς εἶναι χρεῶν εὐρεῖν ταῦτα τοὺς εὐσεβεῖς, ἀνέκραξε ὁ ἀλλοπιγγοῦς δίκην «Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων». Ταύτην δὲ τὴν ἱερὰν ὑποθήκην ἐνωτισθέντες οἱ ἀληθεῖς φίλοι τοῦ Θεοῦ ἠγωνίσθησαν ἀπανταχοῦ πληρῶσαι τὴν γῆν ἐκκλησιῶν, καὶ ἀγαπητῶν τοῦ Θεοῦ σκηνωμάτων, δεικνύοντες δι' αὐτῶν τὴν καθαρὰν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν· ὅπερ ἔργον ἐκείνου οὐ μόνον ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὑπερεδόξασεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπαινετοὺς καὶ δεδοξασμένους ἀνέδειξεν· οὐ μόνον δὲ τοὺς ἄλλους χριστιανοὺς φημί, ὅσοι ἐκ-

κλησίας ἀγίας ἔκτισαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βασιλευσάντων πολλοὺς οὐ τοσοῦτον ἢ σφῶν βασιλεία ἐτίμησεν, ὅσον ἐδόξασεν ἢ οἰκοδομῆ, ἣν ἐποίησαν τῶν ἱερῶν τοῦ Θεοῦ ναῶν καὶ ἐκκλησιῶν, καθάπου καὶ Σολομῶντα, φημί, ἐκείνον τὸ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθὲν ἱερὸν πάντων τῶν ἄλλων αὐχημάτων ἐδόξασε· καὶ πολλῶν ποτὲ βασιλέων εὐσεβῶν ἢ μὲν ἐπίγειος βασιλεία, καὶ θησαυροὶ καὶ πλοῦτη καὶ πολυτελῆ κειμήλια, καὶ λαμπρὰ καὶ περιπόρφυρα παλάτια, καὶ βασιλικὴ μεγαλοπρέπεια παρήλθον, ὡσεὶ σκιά, καὶ ὡσεὶ κόνις ἐξηφανίσθησαν· τὰ δὲ ὑπ' ἐκείνων οἰκοδομηθέντα ἱερὰ μοναστήρια καὶ ναοὶ Θεοῦ μέχρι τῆς σήμερον διαμένουσι, καὶ τὸ μνημόσυνον ἐκείνων ἐν αὐτοῖς οὐ διέλιπε· καὶ τὴν κατὰ Θεὸν ταύτην δόξαν οὐκ ἐστερήθησαν· εἰς δόξαν γὰρ Θεοῦ ἐκεῖνα ἐποίησαν, καὶ ἐκεῖνοι αἰωνίως ἀντεδοξάσθησαν· «Τοὺς γὰρ δοξάζοντάς με δοξάσω» ὁ δεδοξασμένος καταγγέλλει Κύριος· Τούτου χάριν καὶ νῦν ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Χαλκηδόνος, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Βιθυνίας, ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος κὺρ Γαβριήλ, ὡς θεοσεβῆς ἀρχιερεὺς καὶ τὰ θεῖα καλῶς πεπαιδευμένος, ὁρῶν φθασάσας ἐγγύς που διαφθορᾶς τὰς εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ἀρχαίας ἐκκλησίας, τὴν τε τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου κατὰ τὴν Χρυσόπολιν, τὸ νῦν λε-

γόμενον Σκούταρι, εἰς τὸν Γενῆ μαχαλὲν διατε-
λοῦσαν, καὶ τὴν τῶν ἀγίων ἐνδόξων καὶ ἱαματι-
κῶν ἀναργύρων Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου
τῶν θαυματουργῶν, κατὰ τὸ χωρίον τῶν Ἑρμο-
λιανῶν ἦτοι τὸ Κουσγουντζοῦκι οὖσαν, ὅπου
νῦν ἡ τῆς Χαλκηδόνος μητρόπολις ἐστὶ, καθ' ἣν
οἱ τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην ὠραῖοι πόδες
ὠραίως ἔστησαν, ἐν τῷ κλεινῷ ὄντως ἐκείνῳ ἐ-
δάφει τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα ἀγίων πατέρων,
φήμι, τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης Συν-
όδου, οἵτινες λαμπρῶς τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς πί-
στεως διετράνωσαν, θείῳ λόγῳ, κατὰ καρδίαν βα-
λόμενος, «Ὁὐ δώσω», εἶπε, κατὰ τὸ γεγραμμένον,
«ὑπνοῦ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις
μου νυσταγμὸν, καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις
μου» ἕως οὐ ἀνασώσας εὖρω τὸν ἤδη ἀπολούμε-
νον τόπον τοῦ Κυρίου· κόπῳ τε πολλῷ καὶ μόχ-
θῳ καὶ δαπάνῃ, διὰ τῆς ἐξ ὑψους δυνάμεως, ἀνε-
καίνισε τοὺς ἱεροὺς αὐτοὺς δύο ναοὺς πάνυ ὠραί-
ους καὶ πολυτελεῖς, μεγέθει τε ὑπερέχοντας τῶν
προτέρων· ὅμως εἰς τὰς ἐξόδους λίαν ἐστενοχω-
ρήθη· ἔτρεξε γὰρ ἕξοδος ἐννέα χιλιάδες τῶν γρο-
σίων, διὰ πολλὰ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν λοιπῶν πε-
ριστάσεων ἐμπόδια· οἱ δέ γε κατὰ τόπον χρι-
στιανοὶ, οἱ εὐρισκόμενοι πάνυ ὀλίγοι, προσήνεγ-
καν μὲν καὶ αὐτοὶ τὸ κατὰ δύναμιν, ὁμοίως καὶ
ἀπὸ ἐλεημοσύνης τῶν λοιπῶν χριστιανῶν κοινῆς
μόλις ἐπληρώθησαν τὰ ἡμίση τῶν ἐξόδων, τὸ δὲ

λοιπὸν βάρος ἐπεφορτίσθη εἰς τὸν ἀρχιερέα
καὶ πιέζεται δεινῶς, ὅτι καὶ ἡ ἐπαρχία αὐτοῦ εὐ-
ρίσκεται ὑπὸ χρέος ἀνυπόφορον ἐκ τῶν τοῦ και-
ροῦ περιστάσεων, οἷς κρίμασιν οἶδε μόνος ὁ Κύ-
ριος, καὶ οὐ δύναται φορτίον ἐπὶ φορτίῳ προσε-
πιθεῖναι· οὐ ἔνεκα ἐνέχεται καὶ ἐνοχλεῖται μεγά-
λως καὶ ἡ ἀρχιερωσύνη αὐτοῦ καὶ αἱ ἐκκλησί-
αι, καὶ οἱ συναγωνισάμενοι ἐκείθεν εὐλαβεῖς χρι-
στιανοὶ εὐρίσκονται ὑπόχρεοι, καὶ τόκους χρεῶν
ἀπαιτοῦνται πολλοὺς, δι' ἣν αἰτίαν ἀνήγγειλαν
ἡμῖν τοῦ ἀρχιερέως τὴν πολλὴν στενοχωρίαν·
ἔγνωσται δὲ ἡμῖν εὐλογον καὶ ἀναγκαῖον καὶ
διὰ τῆς τῶν αὐτόθι χριστιανῶν ἐλεημοσύνης
κυβερνηθῆναι τὸ εἰρημένον χρέος, καὶ λυτρωθῆ-
ναι τὰς ἐκκλησίας τῆς ἐνοχῆς. Ὅθεν ἀποστέλ-
λεται πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἐκ μέρους τοῦ
ἀρχιερέως αὐτοῦ, χάριν ἐλεημοσύνης καὶ βοη-
θείας, ὃ τὸ παρὸν ἐπιφέρων ὀσιώτατος ἐν ἱερομο-
νάχοις κύρ * φέρων καὶ κατάστιχον, ὅπως γρά-
φοντες ἐν αὐτῷ τά τε κατὰ δύναμιν παρ' ἐκά-
στου διδόμενα, καὶ αἱ τὰ τὰ ὀνόματα τῶν παρε-
χόντων τὴν βοήθειαν καὶ ἐλεημοσύνην χριστια-
νῶν, ἐπὶ τῷ μνημονεύεσθαι αὐτοὺς ἀκαταπαύ-
στως ἐν αὐτοῖς τοῖς πανσέπτοις ναοῖς, ὡς συνεργ-
οὺς καὶ συγκτήτορας ἀναφανέντας, οἵτινες ἅ-
μα καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Θεοῦ γραφόμενοι, κατὰ

* λείπει τὸ ὄνομα.

τὴν προσδοκωμένην ἡμέραν τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Θεοῦ, ὅταν ὁ κριτὴς προκαθεζόμενος λάμψη, καὶ ἀνοιγῆσονται βίβλοι, καὶ παρρησιασθῶσιν ἕκαστου τὰ ἔργα εἰς τὸ παγκόσμιον καὶ ὑπερκόσμιον ἐκεῖνο θέατρον, ὅπου μυριάδες ἀγγέλων, πρωτοτόκων πανηγύρεις, ἀποστόλων θρόνοι, προφητῶν προεδρίαι, σκῆπτρα πατριαρχῶν, μαρτύρων στέφανοι, δικαίων ἔπαινοι περικροτοῦνται, τότε καὶ αὐτοὶ ἀπολαύσουσι τοὺς μισθοὺς τῆς ἐλεημοσύνης αὐτῶν ταύτης ἑκατονταπλασίονας, καὶ ἀξιωθῶσιν ἐκείνης τῆς ἀνεκφράστου τρυφῆς τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας. Καὶ δὴ γράφομεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἵνα, ἀποδεξάμενοι αὐτὸν εὐμενῶς καὶ ἰλέω τῷ ὄμματι, ἐπιδείξητε εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην μεγάλην προθυμίαν, καὶ ὀλοψύχως συνδράμητε πρὸς βοήθειαν τῶν ἱερῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, καὶ, κατὰ δύναμιν καὶ προαίρεσιν ἀγαθὴν, ἐλεημοσύνην ἀξιόλογον ἐπίδοτε πλουσιοπαρόχως, ὁ μὲν πρόθεσιν, ὁ δὲ σαραντάριον, καὶ ἄλλος ἄλλο, ἐξ ὧν ἡμῖν ἀγαθῶν ἐδωρήσατο ὁ Κύριος, παρακινουῦντες ἀλλήλους εἰς τὸ θεοφιλὲς αὐτὸ καὶ ψυχοσωτήριον ἔργον, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐλεημοσύνη πασῶν τῶν εὐποιῶν ὑπερτέρα ἐστὶ καὶ θειότερα, ὡς περὶ θεῖα σκηνώματα, δι' ἀγάπην Θεοῦ, γινομένη, καὶ μεγάλας χάριτας καὶ ἀσυγκρίτους ἀντιδόσεις παρὰ Θεοῦ ὑμῖν ἀνταποστέλλει. Οὕτω

ποιήσατε, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ, ὅπως αἱ μὲν ἐκκλησίαι αὐταὶ ἐλευθερωθῶσι καὶ τοῦ λοιποῦ χρέους καὶ τῆς ἀνάγκης, διὰ τῆς ὑμετέρας ἐλεημοσύνης, ὑμεῖς δὲ, ὡς συνάδελφοι καὶ συγκτήτορες αὐτῶν, ἔξοιτε τὸ μνημόσυνον ὑμῶν ἀκατάπαυστον εἰς αἰῶνας, καὶ τοὺς μισθοὺς μυριοπλασίους παρὰ τῶν ἀκενώτων θησαυρῶν τοῦ Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἐγράφη πρὸ τινος¹ ὅτι ὁ τε τῆς κώμης Κουσουντζουκίου καὶ ὁ τῆς Χρυσοπόλεως ναὸς βυζαντινὴν ἔχουσι τὴν καταγωγὴν, ὡς καὶ τὸ ὄνομα αὐτό. Ἡ πρώτη ἐκαλεῖτο Ἐρμολιανὸν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 14^{ου} αἰῶνος, ἐκ ναοῦ βεβαίως τῶν ἀγίων Ἐρμολάου καὶ Παντελεήμονος, ὧν τὴν μνήμην ἄγομεν ἐπὶ δύο συνεχεῖς ἡμέρας· ἡ δὲ Χρυσόπολις ὠνομάζετο ἤδη ἀπὸ τοῦ 1200 Σκουτάριον², καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους αὐτῆς ὑπῆρχε μονὴ τῷ 950, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ³, ἀκριβῶς ὡς ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ προφήτου τιμᾶται σήμερον ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σκουταρίου ναὸς τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου παροικίας. Τῆς ἀρχαίας ταύτης μονῆς ἦν μοναχὸς ὁ τῆ 3 ἀπριλίου 956 χειροτονηθεὶς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Πολύευκτος. Τοῦ ναοῦ τούτου λοιπὸν ἐπεμελήθη μικρῶ πρὸ τοῦ 1700 ὁ ἀείμνηστος μη-

1. Βυζαντινὸν Ἐορτολόγιον· σελ. 139, στήλη 6^η.

2. Νικήτας Χωνιάτης· σελ. 717.

3. Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη· κατάλογος ἑλλήν. κωδίκων κλπ. Ἀθ. Π. Κερκαμῆς· Πετρούπολις· 1891, τόμ. Α', σελ. 92.

τροπολίτης Χαλκηδόνος Γαβριήλ, ὡς ἀποδεικνύει τὸ παρατεθὲν ἄνω ἔγγραφο.

Ἄλλ' ὁ Γαβριήλ ἐπεμελήθη καὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας **Εὐφημίας** τοῦ ἐν Χαλκηδόνι, περὶ οὗ ἐπαρκῆ μαρτυρίαν ἔχομεν τὰ παρὰ Καισαρίῳ Δαπόντε διασωθέντα δύο γράμματα τοῦ τε ρώσσου πατριάρχου Μοσχοβίας καὶ τῶν τσάρων Ἰωάννου καὶ Πέτρου Ἀλεξίου πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Διονύσιον Δ' τὸν Μουσελίμην⁴, ἀπὸ μαΐου καὶ ἰουλίου τοῦ 1691. Ἐξ αὐτῶν μαθηθάνομεν ὅτι πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἐν Χαλκηδόνι ναοῦ τῆς ἁγίας Εὐφημίας ὑπεβλήθη εἰς χρέη ὁ Γαβριήλ, καὶ πρὸς ἐξόφλησιν αὐτῶν ἀπέστειλεν εἰς Ρωσσίαν, ἐπὶ ἐξαιτήτει ἐλεῶν, τὸν ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ Παρθένιον, κομίζοντα ἅγιά τινα λείψανα καὶ συστατικὰς ἐπιστολάς τοῦ πατριάρχου. Καὶ τὰ μὲν ἅγια ταῦτα λείψανα κακοῦργοι καθ' ὁδὸν ἐλήστευσαν· αἱ δὲ ἐπιστολαὶ οἷς προωρίσθησαν ἐπιδεθεῖσαι συνετέλεσαν εἰς ἔκδοσιν οὐκαζίου «δι' οὗ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐλεύσονται εἰς τὸ βασιλεῖον ἡμῶν ἐλεημοσύνης χάριν», ὡς ἔγραφο οἱ τσάροι, οἱ ἐποίησαντο καὶ μικρὰν τινα δωρεάν ὑπὲρ τοῦ ναοῦ «πρὸς τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Χαλκηδόνος σαμουρία τιμῆς ἑκατὸν πεντήκοντα ρουμπλίων, πρὸς τούτοις καὶ

4. βλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη· τόμ. Γ', σελ. 79—81, καὶ τὸν Α' τόμον τῶν Cronicarîi Greci τοῦ ἑλληνιστοῦ καθηγητοῦ Κωνστ. Ἐρβιτσεάνου.

πεντήκοντα χρυσᾶ φλωρία»· προσήνεγκε δὲ καὶ ὁ ρώσσος πατριάρχης πεντήκοντα ρούβλια.

Τὸ χρέος, εἰς ὃ ὑπεβλήθη ὁ Γαβριήλ ὑπὲρ οἰκοδομῆς τῶν ναῶν τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ καὶ τῶν ἁγίων Παντελεήμονος καὶ Ἐρμολάου συνεπροσοῦτο εἰς εἰκοσάκισχίλια σχεδὸν φράγκα· μαρτυρεῖ δὲ τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφο ὅτι οἱ νέοι ἀνηγέρθησαν μείζονες τῶν προτέρων.

IIΓ'

Περὶ δύο ἔτι βυζαντινῶν ναῶν καλὸν ἔστιν ἵνα γένηται λόγος βραχύς, τὸ μὲν πρὸς ἀκρίβωσιν ἱστορίας, τὸ δὲ πρὸς γνῶσιν τοποθεσίας. Τῶν ναῶν τούτων λείψανα τῆς προτέρας ἀγλαίας καὶ ἀκμῆς περισώζονται, τοῦ μὲν εἰκῶν τις θαυματουργός, τοῦ δὲ Ἀγίασμα. Ἀμφότεροι κεῖνται ἐν τοῖς ὀρίοις τῆς μητροπόλεως Δέρκων· εἰσὶ δὲ ἡ **Θεοτόκος ἡ Μυρομολίτισσα**, ἧς τὴν μνήμην διασώζει ἡ εἰκῶν ἡ θησαυριζομένη νῦν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, καὶ ἡ **Ἁγία Τριάς τοῦ Περδικάρη**, τέσσαρας καὶ πλέον αἰῶνας ζήσασα ἐν τῷ φερωνύμῳ Ἀγιάσματι τῷ ἔξω τῆς Μελανδησίας πύλης (Μεβλεβι-χανὲ-καπουσοῦ), προσηρητημένῳ εἰς τὸ νῦν τῇ μητροπόλει Δέρκων ὑποκείμενον χωρίον Λίτρας.

§

Ἡ **Θεοτόκος τοῦ Μαύρου Μόλου** ἔκειτο κάτωθεν τοῦ χωρίου Φαναρακίου, ἧ τοι γνωρι-

ζομένη ὑφ' ἕτερον ὄνομα καὶ λαβοῦσα τὸ τουρκικὸν ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου κατασκευῆς καὶ τοῦ σχηματισμοῦ (Καρά-τάς), ἢ τοι τοῦτο σχοῦσα ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ὅπερ μετεφράσθη τουρκικώτερον. Ὅτι ἦν ἡ μονὴ βυζαντινὴ, τοῦτο δεικνύουσι τὰ περιλειπόμενα παλαιᾶς οἰκοδομῆς¹, καὶ ἡ παράδοσις ὅτι κατὰ τοὺς κάτω χρόνους σύστασις μοναστηρίων ἐν τοῖς πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦν ἀδύνατος. Ὁ μακαρίτης Σκαρλάτος Βυζάντιος² εἶπεν ὅτι ἐν τῷ Καρά-τάς ἔχομεν τὴν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοκίας, τῆς τοῦ Ρωμανοῦ Δ', συστηθεῖσαν μονὴν Πιπεροῦδι, κατὰ τὸ Στενόν· ἐπειδὴ ὅμως Στενόν λέγεται κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ ἀνατολικὸς πορθμὸς, εἰκάζω ὅτι οὐδαμῶς ὑπόκειται λόγος περὶ τοποθεσίας μεταξὺ Ρούμελι-καβὰκ καὶ Φναρακίου· κάλλιον ἠδύνατο εἰπεῖν ὅτι ἐν τῇ Μαυρομολιτίσση ἔχομεν τὴν κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος «περὶ ποῦ τὸ τοῦ Πόντου στόμα δεδομημένην»³ γυναικείαν μονὴν τῆς Νηματαρέας.

§

Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, ἡ μονὴ τοῦ Μαύρου Μόλου κατεστράφη τῷ 1713, διασωθείτης μόνης τῆς θεομητορικῆς εἰκόνης καὶ κομισθείσης εἰς

1. Δ. Καλέμη δικτριβὴ περὶ Ἀγισμάτων ἐν «Ἐβδομηδικία Ἐπιθεωρήσει Νεολόγου» τόμου Β', σελ. 602.

2. «Κωνσταντινούπολις» τόμου Β', σελ. 176—177.

3. Νικήτας Χωνιάτης· σελ. 646.

τὸ Μιχαήλιον, ἢ χωρίον Ἀσωμάτου, καθὼς ὠνομάζετο κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα τὸ Μέγα Ρεῦμα⁴. ἄλλ' ἐκ τοῦ παρατιθεμένου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος, ἐκδοθέντος τῷ 1672 ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου Δ' τοῦ Μουσελίμη⁵, γίνεται δῆλον ὅτι τεσσαρακονταετίαν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς ἡ δυστυχὴς τοῦ Μαύρου Μόλου μονὴ ἦδε τὸ κύκνειον· ἰδοὺ τὸ γράμμα:

Διονύσιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κτλ.

Ἡ τῶν προισταμένων μετὰ Θεοῦ περὶ τὰ πράγματα πρόνοια καὶ ἐπίσκεψις ἀναγκαία πάντως ἐστίν, ὡς συνεκτικὴ τε τῶν ὄντων ἀγαθῶν καὶ ποριστικὴ τῶν μὴ προσόντων· τὰ γὰρ ἀνεπιμέλητα πολλαχῶς ἐγκινδυνεύεται. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τὸ κατὰ τὸν Μαῦρον Μόλον κείμενον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον, ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, προμηθείας δεῖται τις ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἥτις οὐκ ἄλλως ἢ ἐμμέσως χορηγηθῆναι δεῖ παρ' ἡμῶν δι' ἐπισκέψεως ἐπιτρόπων χρησιμευόντων περὶ τὴν ἐπιστάσιαν αὐτοῦ, τούτου χάριν ἐκλεξάμενοι χριστιανοὺς εὐλαβεῖς δυναμένους ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀδόλῳ τρόπῳ φροντίζειν ὑπὲρ

4. Γεώργιος Φραντζῆς· σελ. 223.

5. μετεγράφη ἐκ τῆς τοῦ Δοσιθέου «Νομικῆς Συναγωγῆς» κείμενον ἐν φύλλῳ 220α.

αὐτοῦ, τὸν τε κὺρ Κωνσταντῆ ρεῖς καὶ κὺρ Νικόλα ρεῖς καὶ κὺρ Γεωργάκη ρεῖς καὶ κὺρ Ἐλευθέριον ρεῖς καὶ χατζῆ κὺρ Ἰωάννην καὶ κὺρ Γεώργιον Ντέτη καὶ χατζῆ κὺρ Ἀγαῶλον, κατεστήσαμεν αὐτοὺς ἐπιτρόπους καὶ ἐφόρους καὶ ἐπιστάτας καὶ ἐπιτηρητὰς τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, ἐπὶ τῷ φροντίζειν τῆς συστάσεως αὐτοῦ δι' ἐπισκέψεως καὶ ἐπιμελείας καὶ προμηθείας αὐτῶν, καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, ἵνα οἱ διαληφθέντες ἐπίτροποι ἔχωσιν ἄδειαν παρ' ἡμῶν ἐπισκέπτεσθαι προθύμως καὶ ἐπιμελῶς τὸ αὐτὸ μοναστήριον, καὶ ἐπιστατεῖν καὶ διοικεῖν αὐτὸ καὶ τὰ κατ' αὐτὸ πάντα, κτήματα καὶ ἀφιερῶματα κινητὰ καὶ ἀκίνητα, καὶ διερευνᾶν τὰς προσόδους καὶ ἐξόδους αὐτοῦ πρὸς τὸ μὴ διαφθειρεσθαι ἢ ἐλαττοῦσθαι, καὶ φυλάττειν αὐτὸ, ὡς ἔνεστι, παντὸς ἐναντίου συμπτώματος καὶ κατὰ πάντα τρόπον ὑπεραγωνίζεσθαι τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως αὐτοῦ. Τὰς δὲ κεφαλαιώδεις ὑποθέσεις αὐτοῦ, ὡς τὸ καθιστᾶν καὶ μεθιστᾶν ἡγούμενον καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τὸν κατὰ καιροὺς ἀναγγέλλειν πατριάρχην ἐπὶ τῷ διεξάγεσθαι κανονικῶς διὰ τῆς πατριαρχικῆς εἰδήσεως καὶ ἐξουσίας, ὀφειλόντων τῶν ἐν αὐτῷ συνασκουμένων πατέρων μετὰ τοῦ καθηγουμένου αὐτῶν γινώσκειν αὐτοὺς ἐπιτρόπους καὶ ἐφόρους τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν καὶ τιμᾶν καὶ ἀγαπᾶν αὐτοὺς καὶ δέχεσθαι τὴν ἐπίσκε-

ψιν αὐτῶν εἰρηρικῶς καὶ εὐαρέστως, μηδενὸς ἐναντιουμένου ἢ ἀντιπράττοντος, ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀφορισμοῦ· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα καὶ ἐνεχειρίσθη αὐτοῖς.

αχοβ', ἐν μηνὶ δεπτεμβρίῳ, ἰνδικτιῶνος ΙΑ'.

§

Τὰ περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος γραφόμενα τόπον εἰκασιῶν ἐπέχουσι πρὸς ὦραν, ἀλλ' εἰκασιῶν, αἵτινες, δυσχερῶς ἀνατρεπόμεναι, κατακτῶσι κῦρος μαρτυρίας. Ὅ τὰ παρόντα γράφων εὐχαρίστως ἤθελεν ἰδεῖ τὰ πορίσματα τῶν αὐτοῦ μελετῶν ἀνατρεπόμενα διὰ βασίμων μαρτυριῶν, ἐπιχαίρων τῇ τούτων ἐφευρέσει.

Πρὸ ὀκταετίας ἠγγέλθη ἡ ἐξ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τοῦ φίλου μοναχοῦ τῆς μεγίστης Λαύρας Ἀλεξάνδρου Π. Γ. Εὐμορφοπούλου ἀνεύρεσις ἀνεκδότου διαθήκης τοῦ βυζαντινοῦ μοναχοῦ Ματθαίου Περδικάρη, κληροδοτοῦντος τὴν μονὴν αὐτοῦ τὴν οἰκογενειακὴν, τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. Τῆς διαθήκης ταύτης ἀντίγραφον ἀπεστάλη πρὸς μελέτην εἰς τὴν παρ' ἡμῖν εὐδοκίμως τότε λειτουργοῦσαν Μεσαιωνολογικὴν Ἑταιρίαν, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως, διὸ, δυστυχῶς, ἐνταῦθα ἡ ἐκδοσις ἀδύ-

νατος· καὶ μνεία μὲν ἐγκαίρως ἐγένετο⁶. τῶν δὲ τότε μελῶν τῆς Ἑταιρίας οὐδὲν ὠρισμένον ἀποφηναιμένων περὶ τῆς μονῆς, ἐνεκρίθη ἵνα διαβιβασθῆ τούτοις ἐπιτομή τις τοῦ βυζαντινοῦ γράμματος, σημειοῦσα ὅτι 1) τοῦτο κατὰ ἰούλιον ἀπελύθη τοῦ 1240 καὶ ὅτι ἡ μονὴ νέα μᾶλλον ἢ παλαιὰ γράφεται, διότι κτίτωρ ἐστὶν ὁ Ματθαῖος Περδικάρης, ἀλλ' ὅμως λέγεται «γονικὴ»· ἄρα ὁ κτίτωρ ἀνεκαίνισεν, ἢ μικρὰν οὖσαν ἤγειρεν εὐρυχωροτέραν· 2) ὅτι ἔκειτο «ἀνατολικῶς τῆς ἐνταῦθα ἐβραΐδος»· ὅτι κατεῖχεν ὡς ἰδιοκτησίαν οἰκημά τι «πρὸς δύοσιν τῆς πόλεως ἐν ἐδάφει τοῦ Σαρωμᾶ» καὶ ἀμπέλιον «πλησίον τῶν παντοκρατορινῶν δικαίων» καὶ γῆν «πλησίον τοῦ ἀγίου Ἡλιοῦ, καὶ πλησίον τῶν δικίων ἐκείνου τοῦ Μαγγάνη.»

Δόξα τῷ Θεῷ! Οὐδεὶς εἶπέ τι μέχρι τῆς σήμερον· εὐχομαι δ' ἵνα τοῦντεῦθεν τινες εἴπωσι, καίτοι εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ ὅσα —βραχύτατα— τῷ 1895 ἔγραψα⁷. Γινώσκωμεν λοιπὸν ὅτι τῷ 1240 ὑπῆρχε μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἢ τοι ἐντὸς ἢ τοι ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἐντὸς μὲν ἐσώζετο τοιαύτη μέχρι τοῦ 1354, ὅτε, κατὰ μάρτιον, ὁ πατριάρχης Κάλλιστος Κωνσταντινουπόλεως, μανθάνων ὅτι, κατ' αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν, ἐδόθη τῷ μητροπολίτῃ Μάκρῃς ἡ μονὴ αὕτη, σενεπεκύρωσε

6. «Ἐβδόμ. Ἐπιθεώρησις Νεολόγου»· τόμου Β', σελ. 129.

7. Ἀνατολικὸν Ἡμερολόγιον Κ. Βακαλοπούλου, διὰ τὸ ἔτος 1896, σελ. 116.

τὴν παραχώρησιν, ὀρίζων ὅπως ὁ μὲν ἡγούμενος ἐκλέγεται καὶ σφραγίζεται παρὰ τοῦ πατριάρχου· «ὁ δὲ μητροπολίτης Μάκρῃς, ἐπιδημῶν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, κρατῆ καὶ ἐφορεύῃ τὴν μονὴν ὅτε δὲ εἰς τὴν λαχοῦσαν αὐτὸν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν εὐρίσκεται, ἵνα μήτε αὐτὸς οὗτος ἐφορεύῃ, μήτε ἄλλω τινὶ τὴν αὐτῆς ἐφορείαν καταλίπη»⁸. Εἰ δ' ἡ μονὴ τοῦ Περδικάρη ἔκειτο ἐκτὸς, ἄγνωστον. Γνωστὸν ὅμως ὅτι κατὰ τὸ 1400 ἀναφέρεται κτήμα τι τοῦ Περδικάρη, κείμενον κατὰ τὴν Χωρισίου πύλην, τὴν, κατὰ Α. Mordtmann, Ἐδίρνε-καπεύ⁹ Κτήματά τινα τοῦ Ματθαίου Περδικάρη, καὶ συνεπῶς τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀναφέρονται· κείμενα πλησίον τοῦ ἀγίου Ἡλιοῦ καὶ τῶν δικαίων ἐκείνου τοῦ Μαγγάνη, δηλαδὴ κτημάτων ὁμορούντων τοῖς κτήμασι τοῦ Περδικάρη. Κτήματα Μαγγάνη ἀναφέρονται κατὰ τὸ 1180 ἢ μικρῶ πρὸ τούτου τοῦ ἔτους «κατὰ τὸ ἐντὸς Φιλοπάτιον»· εἰ δὲ οἱ ὀρισμοὶ «ἐντὸς» καὶ «ἐκτὸς» οὐ καθορίζουσι τὸ ἔσω κεῖσθαι τῶν τειχῶν, ἀλλὰ τὸ ἔσω ἢ ἔξω ἐτέρου τινὸς ὀρίου, ἐπειδὴ καὶ Φιλοπάτιον ἔκειτο ἔξω τῶν τειχῶν καὶ πάντως οὐ μακρὰν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἄγομαι ἵνα πιστεύσω ὅτι τὸ σημερινὸν Ἁγίασμα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἂν μὴ ἐπέχη τὸν τόπον τῆς μονῆς τοῦ Περδικάρη,

8. Miklosich καὶ Mueller Acta, τόμ. Α', σελ. 335.

9. Α. Mordtmann, Esquisse Topographique de Constantinople, Lille, 1892, σελ. 22, στήλη 6'.

κεῖται ὁμοῦς ἐν ᾧ τόπων ἦσαν τὰ κτήματα αὐτῆς, τὰ πλησίον τῶν δικαίων τοῦ Μαγγάνη. Σημειούσθω μοι δ' ὅτι αἱ μὲν οἰκοδομαὶ τούτου «κατὰ τὸ ἐντὸς Φιλοπάτιον» ἦσαν ἐγηγερμέναι, ἀλλ' ἡ διαθήκη γράφει περὶ δικαίων, ἧτοι κτημάτων.

ΙΑ'

Καὶ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου, ὃς καὶ κύριον ἀντικείμενον ἐτέθη τῆς μετὰ χειρας διατριβῆς, ἵνα κυρίως ὁ τόπος ὀρισθῆ, ἐν ᾧ ὁ ναὸς ἔκειτο.

Βάσις τοῦ μέρους τούτου τῆς διατριβῆς μου τίθεται τὸ σπουδαιότατον ὑπόμνημα, τίτλον μὲν φέρον «Λόγος διηγηματικὸς περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ παραγωγῆς καὶ οἰκοδομῆς τοῦ πανσέπτου ναοῦ τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου τῶν Κύρου», σωζόμενον δ' ἐν χειρογράφῳ μεμβρανίνῳ τοῦ IB' αἰῶνος, κτήματι τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρειμονῆς τῶν Ἰβήρων· ὁ «Λόγος» ἐκτείνεται ἀπὸ φύλλου 175α—182β, καίτοι φαίνεται χάσμα τι μεταξὺ τοῦ 176β καὶ 177α, καὶ ἄρχεται μὲν «Τιμᾶσθαι διὰ παντὸς τὴν ὑπερένδοξον καὶ ἀειπάρθενον Θεοτόκον ἄξιόν τε ὁμοῦ καὶ πάσης εὐσεβείας ἐναργέστατον γνώρισμα»· διακόπτεται δ' ἄνευ κατακλείδος τῆς εἰθισμένης ἐν τοῖς τοιούτοις ὑπομνήμασιν. Ὁ πρόλογος καὶ ὁ ἐπίλογος, οὓς παραλείπω, εἰσὶν ἐγκώμια τῆς Θεοτόκου· μετέγραψα δὲ τὸ ἱστορικὸν μέρος.

§

Ἡ ἀρχαιότερα ἱστορικὴ μαρτυρία περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Κύρου, ἢ τῶν Κύρου, σημειοῖ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ τῷ 602, ἐνῷ Κύρος ὁ ἔπαρχος τῆς πόλεως ἤκμαζε κατὰ τὰ 440—445, ἢ δὲ νεωτέρα μαρτυρία ἀνήκει εἰς τὰ τέλη τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε Θεόδωρος ὁ Βαλσαμῶν, ἐν ἐρμηνείᾳ τοῦ ΛΓ' κανόνος τῆς Πενθέκτης Συνόδου, γράφει ὅτι λαϊκοὶ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ ναῷ τούτῳ εἶχον τὸ δικαίωμα ἵνα φέρωσιν ὀφθίκια κληρικὰ· ἡ μνήμη δὲ τῆς τοποθεσίας τῶν Κύρου, ἢ τελευταία κατ' ἐμὲ, γίνεται τῷ 1034, ὅτε ἀναφέρεται² καθήμενος ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ Κωνσταντῖνος πατρίκιος ὁ Δαλασσηνός.

§

Ἡ συνοικία τῶν Κύρου, κατὰ συνθήκην, ἐνομίζετο—καὶ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἀμαρτίας ἐξωμολογημένης—ἐπιστεύετο μέχρι τῆς σήμερον ὅτι ἔκειτο κατὰ τὸ Ἐγρί-καπού, ἢ, κατὰ τινὰς ἐνδοιασμοὺς, ἐν τῷ Τεκὺρ-σεραγίῳ. Πρῶτος ὁ διδάκτωρ ἱατρὸς A. Mordtmann³ ἔγραψεν ὅτι δεόν ἔστι ἀποδεξώμεθα ταύτην μᾶλλον ἐν Βλάχκα κειμένην, οὐ-

1. βλ. Βυζαντινὸν Ἐορτολόγιόν μου ἐν δυσὶ τόποις· σελ. 106, στήλη 6' καὶ 184, 6'.

2. Κεδρηνός· τόμ. Β', σελ. 508.

3. Esquisse Topographique· σελ. 63, στήλη 6'.

τω δὲ προσήγγισεν εἰς τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' ὁ νῦν ἐκδιδόμενος ὑπ' ἐμοῦ «Λόγος», συγγραφείς πάντως μετὰ τὸν Προκόπιον καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ Ἡρακλείου πολιορκίαν τῆς πρωτευούσης⁴ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὁδηγεῖ ἡμᾶς ἀκριβέστερον εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου ἔκειτο· τὴν εὐσεβῆ προθυμίαν Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας ἀφηγούμενος περὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ ναοῦ καὶ τῆς θεοθεν κωλύσεως μαρτυρεῖ ὅτι τοῦτον μὲν οὐκ ἀνωκοδόμησαν, ἤγειραν δὲ τὸν παρ' αὐτῷ ναὸν τῆς ἀγίας Ἄννης· ἀλλὰ, κατὰ μάρτυρα τὸν Προκόπιον⁵, ὁ ναὸς οὗτος ἔκειτο ἐν τῷ Δευτέρῳ· καὶ συνεπῶς ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου ἔκειτο κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν πυλῶν Σηλύβρι-καποῦ καὶ Τὸπ-καποῦ καὶ μέχρις Ἐξ-μαρμάρων διάστημα, οὐχὶ δὲ ὅπου μέχρι σήμερον ἐπιστεύομεν—κατὰ συνθήκην. Θαυμασίως ἡ μαρτυρία τοῦ χειρογράφου τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς εὐοδοῦται διὰ τινος χειρογράφου Τυπικοῦ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου, πολυτιμήτου διὰ τὰς μνείας ἐκκλησιῶν τινων, αἵτινες σημειοῦνται κείμεναι κατὰ τὸν Θ' καὶ τὸν Ι' αἰῶνα ἐν Κων-

4. ἀνάγνωθι τὰ ἐν § 5' «ἐκ τῶν πολλάκις κατ' αὐτῆς ἐφορμητάντων ἐθνῶν εἰς χεῖρας αὐτὴν κατέχειν οἰομένων . . . ὡς ἀορασίᾳ περιβληθῆναι» κτλ. καὶ τὰ ἐν § η' «διεβάλλετο τὰ τῆς βασιλίδος καὶ συζύγου, καθά που περὶ αὐτῆς βίβλοι σοφῶν ἀνατάταχται». Καὶ ἐν γένει ὁ «Λόγος ὁ διηγηματικός» ἐστὶ μελέτης πολλῆς ἄξιος.

5. Περὶ τῶν Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων· σελ. 185.

σταντινουπόλει. Καθ' ὃν καιρὸν ἐξέδωκα τὸ «Βυζαντινὸν Ἐορτολόγιον» ἄγνωστον ἦν μοι τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀγιοταφίτικοῦ χειρογράφου καὶ πολλοὶ ναοὶ παρελείφθησαν ἀκουσίως· ἀφ' ἑτέρου μνημαὶ συναξέων ἔμειναν ἔξω τοῦ βιβλίου, ὅπερ συμπληρωθήσεται, σὺν Θεῷ, ἡμέραν τινά. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ ἀναφέρεται τῇ 20 νοεμβρίου σύναξις τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Θωμᾶ ἐν τοῖς **Κύρου, πλησίον τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Μωκίου**. Τίς ἀγνοεῖ δ' ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἀγίου Μωκίου ἔκειτο ἐν Ἐξ-μαρμάρους, κείμενος πλησίον τῆς (ἀπὸ τούτου κληθείσης) Μωκηνσίας κινστέρνης, ὅπου σήμερον εὐρίσκεται τὸ Τσικουρ-μποστάν; **Παρ' αὐτῷ, ἐν Ἐξ-Μαρμάρους ἦσαν τὰ Κύρου.**

§

Θαῦμά τι γενόμενον εἰς χριστιανόν τινα, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνιάτως πάσχοντα, ἀφορμὴν ἔδωκεν εἰς τὸν περιώνυμον ἑπαρχον Κῦρον, ἄνδρα δημοφιλεῖ, πρὸς οἰκοδομὴν ναοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος, ἐν ᾧ τὸ θαῦμα γέγονε διὰ τινος κρίνου, ἐπότε ἤρξαντο συρρέοντα τὰ πλήθη τῶν πιστῶν. Ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὸ κρίνον ἐξέφυ, ἀπετέλει κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα μέρος κήπου εἰς οἰκίαν βασιλικὴν ἀνήκοντος, ἐν ᾧ τὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος ὁ Κῦρος ἤγειρεν, ἐπινεύσει τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Β', βεβαίως μεταξὺ τῶν ἐτῶν 440—445· διότι μετὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ Κῦρος ἐχειροτονήθη, ραδιοουργία τῶν πο-

λεμίως αὐτῷ διακειμένων, κληρικός, προαχθεὶς ἀκουσίως αὐτοῦ εἰς βαθμὸν ἐπισκοπικὸν καὶ γενόμενος Κοτυαεῖου μητροπολίτης. Ἐπειδὴ ἄγνοοῦμεν ἀκριβῶς τὸ ἐν Ἐξω-κιονίῳ βασιλικὸν ἀνάκτορον, οὐδὲν ἔχομεν εἰπεῖν περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ὁ ναός.

Ἡ Θεοτόκος τοῦ Κύρου ἐτέλει κατ' ἔτος ἑορτὰς τρεῖς ἴσως, ἀληθῶς δὲ δύο· μίαν μὲν κατὰ τὴν ἀνάμνησιν τῆς συμπληρώσεως τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, δηλὰ γε δὴ τὰ ἐγκαίνια τῆ 5 μαΐου, κατὰ Δουκάγγιον⁶, κατὰ δὲ τὸ ἐμὸν «Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον» τῆ 4 νοεμβρίου· καὶ μίαν τῆ 19 μαΐου, κατὰ τὴν μνήμην Πατρικίου ἐπισκόπου Προύσης, οὗ ἡ σύναξις ἐτελεῖτο ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ περιώνυμος Ρωμανὸς ὁ μελωδὸς παρέμενε ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τούτῳ, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος, καίτοι τὸν αἰῶνα τοῦτον τὸν Ε' δηλὰ δὴ δέον ἔν' ἀναφέρωμεν πάντοτε μετὰ δισταγμοῦ τινός. Φαίνεται ὅτι, μοναχῶν εὐθύς μετὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ συναθροισθέντων, ἐγνωρίζετο καὶ ἦν μονή, ταύτης δ' ὁ ἡγούμενος Γεώργιος ὑπέγραψεν ἐν τῇ συνόδῳ τῆ ἐπὶ Μηνᾶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειδὴ τελευταία μνεῖα τοῦ ναοῦ τούτου γίνεται παρὰ Βαλσαμῶνι, δηλὸν οὖν ἐν τέλει τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος, εἰκάζει τις ὅτι ὁ περιώνυμος ναὸς ἢ τοι κατεστράφη

6. Constantinopolis Christiana' ἔκδοσις Βενετίας, τοῦ 1729, σελ. 58 Α' στήλη β', μέρος,

ἐπὶ φραγκοκρατίας ἢ τοι, νέον δομήτορα σχῶν, ἐτιμήθη ἐφ' ἑτέρῳ ὀνόματι ἢ ἐπωνυμίῳ.

Κατὰ σύμπτωσιν εὐοίωνον, ἐν τῇ περιοχῇ, ἐν ἣ ἐπὶ βυζαντινῶν ἠγείρετο ἡ **Θεοτόκος τῶν Κύρου**, σήμερον ἐγείρεται ἢ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀναφερομένη **Θεοτόκος ἡ Γοργοεπήκοος**, ἡ Παναγία τῶν Ἐξ-μαρμάρων δηλὰ δὴ.

§

Οὕτως ὁ «Λόγος» ὁ διηγηματικὸς καθίστησι δηλὸν ἡμῖν πρῶτον καὶ σπουδαιότατον ὅτι ἡ Θεοτόκος τῶν Κύρου ἔκειτο κατὰ τὸ Ἐξω-κιόνιον· δεύτερον ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἔσχε κτίτορα Κύρον τὸν ἔπαρχον τὸν κατόπι Κοτυαεῖου μητροπολίτην·

ἀλλὰ καὶ τινα γνώμην εἰσάγει καινοφανῆ πως.

Ἡ ἱστορία παραδίδωσιν ἡμῖν ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα Πουλχερία τρεῖς ἀνήγειρεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ναούς· τὸν ναὸν τῶν Ὁδηγῶν ἢ τῆς Ὁδηγητρίας Θεοτόκου· τὸν ἐν τοῖς Χαλκοπρατείσι· καὶ τὸν τῶν Βλαχερνῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ ἁγία σορός· εἰ καὶ περὶ μὲν τοῦ δευτέρου κατὰ τὸν 5' αἰῶνα παράδοσις ὑπῆρχεν ὅτι ἦν κτίσμα Βηρίνης τῆς συζύγου Λέοντος τοῦ θρακός· εἰ δ' ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς ἔστιν ὁ μαρτυρῶν τοῦτο, τὴν δὲ περὶ κτίσεως τῶν ἐτέρων δύο παράδοσιν ὀφείλομεν εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἱστοριογράφον Θεόδωρον Ἀναγνώστην καὶ τὸν μεταγράφοντα ἀκρίτως ἐτέρους Νικηφόρον Κάλλιστον τὸν Ξανθόπουλον, τίς οἶδεν ἂν μὴ τὴν αὐτὴν

ἀξίαν ἀποδειχθῆ ἔχουσα καὶ περὶ τῶν ἐτέρων δύο ναῶν ἢ μαρτυρία τοῦ Ἀναγνώστου καὶ τοῦ Καλλίστου; Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δ' ὅτι ἀληθῆ καὶ δόκιμα τὰ παρὰ τοῖς δύο συγγραφεῦσι τούτοις φερόμενα, ἐπειδὴ τὴν ἀνέγερσιν τῶν τριῶν τούτων ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ναῶν ἀναγράφομεν εἰς τὰ ἔτη 451—453, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἢ μαρτυρία τοῦ « διηγηματικοῦ λόγου » ὅτι ὁ ναὸς ὁ ἐν Τοῖς Κύρου ἦν ὁ **πρῶτος** ἐν Κωνσταντινουπόλει « τειχῶν ἐντὸς » ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος οἰκοδομηθεὶς, ἐστὶν οὐκ ἀπορριπτέα. Ἀλλ' ἢ ἐν § ε' μαρτυρία προστίθησι καὶ τοῦτο· ὅτι πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Λέοντος τοῦ θρακῆ οὐδεὶς ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ναὸς ἀνηγέρθη ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τοῦτο πόρισμα γενήσεται μακρᾶς ἱστορικῆς μελέτης. Ἴσως δ' ἀποδειχθήσεται καὶ κατόπιν, ὅτι μέχρι Μαρκιανοῦ καὶ Πουλχερίας οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοὶ ἠγέρθησαν ὑπὸ τινων εὐσεβῶν αὐτοκρατόρων ἢ μεγιστάνων ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεότητος, ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὡς καὶ ἐπ' ὀνόματι προφητῶν· ἐπ' ὀνόματι μαρτύρων ἴσως ἀμέσως οὐκ ἠγέρθησαν διότι οὔτε πολλοὶ διεκρίθησαν ἐπὶ τῇ διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν ἐπισφραγίσαι τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως.

§

Ταῦτα ἐν συνόλῳ τὰ πορίσματα τῆς μακρᾶς μου ταύτης διατριβῆς, τὸ πλεῖστον ἐπὶ γραμμάτων ἐπισήμων βασιζόμενα.

Εὐχομαι ἵνα ἄνδρες εἰδικότητα κεκτημένοι καὶ χρόνον ἐπαρκῆ διατιθέντες καὶ ζῆλον ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἁγίας εἰς Χριστὸν πίστεως πλουτοῦντες, ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ μελετήσαντες ἀκριβώσωσιν ἐν γένει τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τοῦ Κωνσταντίνου πόλεως, εἶτα δὲ καὶ συμπάσης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς.

« **Λόγος διηγηματικὸς περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ παραγωγῆς καὶ οἰκοδομῆς τοῦ πανσέπτου ναοῦ τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου τῶν Κύρου.**

§ α'. (177a) « Τῆς ἰάσεως ἀπελπίσας καὶ μακρὰν τοὺς σωματικοὺς ἀπώσάμενος ἰατροὺς πρὸς τὸν τοῦ ἐμοῦ υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἀτενίζεις ἔλεον· θάρσει καὶ εὐελπὶς ἔσο, ὡς ταχείας τευξόμενος βοηθείας· γενόμενος γὰρ πρὸς τὸν παράδεισον, ἐν ᾧ τὸ θαυματουργὸν ἐξήνθησε κρίνον, καὶ μικρὸν λέπος τῆς αἰγείρου ἀποτεμὼν καὶ διάβροχον ὕδατι πεποιηκῶς, ἐξ αὐτοῦ τε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιχρίσας, ἔση παραυτίκα ὑγιαίνων καὶ εὐρωστών ». Καὶ τοσαῦτα μὲν τὰ τῆς νυκτερινῆς ὀψεως· Ὁ δὲ τοῦ ὕπνου διαναστὰς τοῖς λογισμοῖς διεμερίζετο καὶ ἀμφιβολίαις διεσαλεύετο, καὶ διὰ

τοῦτο οὐκ ἀληθῆ τὴν ὄψιν ὑπετόπαζεν, ἕως δις καὶ τρίς τούτῳ ἐπιφανείσα καὶ τοῖς ὁμοίοις χρησαμένη ρήμασι, καὶ ὡς οὐδεμιᾶς τεύξοιτο θεραπείας εἰ παρακοῇ τὸ ἐκείνης ἀμαυρώσειε πρόσταγμα, ἔπεισε τῷ ταύτης ἀκολουθῆσαι κελεύσματι· καὶ δὴ τάχιστα πρὸς τὸν παράδεισον ἀπιὼν, καὶ ἀπὸ τοῦ θαυματουργοῦ ἐκείνου δένδρου λέπος ἀποτεμὼν, καὶ τοῦτο κατὰ τὴν τῆς ὀφθείσης διάταξιν ὕδατι ἐμβαλὼν καὶ τοῖς ἰδίους ὀφθαλμοῖς οὐκ ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις προσεπιθεῖς, σύντομον ἀπελάμβανε τὴν ὑγιείαν καὶ τῆς ὀράσεως ἀπταίστως ἀπήλαυεν· καὶ, ἵνα μὴ ἀχαριστίας ἀλῶ ἐγκλήματι, μηδὲ μιμητῆς τῶν ἐν Εὐαγγελίοις λεπρῶν ἀναδειχθεῖη δι' οὗ τὴν ἀχαριστίαν ἐνεκλήθησαν, ἀναθήμασι καὶ τισιν ἄλλοις πολυτελέσι δωρήμασι τὴν βοήθον ἡμείβετο· καὶ ἦν τὸ θαῦμα παρὰ (177β) πάντων ἀδόμενον καὶ θρυλούμενον· ὡς μὴ μόνον τοῖς* ἀνὰ τὴν βασιλίδα πόλιν ποταμηδὸν τῷ ἱερῷ παραδείσῳ ἐπιφοιτᾶν καὶ τῶν ἐκ τούτου θαυμάτων ἐπαπολαύειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἕξω που κατ' ἀγροὺς διαιτωμένους πανδημεὶ πρὸς τὸν ἱερὸν τοῦτον συνελαύνεσθαι χῶρον καὶ, τῶν τῆς θεομήτορος θαυμάτων καταπολαύοντας, κοινῇ τὴν ταύτης ἀνυμνεῖν μεγαλειότητα.

§ β'. Ταῦτα τὸν σοφώτατον Κῦρον θεώμε-

* γραπτ. τοὺς.

νον, καὶ ὄψεσι τὸ πιστὸν τῶν τελουμένων βεβαιούμενον, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξαρθῆναι πρὸς τὰ παραδόξως θαυματουργούμενα, ὡς διηνεκῆ ποιῆσθαι τὴν ἐν τῷ ἱερῷ παραδείσῳ ἄφιξιν καὶ πρὸς γῆν καταπίπτοντα τὸ θαυματουργὸν ἐκεῖνο προσκυνεῖν ἔδαφος, νοητῶς τὴν προσκύνησιν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ μητέρα διαβιβάζοντα· ἐξ οὗ τὸ πρὸς ταύτην πιστὸν ἐπὶ πλέον ἐν τῇ τούτου ψυχῇ ἀναφλεγόμενον καὶ ἀναρριπιζόμενον εἰς ἀστενοχώρητον ἀνῆπτεν αὐτὸν ἀοριστίαν πίστεως. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα· καὶ πλείοσι θαυματουργίαις τὰ χριστιανῶν πλήθη τῷ παραδείσῳ συνέρρεον, καὶ ὑπαιθρος ναὸς ὁ τοιόσδε παράδεισος ἐχρημάτιζε, πάσης ἐν αὐτῷ τελεσιουργουμένης, κρυφιομύστα** τελετῆς καὶ μυσταγωγίας.

§ γ'. Ταῦτ' ὁ πιστότατος Κῦρος ἐνεργούμενα βλέπων καὶ ἀλλεπαλλήλαις ἐπιδημίαις δίκην θαλασσιῶν κυμάτων τὸν τόπον ὑπὸ τοῦ πλήθους στενοχωρούμενον σκέπτεται τὸν τοιόνδε παράδεισον εἰς ναὸν (178α) ἀνεγείραι τῇ θεομήτορι καὶ τὸ σκέμμα παραντίκα πρὸς ἔργον ἐξέβαινε· ἀνόσιον γὰρ ἐνόμιζε τὸν τηλικούτοις θαύμασι τῆς πανάγνου μητρὸς καταγλαϊζόμενον χῶρον μὴ καὶ οἰκοδομαῖς πολυτελέσι περιλαβεῖν καὶ εἰς θυσιαστήριον ἄχραντον ἀφορίσαι τοῦτον τῇ θεομήτορι. Καὶ δὴ, ὡς εἶχε τάχους, ἄπεισι πρὸς

** κρυφιομύστως ἀρά γε;

Βασιλέα, τὰ τῶν θαυμάτων τῆς ἀειπαρθένου ἐκδιηγούμενος, τὴν τε τοῦ θεραπευομένου πλήθους ἀνελλιπῆ ἐπιφοίτησιν, καὶ τὴν ἐξ ἀρρωστίας τῶν ὀμμάτων τοῦ ἰαθέντος ἀνάβλεψιν.

§ δ'. Τί παρακαλέσων καὶ τί ἐξαιτησόμενος; δωρηθῆναί οἱ ἐκλιπαρῶν τὸν τῷ βασιλικῷ οἴκῳ διαφέροντα κῆπον, ὥστε τῇ θεομήτορι ναὸν ἐπάξιον τῶν ταύτης ἐπισκιάσεων ἐξεργάσασθαι. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς αὐτίκα τῇ τοῦ Κύρου αἰτήσῃ ἐπένευσε, καὶ τὸν κῆπον ὅτι τάχιστα ἐδωρεῖτο· ὁ δὲ τῷ τῆς ἐφέσεως πέρατι ἐφησθεὶς εἶχετο ἔργου καὶ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν παντοίας ἐκέχρητο σπουδαῖς, αὐτὸν μὲν τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸ θαυματουργὸν ἐξέφυ κρῖνον, οἰκίσκῳ περιτειχίσας σμικρῷ καὶ ὡς περ τι θεῖον κειμήλιον ἐν αὐτῷ ἀποθέμενος, ἄψαυστον τοῖς προσπελάζουσιν ἀποδεδειχώς· αὐτὸν δὲ τὸν κῆπον εἰς τὸ τοῦ νῦν περιόντος καὶ ὀρωμένου ναοῦ κάλλος καὶ μέγεθος μεταμείψας καὶ τῇ θεομήτορι ἐπάξιον τεκτονάμενος ἐνδιαίτημα, τὰ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀφωσιώσατο (178β) πίστεως, ναὸν τὸν ἐκ λίθων μὲν συναρμολογούμενον λαξευτῶν, ἐκ δὲ θαυμάτων ἀχειροτεύκτων καταγλαϊζόμενον καὶ τιμώμενον, τὸν πρῶτον καὶ μόνον κατὰ τήνδε τὴν βασιλεύουσαν δομηθέντα τῇ θεομήτορι, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς χαρίτων ἀπαρχὴν καὶ πηγὴν χρηματίσαντα· ἀφ' οὗ τῶν τοῦ Πνεύματος ἐνεργειῶν τε καὶ δωρεῶν οἱ ποταμοὶ προερχόμενοι τὸ τῆς γῆς ἅπαν καταρδεύουσι πρόσωπον· οὗ τὸ ὑπερφυῆς

κάλλος καὶ τὸ σύμμετρον μέγεθος καὶ τὸ τῆς ὕλης τερπνὸν καὶ διάφορον εἰ βούλοιτό τις ἐπὶ λεπτῷ διεξιέναι, πολλῶν ἂν δέοιτο γλωσσῶν καὶ λόγων ὁμοίων νιφάσι χειμεριναῖς, τοῦ παραστήσαι τοῖς οὐκ εἰδόσι τὸ κάλλιστον τοῦτο καὶ εὐπρεπὲς φιλοτέχνημα.

§ ε'. Οὐδὲ γὰρ ἔγνω τις πρὸ τούτου τῇ θεομήτορι τέμενος οἰκοδομηθὲν τειχέων ἐντός· ὅτι μηδ' ἄλλου τοιούτου τετύχηκε τοῦ δομητορος ἢ τόπου σεμνοῦ τε καὶ ἱεροῦ καὶ μόνῳ τῷ τῆς Θεοτόκου τεμένει κυρίως ἀρμόζοντος· ἀλλ' οὐδὲ πρὸ τῆς τοῦ μεγάλου καὶ πιστοτάτου Λέοντος βασιλείας ὀφθήσεται οἶκος τῇ τοῦ Θεοῦ πανάγνω μητρὶ κατὰ τήνδε τὴν βασιλεύουσαν διαλαξευθεῖς τε καὶ δομηθεῖς· ὅσα γὰρ τεμένη τῷ παναγίῳ ταύτης ὀνόματι τετίμηνται ἀπ' ἐκείνου παρήχθη τε καὶ ἀνωκοδομήθη καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς τῶν θαυμάτων κατεπλούτησε δύναμιν.

§ ς'. Καὶ τοῦτο δέ τις οὐκ ἀπεικὸς διανοήσεται· ὡς τῇ μὲν μητρὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν [αὐτοῦ] μεγάλην * καὶ θείαν (179α) βουλήν τε καὶ πρόγνωσιν ἢ πόλιν αὕτη πρὸ τῆς τοῦ παντὸς παραγωγῆς καὶ ὑπάρξεως ἀποκεκλήρωτό τε καὶ προαφώριστο καὶ νε.....α ταύτης ἀγαπητὴ προδιέγνωστο· ἐφ' ἣν ἔμελλε, καιροῖς ἐν ἐσχάτοις, τῶν θαυμασίων αὐτῆς ἐκκαλύψαι τὰ ὑπὲρ ἔν-

* δυσύλλαβος λέξις ἐφαρμμένη: ἰσχύν;

νοϊαν· ἀλλ' οὐδ' αὐτὴν οἶμαι σεβασμιώτερόν τε καὶ καθαρώτερον χῶρον προκατοπτεῦσαι καὶ οἰκειώσασθαι πρὸς ἀνάπαυσιν, ἢ τοῦτον· ὅπερ οὐκ ἂν τις προσείποι ἀθεεὶ καὶ κατὰ τινα σύμβασιν διαπεπράχθαι, ἀλλὰ κατὰ θείαν τινα καὶ ἀπόρητον οἰκονομίαν τὸ τῆς παννυμνήτου τέμενος εἰς τὴν παροῦσαν ἀπαρτισθῆναι κατάστασιν, καὶ τοῦτο τῇ κληρωθείσῃ πόλει γέρας ἐπάξιον δωρήσασθαι, τὸ καὶ καιροῦς καὶ τόπους καὶ πράξεις ἀφορισθῆναι τῷ ἱερῷ τούτῳ τεμένει, καθ' οὓς τὴν εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴν ἐκληρώσατο, τὸ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην φιλόστοργον καὶ συμπαθῆς ἐντεῦθεν καθυποφαίνουσιν· ὡς πάντως μερὶς καὶ κληρὸς αὐτῆς κεχρημάτικε καὶ τῇ ταύτης δυνάμει βασιλεύει καὶ κεκραταίωται καὶ φοβερά τοῖς ὑπεναντίοις καθέστηκε· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν πολλάκις κατ' αὐτῆς ἐφορμησάντων ἐθνῶν εἰς χεῖρας αὐτὴν κατέχειν οἰομένων.....ἀ καταλελειμμένα ἐλεῖν, τοσαύτης** πειραθέντων τῆς ἀνικῆτου καὶ ἀοράτου ταύτης δυνάμεως, ὡς ἀορασίᾳ περιβληθῆναι καὶ ὑφ' ἑαυτῆς συντριβῆναί τε καὶ διωλολέναι καὶ γῆ καὶ (179β) θαλάσση καταστρωθέντα παρὰ πόδας εὐρεῖν τῆς ἑαυτῶν θρασύσητος τὰ ἐπίχειρα. Ἀλλὰ ταῦτα θαυμάζων καὶ ἐκθαμβούμενος πρὸς τὸν τῆς παραγωγῆς αἴτιον τῷ λόγῳ μέτειμι Κῦρον, τὸ πρὸς

** οὕτω : τοσαύτης.

τὴν Παρθένον τοῦ πόθου διακαῆς αὐτοῦ ἐκπλητόμενος καὶ τὸ τῆς ψυχῆς καθαρὸν καὶ ἀνεπιθόλωτον ἐννοούμενος καὶ ὁπόσος αὐτῷ θεοσεβείας πλοῦτος τεθησαύριστο· οὐδὲ γὰρ ἂν τις πείσειέ με λόγος μὴ καὶ αὐτὸν βίῳ πανάγνῳ καὶ ἀμωμήτῳ διαπρέποντα καὶ Θεῷ ἐκ βρέφους προσανακείμενον, ἐμφανείας τινὸς κατηξιῶσθαι, καὶ πρὸς τῆς πανάγνου μητρὸς ἐπιτετράφθαι τουτοῦ τὸν ναὸν ἐξεργάσασθαι· πιστωθεῖεν δ' ἂν οἱ παρόντες τὸ λεγόμενον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀληθοῦς μητρὸς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀρκούσης μόνης εἰς βεβαίωσιν τοῦ προβλήματος.

ξ ζ'. Ἰουστινιανῷ γὰρ τῷ πάλαι θεοσεβῶς βασιλεύσαντι, ἀνδρὶ τὰ πρὸς Θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα πιστῷ καὶ φιλευσεβεῖ, σύζυγος ἦν εὐσεβῆς τε καὶ πιστοτάτη, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων διασκοπούμενη, ὅπως ἂν τὸ θεῖον δι' αὐτῆς ἐξιλάσκοιτό τε καὶ θεραπεύοιτο· αὕτη, νόσῳ περισχεθεῖσα καὶ ποικίλως ὑπὸ ταύτης διενοχληθεῖσα, τοὺς ἱεροῦς περιήει τῆς θεομήτορος οἴκου ἀπαλλαγὴν εὐρέσθαι ζητοῦσα τοῦ ἀρρωστήματος· ὡς δὲ καὶ πρὸς τουτοῦ τὸν ναὸν εἰσεφοίτησε καὶ τῆς ὑγείας αὐτίκα ἤσθετο, καὶ πρὸς τὴν προ(180α)τέραν ρῶσιν μετεβιβάζετο, βουλευεταί τι θεοπρεπὲς καὶ θεόπνευστον καὶ τῆς ἐν αὐτῇ πίστεως ἐπάξιον· τῷ γὰρ βασιλεῖ καὶ ἀνδρὶ τὰ τῆς θεραπείας ἀναθεμένη, πείθει τοῦτον, ἅτε φιλευσεβῆ καὶ φιλόθεον ὄντα, πρὸς μείζονα κατα-

σκευὴν τὴν παροῦσαν οἰκοδομὴν τοῦ ἱεροῦ τέμνους ἐξᾶραι καὶ κάλλεσι παντοίοις καταπικίλλαι* καὶ ὠραΐσμασι. Τοῦτο δόξαν αὐτοῖς δι' ὄψεως νυκτερινῆς ἀπείργοντο τοῦ ἐγχειρήματος. Τίνα τρόπον αὐτῆς τῆς τοῦ Κυρίου μητρὸς τῆ βασιλίσσης ἐπιφανείσης καὶ τοιάδε λεξάσης· «Τῆς μὲν προθέσεως ὑμῶν καὶ πίστεως τὸ ζέοντε καὶ διάπυρον ἀντ' ἄλλου τινὸς περιφανοῦς προσηκάμην οἰκοδομήματος, τῆ δια τῶν ἔργων τελειότητι τὸ τῆς γνώμης ὑμῶν ἰσόρροπον ἀντιταλαντεύσασα. Ἐμοὶ δὲ τοῦτο καὶ ἡδὺ καὶ φίλον· τοῖς Κύρου ἀρκεῖσθαι φιλοτεχνήμασι, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ ἀνατεθέν μοι τέμενος ἀμεταποιήτως αἰωνίζον διαμένειν καὶ ἀκατάλυτον». Ἐκ τούτου τῆς ὁρμῆς ἐπισχεθέντες περαιτέρω προβαίνειν οὐκ ἔκριναν· ἀλλ' ἀναθήμασι πολυτελέσι τὴν Θεοτόκον ἀντιτιμήσαντες, τὸν ἐγγύθεν ναὸν τῆ τοῦ Θεοῦ προμήτορι Ἄννη ἀνατιθέασι.

§ η'. Πῶς οὖν ἐκ τούτων πάντων οὐ δῆλόν τε καὶ σαφὲς ὡς νεύμασί τε καὶ διατάξεσι τῆς ἀειπαρθένου μητρὸς Κυρος τὸ τέμενος ἀνεγείρας οἰκητήριον τῆς δόξης αὐτῆς ἀπειργάσατο. Ἐπαπο(180β)ρήσει δ' ἂν τις εἰκότως ἐνταῦθα ὅτου χάριν τὴν τοῦ μείζονος τέμνους οἰκοδομὴν ἢ πάναγνος οὐ προσήκατο· ἴδοι γὰρ ἂν τις καὶ τινὰς ἄλλους αὐτῆς ναοὺς παρ' εὐσεβῶν, καθ' ὃ

* γραπτ. ἐνὶ λ.

δυνάμειος εἶχον, ἀνεγχευμένους, οὐδαμοῦ δὲ παρ' αὐτῆς κεκωλυμένους τῆς ἐγχειρίσεως· ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν ὅτι τοῦ βασιλέως ἀπληστότερον τοῖς οἰκοδομήμασιν ἐγκειμένου καὶ πέρα τοῦ συμμέτρου καὶ πρέποντος πρὸς ταῦτα ἐπεκτεινομένου, τὸ τούτου ἀκρατὲς ἀναστέλλουσα καὶ τὸ τῶν πονούντων καὶ ἐνεργούντων ἐπίποιον κουφίζουσα, τῆς οἰκοδομῆς ἀπείρξαι τὸν βασιλεύοντα· ἢ ὅτι χρῆναι μᾶλλον ἕκαστον ἡμῶν ἑαυτὸν ναὸν ἅγιον κατασκευάζειν Θεῷ ἔμψυχόν τε καὶ λογικόν, τῆ ἀρχιτεκτονία τοῦ Πνεύματος συναρμογούμενον, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ λίθοις ἀψύχοις πεποιθέναι καὶ ἡλπικέναι· οἱ, τῶν μὲν προτέρων ἀπόντων, οὐ μεμπτέοι, ἂν δ' ἐκεῖνα μὴ παρῆ, δεκτέα μὲν καὶ ἡ τῶν δευτέρων προσαγωγῆ, πάμπολυ δὲ τῆς προτέρας διῆσταμένη· καὶ οὐδὲ προσαγωγῆν ἂν τις καλέσειε. Καὶ ἄλλως· διεβάλλετο τὰ τῆς βασιλίδος καὶ συζύγου, καθά που περὶ αὐτῆς βίβλοι σοφῶν ἀνατέτακται. Καὶ εἰ μὲν ἀληθῆ, λέγειν οὐκ ἔχω· διεβάλλετο δ' οὖν. Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἦν πρὸς τῆς τοῦ Θεοῦ μητρὸς μὴ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς θεραπεῦσαι τραύματα καθὰ καὶ τοῦ σώματος, (181α) τῆ δια τῆς* οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ ἀποβολῆ πρὸς ἔννοιαν αὐτῆν τῆς τοῦ πάθους ἀποχῆς μετηγάγετο, δι' οὗ ὡς ἀναξία τοῦ ἔργου κεκώλυτο.

* πλεονάζει· ἴσως ἢ δια=τῆ ἀποβολῆ.

§ θ'. Ἄλλ' οὐδ' ἐκεῖνο παροπτέον· ὅτι τὰ βάθη τῶν καρδιῶν καὶ ἐννοιῶν ἢ πάναγνος ἐμβατεύουσα, καὶ τούτοις ἀμφοῖν τὰς πρὸς αὐτὴν πίστεως καὶ διαθέσεις ἀντιτιθεῖσα, ἐπεὶπερ κατὰ πολὺ νικῶσαν ἤδει καὶ ὑπερελαύνουσαν τὴν τοῦ Κύρου φιλόθεον πίστιν, διὰ τοῦτο μένει ἀνέπαφον καὶ ἀσάλευτον τὸ παρ' αὐτοῦ ἔργον κέκρικε, ταῖς καθαραῖς προαιρέσεσι μᾶλλον τῶν ταπεινοτέρων ἢ τοῖς βασιλικοῖς ὄγκοις θεραπευομένη καὶ ἀναπαυομένη· ἐπεὶ καὶ διὰ τὸ περιὸν αὐτῷ τοῦ βίου καθαρὸν τε καὶ ἄμωμον, ἀρχιερατικῶν βαθμῶν ἐπιβαίνειν προκέκριτο, καὶ μιᾶς τῶν ἐν Φρυγίᾳ ἐπισκοπῶν* πρόεδρος ἀνηγορεύετο, ὡς πού περὶ τούτου παλαιὰ παράδοσις διαμαρτύρεται τὸ πανάληθες. Τοιαῦτα τὰ τῆς πανάγνου Παρθένου τερατουργήματα. Τοιαῦτα τὰ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς τεμένους διηγήματα. Τηλικαύτη ἢ ἐξ αὐτῆς ἐκπεμπομένη δύναμις, καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν τὰς τῶν πραγμάτων μετατρέπουσα φύσεις· ἐκ μικρῶν μὲν καὶ ταπεινῶν ἀπαρχόμενα, εἰς κάλλος δὲ προϊόντα καὶ μέγεθος, καὶ τῷ μακρῷ αἰῶνι συμπαρακτεινόμενα».

* ὁ κώδικς ἐπισκόπων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἄνακεφαλαιῶν ἐν ὀλίγοις ὅσα μέχρι τοῦδε εἶπον, ἐπιθυμῶ ἵνα μείνωσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀναγνώστου τὰ ἐξῆς συμπεράσματα, προϊόντα μελέτης γινομένης κυρίως ἐπ' ἐγγράφων, μελέτης, ἧς τὸ θεμέλιον ἐστὶν ὅτι **δέον τὰς τοποθεσίας ἐξακριβοῦν διὰ τῶν ἐπισήμων γραμμῶν, οὐχὶ βεβαίως ἄνευ τῆς ἐπὶ τῶν διαφωτισομένων τόπων αὐτοῦει παρατηρήσεως**.

οὕτω δ' ὁ ἀναγνώστης θέλει ἔχει κατὰ νοῦν τὴν πρὸ τοῦ 1453 ἱστορίαν καὶ τὴν ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ 1700 τῶν ἐξῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ ναῶν, οἵτινες εἰσι σήμερον καὶ ἔκτοτε εἰς τὴν κατοχὴν τῶν ὀρθοδόξων, γινώσκων ὅτι τινὲς μὲν ἦσαν ἄχρι τοῦδε οὐχὶ τόσο ἀκριβῶς γνωστοί, τινῶν δὲ σήμερον προτείνω τὸν καθορισμὸν τῆς τοποθεσίας.

α'

1) ὁ πατριαρχικὸς ναὸς ἀναφέρεται, κατὰ παράδοσιν, ὑπάρχων πρὸ τοῦ 1600. Ἡ σημερινὴ περιοχὴ ἐδόθη τῷ 1720 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου¹ Ἱερεμίου Γ'. Τὸ σημερινὸν ὕψος ἐδόθη τῷ 1837, πρότερον φθάνον μόλις ἕως τοῦ ἄμβωνος.

1. Ἐνθα βλέπει τὸ ὄνομα ὁ ἀναγνώστης πατριάρχης, ἄνευ τινὸς προσδιορισμοῦ, δέον νοῆσαι τὸν Κωνσταντινουπόλεως.

σημ.—ἐκτὸς τῶν ἁγίων λειψάνων, ἃ κατέχει σήμερον, ἐκτὸς τοῦ λειψάνου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὃ κατεῖχε μέχρι τοῦ 1641, ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ ἁγίου Λαζάρου καὶ λειψάνου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἃ κατεῖχεν ὁ τῆς Παμμακαρίστου ναὸς τῷ 1564, ὃ ἐν Φαναρίῳ πατριαρχικὸς ναὸς ἐκέκμητο τῷ 1741 τὸ λειψάνον τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου, ἀγορασθὲν ἀντὶ φλωρίων ἑκατὸν, ἢ 275 γροσίων τοῦ τότε καιροῦ (ὑπὲρ τὰ χίλια φράγκα τῆς σήμερον).

2) ὁ ναὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου, τοῦ Σιναϊτικοῦ δῆλα δὴ μετοχίου, ἐκτίσθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὸ πρῶτον.

3) ὁ ναὸς ἁγίου Δημητρίου Κανάβη, Εὐλοπόρτης, ἔστιν ἀρχαιότερος τοῦ ἔτους 1334, ἄγνωστον δὲ πότε τὸ πρῶτον ἐκτίσθη.

4) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου (τοῦ Μουχλίου) Παναγιωτίσσης, προὔπαρχων (τοῦλάχιστον κατὰ τὰ 960—970) ὡς μοναστήριον μικρὸν, ἐκτίσθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

5) ὁ ναὸς ἁγίου Γεωργίου (Ἐδίρνε-καποῦ) ἐκτίσθη τῷ 1568, ἀντικαταστήσας ἕτερον τῷ 1565 θανόντα.

6) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Ἑλπίδος (Κοντοσκαλίου), κατὰ Α. Mordtmann, ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ 1401.

7) ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Κυριακῆς (αὐτόθι) ἀναφέρεται τῷ 1648 (περὶ τούτου ἄλλοτε).

8) ὁ ναὸς ἁγίου Κωνσταντίνου (Ἰψωμα-

θείων) ὑφίσταται ἀπὸ τοῦ 1453, τίς οἶδε καὶ πόσω πρὸ τούτου τοῦ ἔτους.

9) ὁ τῆς Ἀναλήψεως, πρότερον Θεοτόκου Χρυσαληθινῆς, ἐν Ἰψωμαθείοις, ἀναφέρεται κατὰ τὸ ἔτος 1566.

10) ὁ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (Χάσκιοι) βυζαντινὴν ἔχει τὴν ἀρχήν.

11) οἱ ναοὶ τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῶν Ταταούλων, ὅσοι εἰσὶ νῦν, ἀναφέρονται πρὸ τοῦ 1648, καὶ πρὸ τοῦ 1600. Εἰρήσθω δ' ὅτι ὁ φίλος διδάκτωρ Β.Α. Μυστακίδης² ἀριθμεῖ, ἐκτὸς τῶν τῆς Ἐλεούσης, Καστελλιωτίσσης καὶ Χρυσοπηγῆς, καὶ τετάρτην ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου, σωζομένην κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ις' αἰῶνος.

12) ὁ ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν (ἐν Μεγάλω-Ρεύματι) ἔστιν ἀρχαιότερος τοῦ 1600.

13) ὁ τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους (ἐν Βεβεκίῳ) λέγεται ἀρχαῖος, ἀλλὰ μικρὸν εὐκτῆριον, ἐν ᾧ ἡ θεία λειτουργία οὐκ ἐτελείτο.

14) ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Παρτελεήμονος (ἐν Κουσουντζουκίῳ) λέγεται βυζαντινός.

15) ὁ ναὸς τοῦ προφήτου Ἰλίου (ἐν Χρυσοπόλει) ἀναφέρεται τῷ 956.

16) ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Εὐφημίας (ἐν Χαλκηδόνι) ἀνυποδομήθη τῷ 1694.

2. Μυστακίδου, 'Ο ἱερός κληρὸς κατὰ τὸν Ις' αἰῶνα' Μήξιμος Μαργούνης· Ἀθῆναι, 1891, σελ. 17.

πρὸς συμπλήρωσιν ἀνάγκη ἵνα γινώσκωμεν ἔτι ὅτι

17) οἱ ναοὶ, ὡς ναοὶ ἔχοντες ἑνορίαν, Βεβεκίου, Βογιατζίκιοῦ καὶ Σθένης οὐκ ἀναφέρονται εἰς ἔγγραφα πρὸ τοῦ 1800.

18) οἱ ναοὶ τοῦ Πέραν ἢ Σταυροδρομίου, ὁ τοῦ Φερικιοῦ καὶ ὁ τῶν προπόδων Γαταούλων ὡς καὶ ὁ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου εἰσὶ νεώτεροι τοῦ 1800. Τοὺς ὀλίγους ὀρθοδόξους τοῦ Σταυροδρομίου ἐπεσκέπτοντο οἱ ἱερεῖς τῆς ἐν Γαλατᾷ Καφατιανῆς μέχρι τοῦ 1804.

19) ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου Βλάχ-σεραγίου βλέπω τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου Παραμυθίας, ὅπου τῷ 1586 ἀπὸ τῆς Παμμακαρίστου κατήλθον, καὶ ὅς ἐγρημάτισεν ἐπὶ ἑνδεκαετίαν ναὸς πατριαρχικός.

20) περὶ τοῦ ναοῦ ἀγίου Γεωργίου Ποτηρᾶ, ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν γινώσκω μαρτυρίαν ἀρχαιοτέραν τοῦ 1648, λέγω ὅτι, μετὰ τὸ ἔτος 1586, ἐπὶ τῇ ἐγκαταλείψει τῆς Παμμακαρίστου, μετεβάλον εἰς ἑνοριακὸν τὸν ναὸν τὸν ἀνήκοντα πρότερον εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ λογοθέτου τῆς Μ. Ἐκκλησίας Γεωργίου Ποτηρᾶ.

σημ.— Ἀποτυρᾶς ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ἐν τέλει τοῦ IB' αἰῶνος· ἔστιν ἄρα βυζαντινὴ οἰκογένεια· Ἀποτυρᾶς Ἀλέξανδρος ἦν μέγας χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας τῷ 1555. Ποτηρᾶς δὲ Γεώργιος λογοθέτης (μέγας;) ἐν τέλει τοῦ IC' ἢ

κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ IZ' αἰῶνος³. Οὕτως ἐξηγῶ τὸ ἀπὸ τοῦ 1648 ὄνομα τοῦ ναοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ τὴν λέξιν Ποτηρᾶς.

21) ὁ ναὸς ἀγίου Γεωργίου (ἐν Φαναρίῳ) τῶν ἀγιοταφιτῶν περιείχετο ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Κατακουζηνῶν, παλαιᾶς βυζαντινῆς οἰκογενείας, ἀγορασθεὶς ὑπὸ Θεοφάνους Ἱεροσολύμων⁴ πρὸ τοῦ 1645.

6'

22) ὁ σήμερον ναὸς τῆς ὀρθοδόξου παροικίας Ἐγρι-καποῦ οὐδαμῶς ἦν ὁ τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου, μᾶλλον δ' ἦν ὁ τοῦ ἀγίου Νικήτα, ἀρχαιότερος τοῦ ἔτους 1200.

23) ὁ σήμερον Ἅγιος Μηνᾶς (Υψωμαθείων) ἔστιν ὁ ναὸς τῶν ἀγίων Παύλου καὶ Κάρπου, μεταβληθεὶς (καὶ ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν ὀνομάτων = Παπυλοκάρπου = Πυλοκάρπου καὶ διὰ τὸ εὐχρηστότερον τοῦ ὀνόματος Πολυκάρπου) εἰς Ἅγιον Πολύκαρπον, ὡς ἐγνωρίζετο μέχρι τέλους τοῦ IH' αἰῶνος· ἔστι δ' ἀρχαιότερος ἴσως τοῦ I' αἰῶνος.

24) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου ἔκειτο ἐν Ἐξ-Μαρμάροις, καὶ ἴσως ὁ σημερινὸς τῆς Θεοτόκου ναὸς αὐτὸν ὑποκατέστησεν.

3. Πάλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων· τόμ. E', σελ. 396. Χειρόγραφον 11 βιβλιοθήκης Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγου. Ἡμερολόγιον Ἀνατολῆς τοῦ 1883, σελ. 249.

4. Δοσιθέου, Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, κτλ. σελ. 1174—1175 καὶ 1190.

25) τὸ Ἀγίασμα τῆς Ἀγίας Τριάδος ἔξω τοῦ Μεβλεβί-χανέ-καπού κεῖται ἐν μετοχίῳ τῆς βυζαντινῆς μονῆς τοῦ Περδικάρη.

26) ὁ ναὸς ἀγίου Νικολάου τοῦ Μπογδάν-σεραγίου ἄγνωστον ἀκριβῶς, ἐμοὶ δὲ καὶ ἀπίστευτον, ἂν ᾗ ὁ τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, οἷον ἐδεχόμεθα κατὰ συνθήκην.

σημ.—νεώτερόν τι περὶ τοῦ δυστυχούς τούτου ναοῦ ἔχω εἰπεῖν ὅτι, πρὸ διμηνίας (ἐν ἀπριλίῳ 1900) κάτωθεν τῆς ἐρειπιουμένης παρ' ἡμέραν οἰκοδομῆς αὐτεῦ, εὐρέθη σαρκοφάγος, ἧς ἐπὶ κεφαλῆς ἀναγινώσκονται δύο λέξεις †ΘΕΟΥ ΚΕΛΕΥΣΙΣ† ἐντὸς σταυρῶν· καὶ τὰ μὲν γράμματα οὐ φαίνονται τῶν πρώτων μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως αἰώνων, ἀλλὰ τὸ ἀπέριττον τῆς ἐπιγραφῆς δείκνυσι τὴν λάρνακα παλαιάν, ἐγκλείουσαν ὕπαρξιν πολύτιμον γενομένην τοῖς κηδεύσασι καὶ ἐπιγράψασι. Τίς οἶδεν ἔτι τί, προχωρούσης τῆς ἀνασκαφῆς, ἀνευρεθήσεται.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

α'

Πρὸ τῶν ἐμῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἀρχείων τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος, ἀνάγκη πρῶτον ἵνα συμπληρώσω, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν ἀναγραφὴν, ἰδίᾳ τῶν ἑλληνιστῶν συντεταγμένων γραμμάτων, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν χρυσοβούλλων.

§

Χρυσόβουλλα ἀριθμοῦνται ἐν τῇ παλαιᾷ σημειώσει δέκα καὶ τρία, προστίθενται δὲ νῦν ὑπ' ἐμοῦ εἰσέτι ἑνδεκα.

1) ἀπὸ τοῦ 1777, τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὑπὲρ τοῦ ναοῦ.

2) ἀπὸ τοῦ 1794, τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, περὶ χορηγίας ἐτησίως 200 γροσίων τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ.

3) ἀπὸ 1 μαρτίου 1798, τοῦ τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Καλλιμάχη περὶ χορηγίας ἐτησίως εἰς τὸν ναὸν ἑκατὸν γροσίων ἀπὸ τῶν βαμάτων καὶ ἑκατὸν ἀπὸ τῶν ἀλατωρυχείων.

4) ἀπὸ 24 νοεμβρίου 1801, τοῦ τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Νικολάου Σούτζου, περὶ χορηγίας ἐτησίως ὑπὲρ τοῦ ναοῦ 200 γροσίων ἀπὸ τῶν βαμάτων καὶ 200 ἀπὸ τῶν ἀλυκῶν.

5) ἀπὸ τῆς 11 δεκεμβρίου 1801, τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, περὶ χορηγίας ἐτησίως ἑκατὸν γροσίων ἀπὸ τῶν βαμάτων καὶ ἑκατὸν ἀπὸ τῶν ἀλατωρυχείων, ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς.

6) ἀπὸ 19 φεβρουαρίου τοῦ 1803, τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου, περὶ χορηγίας 200 γροσίων κατ' ἔτος εἰς τὸν ναόν.

7) ἀπὸ δεκεμβρίου τοῦ 1803, τοῦ αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς.

8) ἀπὸ νοεμβρίου τοῦ 1805, τοῦ τῆς Μολ-

δαυίας ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Κωνσταντίνου Μουρούζη, περί χορηγίας 200 κατ' ἔτος γροσίων ἀπὸ τῶν βαμάτων καὶ 200 ἀπὸ τῶν ἀλυκῶν, ἤτοι 400, ὑπὲρ τοῦ ναοῦ.

9) ἀπὸ 19 δεκεμβρίου τοῦ 1816, τοῦ τῆς Βλαχίας Γεωργίου Καρατζᾶ, περί χορηγίας 200 γροσίων κατ' ἔτος εἰς τὴν σχολὴν «ἀπὸ τὸν καρβασαράν τοῦ βάματος» (=ταμεῖον τελωνείου).

10) ἀπὸ 25 ἀπριλίου τοῦ 1817, τοῦ τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνος Σκαρλάτου Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη, περί χορηγίας ἑτησίως εἰς τὸν ναὸν 200 γροσίων «ἀπὸ τὸ βάμα» (=τελωνεῖον) καὶ 200 «ἀπὸ τὰς ὄκνας» (=ἀλατωρυγεῖα).

11) ἀπὸ 29 αὐγούστου τοῦ 1819, τοῦ τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου Νικολάου Σούτζου, χορηγοῦντος γρόσια 200 κατ' ἔτος εἰς τὸν ναόν¹.

§

Ἑλληνιστὶ συντεταγμένα ἐπίσημα γράμματα, εἴτε τῆς κοινότητος, ἐφοριῶν, ἐπιτροπῶν, καὶ συντεχνιῶν, εἴτε τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὑπάρχουσιν ὅσα πλεῖστα· τούτων δὲ σημειῶ τὰ κυριώτερα μὲν ἐκ τῶν ἐπιχωρίων, πάντα δὲ τὰ μέχρι τοῦ 1825 πατριαρχικά.

1) ἀπὸ 1 μαρτίου 1768, πρακτικὸν τῆς κοινότητος, ὑποκεκρωμένον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ,

1. Ἔσως ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα, ἃ διέλαθον τὴν προσοχὴν μου.

ἐξελέγγον τὴν δεκαεξαετῆ διαχείρισιν τῶν προχωρηματισάντων ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ. Σπουδαιότατον τὸ παρὸν ἔγγραφο, διότι δείκνυσιν ὅτι ἡ ἐξέλεξις ἐγένετο ἐναυτῆ τῆ κωμοπόλει Μεγάλου Ῥεύματος, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐμπόρου Δημητρίου Σκαναβῆ, προεδρεύοντος τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ, παρόντων δὲ τῶν ἐνοριτῶν τῆς κωμοπόλεως: τοῦ μεγάλου λογοθέτου Νικολάου Σούτζου, τῶν ποστelnίκων Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, Κωνσταντίνου Μουρούζη, Γεωργίου Μάνου, καὶ Δημητρίου Σούτζου, τοῦ χατμάνου «Γιαννακάκη Σούτζου» καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Δημητρίου καὶ Μιχαήλ, τοῦ σπαθάρη Στεφάνου Μίσογλου, τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ, καὶ τινῶν «ἀρχόντων καὶ συνεγχωρίων χριστιανῶν».

2) ἀπὸ 1 μαρτίου 1768, σημείωσις τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ δηλοῦσα ὅτι ὀφείλει ὁ ναὸς τῆ ἑλληνικῆ σχολῆ 1500 γρόσια, κληροδότημα τοῦ ἐκ Χίου Νικολάου Σπάρταλη.

3) ἀπὸ 18 ἰουλίου 1786, γράμμα τοῦ πατριάρχου Προκοπίου πρὸς τοὺς ἱερεῖς, «ἀρχοντας» καὶ ἐπιτρόπους τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος, ὅπως μὴ τις ἀμφισβήτησῃ τὸ χωράφιον τοῦ Παριανοῦ τὸ εἰς τὸν ναὸν ἀνήκον «ὡς ὠφέλιμον εἰς ὄλους τοὺς ἐγκατοίκους χριστιανούς καὶ ἀναγκαιότατον καὶ ἐν καιρῷ ὑγείας καὶ ἐν καιρῷ θανατικοῦ, ὡτὰν ὁποῦ ὑγιαίνοντες ἐξέρχονται μικροὶ καὶ μεγάλοι εἰς περίπατον καὶ περιδιάβασιν, ἐν καιρῷ δὲ θανατικοῦ καταφεύγουσιν ἐκεῖσε καὶ προφυλάσ-

σονται ἀπὸ τὸ κακὸν ποιῶντες καλύβας, ἐπειδὴ εἶναι ἀνοικτὸς καὶ ἀρκετὸς τόπος»·

4) ἀπὸ ἰουνίου 1789, γράμμα τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου Ζ', συνοδικὸν, ἐπικυροῦν, ὑπὸ τρομεραῖς ἀραῖς, τὸ τοῦ Σωφρονίου (1777) καὶ τὸ τοῦ Γαβριήλ (1783), περὶ τοῦ ἐνὸς τετάρτου μεριδίου τοῦ ναοῦ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ·

5) ἀπὸ 5 μαρτίου 1790, γράμμα αὐλικὸν, ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου Ζ', περὶ τινος ἐν τῷ γυναικίτῃ στασειδίου. Τὸ γράμμα ἀναφέρει πυρκαϊάν ἐν Μεγάλῳ Ῥεύματι τῷ 1788, ὑποκυροῦται δ' ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν (ὄφρικιάλων) τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς : Φωτίου (Κυπρίου) λογοθέτου, Βασιλείου πρώτου ὀστιάριου, Σπανδονῆ πρωταποστολαρίου, Ἰακωβάκη πρωτοψάλτου, καὶ τῶν νεταρίων Ἀποστόλου καὶ Γεωργίου·

6) ἀπὸ 5 ἰουλίου 1797, γράμμα συνοδικὸν, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ναοῦ καὶ τῶν προεστώτων τῆς κοινότητος, πρὸς οἰκοδομὴν ἐν τῷ κοινῷ νεκροταφείῳ στερεωτέρως καλύβης, ἐν ἧ' διέμενεν ἐν καιρῷ πανώλους ἱερεὺς ἐπὶ τούτῳ. Οἱ ἐπιτροποι καὶ προεστώτες εἰσὶν : οἱ Μαυροκορδάτοι Σκαρλάτος καὶ Νικόλαος, οἱ Σουτζοὶ Δημήτριος, Ἀλέξανδρος, καὶ Κωνσταντῖνος, ὁ ἄγας Δημήτριος, ὁ κόμισος Ἀλέξανδρος οἱ Κωνσταντῖνος Χαντζερῆς, Ἀλέξανδρος Μοσχονᾶς, Λεωνῆς Τζιτζίνιας, Νικόλαος Πασπάτης, καὶ τινες ἕτεροι·

7) ἀπὸ ἰουλίου 1798, γράμμα τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ε' πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἐφέσου Σα-

μουήλ καὶ τοὺς προκρίτους τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος, ὅπως σκεψάμενοι περὶ εὐρέσεως πόρων πρὸς κουφισμὸν τῶν ἐπὶ τῇ ἀνοικοδομῇ τοῦ ναοῦ χρεῶν, πρὸ τινος πυρποληθέντος, ἀνενέγκωσι τὰς ἀποφάσεις τῷ πατριάρχῃ «ἵνα γένηται παρ' ἡμῶν ἢ ἐπικύρωσις διὰ πατριαρχικῆς ἀποδείξεως, κατὰ τοὺς ἀρχαίους ὅρους καὶ κανόνας καὶ θεσμοὺς τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας οἰκουμενικῶν Συνόδων»².

8) ἀπὸ ὀκτωβρίου 1798, γράμμα τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου πρὸς τοὺς χριστιανοὺς, ἀφορῶν εἰς τὴν ἐκ νέου πώλησιν τῶν ἐν τῷ γυναικίτῃ τοῦ ναοῦ στασειδίων, ἅτε τοῦ ναοῦ ἄρτι ἀνοικοδομηθέντος, καὶ χρῆζοντος χρημάτων πρὸς ἐξόφλησιν τῶν ἐπὶ τούτῳ συναφθέντων δανείων·

9) ἀπὸ μαΐου 1800, γράμμα τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου Ζ', συνοδικὸν, ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς σχολῆς καὶ τῆς ὑποκειμένης αὐτῇ σχολῆς τῶν ἱερῶν γραμμάτων, περὶ τῶν ὀφειλομένων αὐταῖς ὑπὸ τοῦ ταμείου τοῦ ναοῦ. Ἐκ τούτου τοῦ γράμματος μανθάνομεν ὅτι τρεῖς πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἠσφάλισαν τὰς προσόδους τῶν ἐν λόγῳ σχολείων διὰ τεσσάρων γραμμάτων, ὧν δύο μὲν ἀπέλυσεν ὁ Γαβριήλ Δ', ἀνὰ ἐν δ' ὁ Προκόπιος καὶ ὁ Γρηγόριος Ε'·

10) ἀπὸ μαΐου 1801, γράμμα τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Νεοφύτου περὶ τῶν χάριν ἀσφαλείας διορι-

2. πῶς ἡ μέριμνα περὶ τῆς τῶν πόρων εὐρέσεως σχετίζεται πρὸς τοὺς ὅρους καὶ κανόνας τῶν ἁγίων Συνόδων;

σθέντων νυκτοφυλάκων ὅπως τὸν μηνιαῖον αὐτῶν μισθὸν καταβάλλωσιν οἱ κάτοικοι κατ' ἀναλογία, οὐχὶ δὲ τὸ ταμεῖον τοῦ ναοῦ.

11) ἀπὸ 15 φεβρουαρίου 1803, γράμμα τῶν ἐπιτρόπων, ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου, δηλούντων ὅτι παρεχώρησαν ἐν ἐν τῷ ναῷ στασείδιον εἰς τὸν ἄρχοντα σεργάρον Διαμαντάκην Καζαναζμάζην «ἄνευ τινὸς δόσεως, διὰ τὰς ἀπείρους ἐκδουλεύσεις, κόπους καὶ ἀγῶνας, ὁποῦ κατέβαλεν εἰς διάστημα ἕξ χρόνων τῆς ἐπιστασίας του εἰς τὸν ἅγιον τοῦτον ναόν».

12) ἀπὸ 22 ἰουλίου 1803, γράμμα Νεοφύτου ἐπισκόπου Κλαυδιουπόλεως, ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου καὶ κατησφαλισμένον ταῖς ὑπογραφαῖς εἴκοσι καὶ πέντε προκρίτων, δηλοῦν ὅτι τὸ αὐτῷ ἀνήκον τέταρτον μερίδιον «ἐκ τῆς προεστείας τῆς ἐκκλησίας τῶν θείων Ἀσωμάτων» ἐπώλησεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τῆς κοινότητος σχολήν.

13) ἀπὸ αὐγούστου 1803, γράμμα τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Ε', διατάττοντος τοῖς ἱερεῦσι προϊσταμένοις τοῦ ναοῦ μὴ λαμβάνειν «τὰ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα, κύρια τε καὶ τυχηρὰ» τοῦ τε ταμείου τοῦ ναοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δουλευόντων: ἐφημερίου, διακόνου, ψαλτῶν, νεωκόρου καὶ τῶν ἀναγνωστῶν καὶ ὑπηρετῶν, ἵνα μὴ παρεισφρῆ νοσφισμοῦ ὑπόνοια.

14) ἀπὸ αὐγούστου 1803, γράμμα τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου, ἐπιτάττοντος, ὑπὸ ταῖς συνήθεσιν ἀραῖς, τὴν τακτικὴν κατὰ μῆνα καταβολὴν τοῦ μι-

σθοῦ τῶν νυκτοφυλάκων ὑφ' ἐκάστης οἰκίας καὶ καταστήματος.

15) σύγχρονον γράμμα τοῦ αὐτοῦ Καλλινίκου πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ ἐν Βεβεκίῳ ναοῦ, συνιστῶντος ἵνα περιφέρηται ἀκωλύτως ἐν ἐκείνῳ τῷ ναῷ κιβώτιον προαιρετικῶν προσφορῶν, εἰς κουφισμὸν τῶν χρεῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος³.

16) ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1803, γράμμα τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου συνοδικόν, ὑπὸ φρικταῖς ἀραῖς ἀσφαλίζον τὰ κεφάλαια τῶν δύο σχολείων καὶ τὰς προσόδους, ἅς δεόν διαχειρίζεσθαι τοὺς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένους ἐφόρους.

17) ἀπὸ 1 ἰουλίου 1804, γράμμα τῶν προκρίτων, ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Ε', δηλοῦν ὅτι τὸ τρίτον «μερίδιον» τοῦ ταμείου τοῦ ναοῦ, ἀνήκον τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ, ἐχορηγήθη τῷ ἀρχιμανδρίτῃ Νεοφύτῳ. ὀρίζεται τοῦτο εἰς 511 γρόσια· συνυποκυροῦσι δ' εἴκοσιν ὀκτῶ πρόκριτοι, ὧν εἰσι γνωριμώτεροι οἱ ἐξῆς: Σκαρλάτος καὶ Νικόλαος οἱ Μαυροκαρδάται, Δημήτριος καὶ Κωνσταντῖνος οἱ Σουτζοί, Γεώργιος Νέγρης, Εὐστάθιος Λαπάτης, Ματθαῖος Ῥωσσέτος, Ἀλέξανδρος Μοσχονᾶς, ὁ σεργάρος Παναγιώτης, ὁ σου-

3. ἰστέον ὅτι, τριετίαν μὲν πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου γράμματος, τὸ κιβώτιον ἢ δίσκος ἀπήνεγκεν 94 γρόσια (σχεδὸν 160 φράγκα). κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1813—1814 ἀπήνεγκεν 116 γρόσια· δηλοῦν οὖν ὀλιγώτερα!!

λουτζιάρης Θωμάς, καὶ ὁ πολλὰ μοχθήσας ὑπὲρ τοῦ ναοῦ Διαμαντάκης Καζναζμάζης·

18) ἀπὸ αὐγούστου 1805, γράμμα τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Καλλινίκου πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ προκρίτους, ἀσφαλίζον τὰς χρηματικὰς χορηγίας τὰς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν προαιρετικῶς πρὸς τὸν ἑφημέριον διδομένας καὶ τὰς πρὸς τὸ ταμεῖον τοῦ ναοῦ χορηγουμένας ὑπ' αὐτοῦ·

19) ἀπὸ ὀκτωβρίου 1816, γράμμα τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου σ' περὶ τοῦ ἐνὸς τετάρτου ἐκ τοῦ μεριδίου τοῦ ταμεῖου τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀσωμάτων, ὁ πρὸ καιροῦ κατέχων Μιχαὴλ ἱερεὺς ὁ καὶ νομοφύλαξ, χορηγηθὲν αὐτῷ διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος, ἐπώλησεν εἰς τὸν ναόν·

20) ἀπὸ τοῦ 1817, γράμμα τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, συνοδικόν, ἀσφαλίζον, ὑπὸ φρικταῖς ἀραῖς, τὰ χρηματικὰ κεφάλαια τὰ πρὸς συντήρησιν τῶν δύο σχολείων·

21) ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1825, γράμμα τῶν κατόικων Μεγάλου Ῥεύματος, ἐπικεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Χρυσάνθου, κατασφαλίζον τὴν γινομένην καὶ προηγουμένως συμφωνίαν περὶ παραγωγῆς τακτῆς τινος μηνιαίας χρηματικῆς χορηγίας παρ' ἐκάστου τῶν ἐγγχωρίων, πρὸς συντήρησιν τοῦ ναοῦ καὶ πρὸς κουφισμὸν τῶν χρεῶν αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ ἐπίσημα 28 γράμματα προστίθημι, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν κωδῆκων τοῦ ναοῦ· προστίθημι δ' ὅτι ἡ παλαιὰ σημείωσις ἀναγράφει τουρκικὰ μὲν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα, ἑλληνιστὶ δὲ συντεταγμένα,

ἐκτὸς τῶν χρυσοβούλλων, ἐξήκοντα, τὰ πλεῖστα ὑποθέσεις σχεδὸν ἰδιωτικῆς ἀναφέροντα· τούτων ἀριθμῶ τὰ κυριώτερα, μάλιστα δὲ τὰ πατριαρχικά, τὰ μὴ περιεχόμενα ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς κώδεξιν, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, ἀριθμούμενα τριάκοντα καὶ ἕξ· ἀπὸ τῶν κωδῆκων τοῦ ναοῦ μανθάνομεν ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 18 γράμμα τὸ ἐν σελίδι 97 ἀναφερόμενον ἀπελύθη κατὰ δεκέμβριον, τὸ δὲ 19 αὐτόθι σημειούμενον, κατὰ ἰανουάριον.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐν ἐγγράφοις τισὶ λεγομένων δέον εἰπεῖν (περὶ τῶν ἀριθμῶν 12 καὶ 13, ὡς ἐν σελίδι 96) ὅτι ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ, ἐκτὸς τοῦ ἡγεμόνος Ματθαίου Γκίκα, ἐτάφη καὶ ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Μουρούζης, ὁ λογοθέτης Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος (1791), οἱ δὲ κώδεκες τῶν λογαριασμῶν ἀναφέρουσι πολλοὺς ἐκεῖ ταφέντας ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐπὶ φιλοπατρὶα καὶ κοινωνικῇ περιωπῇ διακριθέντων, καὶ τὸν μητροπολίτην Ἐφέσου Σαμουήλ.

Ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων μανθάνομεν ὅτι τῷ 1786 ἡ Ἰσραηλιτικὴ κοινότης (προδήλως Ὁρτάκιοῖ ἢ Κουρούτζεμε) ἀπεφάσισε ἵνα οἰκοδομήσῃ νοσοκομεῖον πλησίον τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος, ἀλλ' ἡ οἰκοδομὴ ἐκωλύθη· διότι ἡ ὀρθόδοξος ἑλληνικὴ κοινότης συνέταττε τὰ κατ' αὐτὴν ὡς ἤθελεν, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῆς ἐκυροῦντο ὑπὸ τε τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς· ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἢ τε ἀττικῆ καὶ πολλαπλῇ ἐν γένει δικαιοδοσίᾳ καταφαίνεται λαμπρῶς, ὡς

ἀντιβολή τις τούτων τε καὶ ποικίλων ἐτέρων γραμμάτων καὶ τῶν μαρτυριῶν τῆς ἱστορίας δείκνυσιν.

β'

Ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀπαριθμήσεως ταύτης τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος δηλοῦται ἡ μεγάλη σημασία, ἣν ἐκέκτητο αὕτη μεταξὺ τοσοῦτων ἐτέρων κοινοτήτων εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε καὶ προεδρεύειν αὐτὸν τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ἐν γενικαῖς συνελεύσεσι τῶν κατοίκων πρὸς ἐξέλεξιν τῶν βιβλίων τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῶν τοῦ ναοῦ. Καὶ ἐγὼ μὲν ἅπαξ εἶδον τὴν μνεῖαν τῆς ἐν τοιαύτῃ γενικῇ συνελεύσει παρουσίας τοῦ πατριάρχου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καθῆκον αὐτοῦ θεωροῦντος τὸ προεδρεύειν ἐνοριακῆς συνελεύσεως, ἐν ἣ παρεκάθηντο μέγας τε λογοθέτης τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι καὶ ἀξιωματικοὶ τῶν ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἴσως δὲ καὶ ἕτεραι συνελεύσεις συνεκλήθησαν οὕτως· ἀλλ' ἐθεωρεῖτο προνομιούχος⁴ ἡ κωμόπολις Μεγάλου Ῥεύματος, ὡς ἡ παράδοσις φρονεῖ τοιαύτην καὶ τὴν ἐλληνικὴν εἰς τὰ Ταῦλα⁵ κοινότητα. Προνόμια δὲ τῆς κοινότητος τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος ὑπῆρχον ἄσειστα καὶ

4. βλέπε τὸ φερμάνιον ὑπ' ἀριθμὸν 7.

5. τὸν λόγον, δι' ὃν προτιμῶ τοιαύτην γραφὴν τοῦ ὀνόματος ἴδε ἐν «Ἐγγράφοις Λίθοις καὶ Κεραμίσις» μου, σελ. ρχθ'.

βεβαιότατα καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἢ παρ' αὐτῆς ἐπιβολὴ νόμων καὶ διατάξεων εἰς πάντας τοὺς αὐτόθι κατοικοῦντας, ἄνευ διακρίσεως ἐθνικότητος καὶ θρησκευματος, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους χάριν ἐμπορίας, ἐξ ἐτέρων δὴ λέγε δὴ τοῦ Βοσπόρου χωρίων, οἵτινες ὑπέκυπτον εἰς τὸν νόμον καὶ εἰς τὴν διάταξιν, διότι ταύτην ἐπεκύρου ὁ διοικητῆς τοῦ Γαλατᾶ, ὅστις εἶχε δικαιοδοσίαν ἐκτεταμένην, εἰς βαθμὸν μάλιστα, ὃν ἀκριβῶς ἀγνοοῦμεν⁶.

Μελετήσωμεν τὰς ὀλίγας λέξεις, δι' ὧν τὸ φερμάνιον τοῦ 1198 καθίσταται γνωστὸν ἡμῖν, ἵνα μάθωμεν ὅτι τῆς κωμοπόλεως οἱ κάτοικοι κατώρθωσαν ἕν' ἀπαλλαγῶσι πάσης χρηματικῆς ὑποχρεώσεως, εἰς ἣν αὐτὴ τε καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ παραθαλάσσιαι ὑπεβάλλοντο δι' ἀπροσδόκητον πνιγμὸν ἀνθρώπου τινος ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ τοῦτο μὲν ἐγένετο τῷ 1784—1785. Ἄλλὰ περὶ τὰ 1653—1654 ἐπεβλήθη τοῖς ἰουδαίοις τοῖς παροικοῦσι τῷ Μεγάλῳ Ῥεύματι τὸ καταβάλλειν τὰς αὐτὰς χρηματικὰς ὀφειλάς, ἃς καὶ οἱ Ἕλληνες ὀρθόδοξοι, κατὰ τὰ μετὰ χειρας αὐτῶν ἐπίσημα σουλτανικὰ γράμματα. Περὶ τὰ 1725—1726 ἐπεκύρωσιν ἡ κοινότης τὸ παλαιὸν αὐτῆς δικαίωμα τοῦ μὴ καταβάλλειν φόρον ὑπὲρ

6. μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος (III') αἰῶνος, ἐπὶ πρᾶξι δείγματι, διοικητικῶς ὑπήγετο τῷ βοεβόδα τοῦ Γαλατᾶ ἡ Προικόνητος· βλ. Μ. Ι. Γεδεῶν «Προικόνητος», σελ. 219.

τῶν διὰ ξηρᾶς προερχομένων ἀπὸ Ῥούμελ-ι-
Ἰσαρ καὶ Σωσθενίου σταφυλῶν, ἅτε τῶν διὰ
θαλάσσης στελλομένων ὑποβαλλομένων εἰς με-
τριωτάτην τινα φορολογίαν, ἐνὸς παρὰ τὸ φόρ-
τωμα, δῆλα δὴ ἐνὸς ἀργυροῦ γροσίου τῆς σήμε-
ρον. Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 17—20 ἰλάμια, κατὰ ζήτη-
σιν τῶν ἐλλήνων ὀρθοδόξων κατοίκων τοῦ Με-
γάλου Ῥεύματος ἐκδοθέντα, ἐπιβάλλουσιν ἀπο-
φάσεις καὶ νόμους οὐ μόνον εἰς τοὺς ἐκείνου κα-
τοίκους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς τοῦ Ὀρτάκιοι, Κου-
ρούτζεσμε καὶ Βεσικτασίου Ἰουδαίους τε καὶ ἄρ-
μενίους, εἰς τοὺς ἀχθοφόρους αὐτοὺς καὶ τοὺς δι'
ἀκατίων εἰς τὴν κυρίως Πόλιν διαπορθμεύοντας
ἐκ τοῦ Μ. Ῥεύματος. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ τὰς με-
ταξὺ κατοίκων καὶ πωλητῶν τῶν τροφίμων γι-
νομένας συμφωνίας ἐπεκύρου ἢ κεντρικὴ ἐπιτρο-
πεία τοῦ ναοῦ, διότι οὐδ' ἐξηγεῖται ἄλλως ἢ σύμ-
πτωσις παρομοίας περιπτώσεως καὶ τὸ δίκαιον
τῆς κοινότητος ταύτης καὶ τῆς ἐπιτροπείας αὐ-
τῆς τοῦ συνεχῶς ζητεῖν τὴν δι' ἰλαμίου καὶ φερ-
μανίου κύρωσιν προγεγονυίας ἀποφάσεως: οὗ
ἔνεκα καὶ τὰ σχετικὰ τουρκικὰ διατάγματα ἔ-
μενον, ὡς ἔοικε, πεφυλαγμένα ἐν τῷ ταμείῳ τῆς
κοινότητος, ὡς ἢ ἐν τῷ κώδικι λέγει σημείωσις.

§

Καὶ ἢ μὲν μελέτη τῶν τοιούτων ἐγγράφων,
ἐὰν μάλιστα καὶ εὔρεθῶσι μὲν πολλὰ καὶ μελε-

τηθῶσι δ' ἀντιβαλλόμενα πρὸς ἄλληλα, δείξει οὐ
μόνον ὑπαρξίν δικαιωμάτων τῶν κατὰ τόπους ἐν
Ἐνατολῇ κοινοτήτων, προβιβαζουσῶν εἰδός τι
συστήματος ἀποκεντρωτικοῦ, κεκυρωμένου μὲν
ὑπὸ τοῦ κράτους, τὴν δὲ πρώτην αὐτοῦ σύστα-
σιν ἀνάγοντος εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἀλλὰ
καὶ τὰ τῆς ἐμπορίας εἶδη, ἣν ἐκάστη κωμόπολις
διεξῆγεν· οὕτως ἢ περιοχὴ πᾶσα Σωσθενίου καὶ
Ῥούμελ-ι-Ἰσαρ παρήγε σταφυλὰς, οἱ δὲ κάτοι-
κοι τοῦ Νεοχωρίου διεκρίνοντο ὡς ναυτικοί.

§

Ἰκανὰ τῶν τουρκιστὶ γεγραμμένων ἰλαμίων
ἀναφέρονται εἰς ἕξωσιν ἀνθρώπων κακῆς διαγω-
γῆς ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως· τὸ τοιοῦτο φαίνεται
βεβαίως εἰς ἡμᾶς σήμερον παράδοξον· ἀλλ' οἱ
τότε χρόνοι καὶ αἱ τότε κυβερνήσεις, οἱ μὲν ἐ-
πέβαλλον, αἱ δὲ ἀνεγνώριζον τὸ τοιοῦτο δικαίω-
μα ταῖς κοινότησι, τῆς ἀπομακρύνσεως δῆλον
οὖν ἀνθρώπων οὐ χρηστῆν ἐχόντων πολιτείαν
(ἐνθα ἢ λέξις «πολιτεία» τίθεται καλῶς ἀντὶ
τῆς κακῶς σήμερον λεγομένης «συμπεριφο-
ρᾶς»). Ἄλλ' ἐν τοῖς τότε χρόνοις αἱ κοινότητες
ἐκέκτηντο τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξελέγχειν τὴν «πο-
λιτείαν», ἀπὸ τῆς τροφῆς καὶ τῆς διαίτης ἄχρι τῶν
σχέσεων ἐκάστου καὶ τῆς ἐνδυμασίας αὐτῆς·
διότι ἢ ξενικὴ ἐνδυμασία, δεικνύουσα ἄνθρωπον
ὑπηκοότητα ξένην κεκτημένου, ἦν ἀπηγορευμένη

τοῖς ὑπηκόοις τοῦ κράτους, ἐγένετο δ' ἐξέτασις αἰείποτε τῆς ἐνδυμασίας, ἣν ἔφερον οἱ ἔξωθεν εἰς τὸ κράτος τὸ τουρκικὸν εἰσερχόμενοι· ἔνθεν καὶ ἄρθρα ἀναγινώσκομέν ποτ' ἔντισι συμβάσεσι καὶ συνθήκαις περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ μὴ περριεργάζεσθαι τοὺς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένους ὑπαλλήλους τὰς ξενικὰς ἐνδυμασίας· ἐπὶ παραδείγματι, τῷ 1393 ὁ σουλτάνος Βαγιαζίδ Α' ὁ Κεραυνὸς (Ἰλδριμ), ἐκδοὺς χάτι-χουμαγλὸν ὑπὲρ τῆς Βλαχίας, ἐπὶ Μίρτζα βοεβόδα, καθορίζει σαφῶς⁷ ὅτι «ὄσοι τῶν Βλάχων ἀπεράσουν ὑπὸ τὴν τοῦ κράτους ἡμῶν ἐπικράτειαν, δι' ἰδίας ὑπηρεσίας, νὰ εἶναι διὰ τὴν ἐνδυμασίαν των ἀνεξέταστοι»· ἀλλὰ καὶ νεώτερα αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα κατόπιν ἐκείνου κυροῦσι τὸν ὅρον τούτου τῆς συμβάσεως, καὶ τελευταῖον τὸ πρὸς τὸν ἡγεμόνα Βλαχίας Κωνσταντῖνον Ἰψηλάντην ἐκδοθὲν τῷ 1803 χάτι-χουμαγλὸν τοῦ σουλτάνου Σελὶμ Γ' διακελευόμενον «οἱ κάτοικοι Βλαχίας νὰ μὴν ἐπηρεάζωνται παρ' οὐδενὸς εἰς τὸ περὶ ἐνδυμάτων καὶ κιαφετίων (λαμπρῶν φορεμάτων)». Οὗτ' ἡδύνατό τις τότε ξενικὴν φέρων ἐνδυμασίαν καὶ κράτους εὐρωπαϊκοῦ ὑπήκοος ἵνα συνάψη γάμον μεθ' ὑπηκόου τοῦ τουρκικοῦ κράτους χριστιανῆς, ἣ προηγουμένως ἀποβάλλων τὴν ὑπηκοό-

7. Φωτεινοῦ, Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας· τομ. Γ', σελ. 369, καθὼς καὶ 373 καὶ 385.

τητα αὐτοῦ διὰ πράξεως, ἣτις παρὰ ταῖς ἐνοριακαῖς ἐπιτροπαῖς (τοῦλάχιστον διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν) γινομένη ὑπεβάλλετο κατόπιν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον. Ἐν τινι δὴθεν κώδηκι τοῦ πατριαρχικοῦ γραμματοφυλακείου περιέχονται σημειώματα εὐτελῆ τῶν «ἀδειῶν γάμου» τῶν ἐκδεδομένων, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1813—1831 ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀρχιδιακόνου⁸, καὶ ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων δύναται τις ἴσως ἀνευρεῖν τοιαῦτα συνοικέσια, ἐφ' ὅροις γινόμε-

8. ὁδοῦ πάρεργον ἀναδιψήσας τὰς σελίδας τοῦ κώδικος, ἐπὶ ποδῶς, ἔλαβον ἀπλῶς σημειώσιν τῶν ἀρχιδιακόνων τοῦ Πατριαρχείου, οἵτινες ἦσαν οὗτοι τότε: 1813—1818 Γρηγόριος, ὁ τῆ 11 αὐγούστου 1818 σημειούμενος μητροπολίτης Τιβεριοπόλεως (ὁ κατόπιν Ἀδριανουπόλεως) — 1819 Μακάριος, ὁ τῆ 14 φεβρουαρίου τοῦ ἔτους τούτου σημειούμενος μητροπολίτης Σηλυβρίας—1820; Διονύσιος—τῆ 27 μαρτίου 1820 Μελέτιος—τῆ 28 φεβρουαρίου 1821 Νικηφόρος—τῆ 10 ἀπριλίου 1821 Ἡσαΐας—τὸν μᾶλλον τοῦ 1821 (ἕτερος;) Νικηφόρος—τῆ 1 αὐγούστου 1822 Διονύσιος—8 ἰουλίου 1824 Νικηφόρος, τὸ δεύτερον(;) διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Χρυσάνθου τοῦ ἀπὸ Ξερρών καὶ τῆ 4 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου γενόμενος πρωτοσύγκελλος τοῦ Πατριαρχείου—τῷ 1824 Ἀνθιμος—τῆ 9 ἰουνίου 1827 Ἰγνατίος ὁ ἐκ Λέρου, ψηφισθεὶς τῆ 17 ἰουνίου 1829 μητροπολίτης Σαμακοβίου (ὁ κατόπι Βόσνης)—μετ' αὐτὸν Κωνσταντῖνος, ὁ τῆ 16 μᾶλλον 1830 μητροπολίτης Στρωμνιτζης (Τιβεριοπόλεως;) ψηφισθεὶς (ὁ καὶ κατόπι Προύτης) — 6 ἰουλίου 1830 Γαβριήλ—31 ἰανουαρίου 1831 ἀναφέρεται τις Ἰωαννίκιος ἢ Ἰωακείμ. Ὁ κώδηξ ἔφερον ἀριθμὸν 120 νομίζω, ἣν δ' ὀλίγω πιναρὸς.

να, ὧν ἐστὶ δείγμα τι καὶ μαρτύριον τὸ παρα-
 συναπτόμενον ὑποσχετικὸν χριστιανοῦ τινος ὀρ-
 θοδόξου, ὑποχρεομένου ἄποβάλλη τὴν εὐρω-
 παϊκὴν ἐνδυμασίαν καὶ ἄνα ζῆ τὸ λοιπὸν τῆς
 ζωῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει «μὲ σχῆμα ραγια-
 δικόν». Ταῦτα συμβαίνουσι τῇ 20 ὀκτωβρίου
 1827: ἐξ οὗ τεκμαιρόμεθα λοιπὸν οἷα συνέβαι-
 νον ἐν καιροῖς προγενεστέροις·

τὸ ὑποσχετικὸν ἐστὶ τοῦτο:

«Διὰ τοῦ παρόντος μου ὑποσχετικοῦ γράμ-
 ματος δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος
 Χατζῆ Χρήστος, υἱὸς τοῦ Ἠλίου, ἀπὸ τῆς ἐπαρ-
 χίας Βελισσοῦ, ὅτι εὐρεθεὶς ἐν Κωνσταντινου-
 πόλει, καὶ ἀποφασίσας εἰς τὸ νὰ περάσω τὸ ὑπό-
 λοιπον τῆς ζωῆς μου ἐνταῦθα εἰς Βασιλεύουσαν
 μὲ σχῆμα ραγιαδικόν, ἀπέβαλον τὴν φράγκικην
 ἐνδυμασίαν, καὶ ἀποκατέστην οἰκεία μου βουλῆ
 καὶ προαιρέσει καθολικὸς ραγιαῖς τῆς κραταιᾶς
 ὀθωμανικῆς βασιλείας, διὸ καὶ ὑπόσχομαι καὶ
 τοῦ λοιποῦ νὰ ὑπόκειμαι κατὰ μὲν τὸ πνευμα-
 τικὸν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν,
 καὶ εἰς τὸν κατὰ καιρὸν οἰκουμενικὸν πατριάρ-
 χην, κατὰ δὲ τὸ πολίτευμα νὰ εἶμαι καὶ νὰ λο-
 γίζωμαι γνήσιος ραγιαῖς ὑποτελής, καὶ ὑπόφορος
 τῆς κραταιᾶς ταύτης ὀθωμανικῆς βασιλείας,
 χωρὶς νὰ γνωρίζω ποτὲ ἄλλην τινὰ ξένην ἐξου-
 σίαν· ταῦτα ὑπόσχομαι νὰ φυλάξω μέχρι τέ-

λους ζωῆς μου, καὶ νὰ διάγω τιμίως καὶ σω-
 φρόνως, καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις μου ταύτας
 παριστῶ καὶ τὸν κεφίλην μου* Στρατὴν Νικο-
 λάου, κάτοικον ὄντα εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ Ἐδρα-
 νεκαπίου. Ὅθεν καὶ εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο τὸ πα-
 ρόν μου ἐνυπόγραφον ὑποσχετικὸν γράμμα καὶ
 ἐδόθη τῇ Ἐκκλησίᾳ—αὐκζ' ὀκτωβρίου κ'.

(ὑπογραφή σλαβωνιστὶ καὶ ἡ μετάφρασις)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ γούναρις καὶ ἐξάδελφος τοῦ Χ' Χρήστου
 μένω ἐγγυητὴς ὑπὲρ αὐτοῦ, ἰδοὺ καὶ τὸ δάκτυλόν μου.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ἐγγυοῦμαι ὑπὲρ τοῦ Εὐστρατίου».

§

Ἡ τῶν ἑλληνικῶν δὲ γραμμάτων, κοινο-
 τικῶν καὶ πατριαρχικῶν, ἐξέτασις εἰς συμπερά-
 σματα ἄγει περίεργα. Τὸ ἐπικυροῦσθαι ὑπὸ τοῦ
 Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀποφάσεις
 κοινοτικὰς ἀφορώσας εἰς ἔργα κοινωφελῆ, σύ-
 στασιν δῆλα δὴ νοσοκομείων καὶ σχολείων, οὐδὲν
 ἄπορον· ἐπίσης δὲ σύνηθες ἦν καὶ τὸ ὀροθεῖν
 περὶ τῶν ἐν ναοῖς συμβανόντων, οἶον δίσκων
 καὶ κιβωτίων πρὸς ἄθροισιν ἐλεημοσυνῶν καὶ
 πωλήσεως κτημάτων ἢ καὶ στασειδίων τῶν τοῦ
 γυναικίτου κυρίως· ὑπὲρ ὧν καὶ γράμμα ὀροθε-
 τήριον τέμνον τὰς ἀμφιβολίας καὶ τὰς διαφορὰς
 (τόμον) ἐξέδωκε κατὰ μάϊον τοῦ 1825 ὁ πατρι-

* δῆλὰ γε δὴ τὸν ἐγγυητὴν.

άρχης Χρύσανθος. Καὶ περὶ μὲν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἄλλοτε. Παράδοξος ὅμως ἡ ἀνάμιξις τοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν ἐκ νέου καὶ στερεωτέραν οἰκοδομὴν τῆς καλύβης, ἐν ἧῖ διέμενεν, ἐν καιρῷ πανώλους, ὁ ἐπὶ τούτῳ ἱερεὺς, ὡς καὶ ἡ ἀνάμιξις εἰς τοὺς διορισμοὺς τῶν νυκτοφυλάκων. Ἐάν τις ἐθέλη δικαιολογίαν τῆς ἀναμίξεως ταύτης, εὐρίσκει πρόχειρον ταύτην ἐν τῇ διὰ συνήθων ἀρῶν κατασφαλίσει τῶν κοινῶς ἀποφασισθέντων, περὶ τε τοιούτων ὑποθέσεων, ἃς ἀναφέρω νῦν, καὶ περὶ τινων ἀστυνομικῶν ἢ καὶ πῶς ἀγορανομικῶν χαρακτηριστῆρα φερουσῶν. Ἄλλ' ἢ ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἀνάμιξις δίδει τὸ δικαίωμα καὶ μετὰ ταῦτα τῆς ἀναμίξεως ἐν ὑποθέσει παρομοίαις, ὧν ἡ φύσις οὔτε πρότερον οὔτε σήμερον δικαιολογεῖ ἀνάμιξιν οἵανδὴποτε. Πρὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν προσεκτικῶς ἐξητάζομεν μετὰ τοῦ διδάκτορος καὶ νῦν εἰσαγγελέως πρωτοδικῶν Ἰω. Κηπουρίδου τὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἢ μᾶλλον ληγούσης ταύτης ἑκατονταετηρίδος βιβλία τῆς διαχειρίσεως τοῦ μεγάλου ἐμπορικῶ οἴκου Σεβαστοπούλου⁹, οὗ καὶ ἴδρυσις ἢ σύμπηξις καὶ διάλυσις ἐγένετο διὰ πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων· ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον· ἀρχιερεῖς τῆς συνόδου καὶ πατριάρχης οἰκουμενικὸς

9. ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν ἐν Φινυκρίῳ πυρκαϊάν, ἐν ἀπριλίῳ τοῦ 1877.

ἐδίκαζον ὑποθέσεις ἐμπορικῆς καὶ τραπεζικῆς φύσεως, ἐξελέγχοντες δὲ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῆς διαχειρίσεως ἐπεκύρουν αὐτοὺς, εὐλογοῦντες τοὺς οὕτως ἐπίσης σπείροντας καὶ ἐπ' εὐλογίαις θερίζοντας. Οὐχὶ σπανίως ἀποφάσεις τινὲς ἐπέβαλλον ἢ οὕτως ἢ ἄλλως τὴν ἀνάμιξιν ἐν αὐταῖς τοῦ Πατριαρχείου συνοπτικώτερον πῶς, εἴπερ ἡ ὑπόθεσις προέκειτο, διεξαγομένη πρότερον ἐνωπιον δικαστηρίου, ἵνα λυθῇ δι' ὄρκου· βεβαίως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ διαφερόμενοι προσέφευγον εὐθὺς πρὸς τὸ συμπέρασμα μὴ διερχόμενοι πρότερον τοὺς εἰθισμένους ὄρους· ἐν τῇ «Νομικῇ Συναγωγῇ» τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, ἐν φύλλῳ 129β, φέρεται γράμμα συνοδικῶν καὶ τῆς αὐλῆς, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν (ὀφφικιάλων) τοῦ Πατριαρχείου, ἐρμηνεῦον καὶ μαρτυροῦν τὰ λεγόμενά μου ταῦτα· ἐξεδόθη κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1645 καὶ ἔχει ὧδε·

Παρθένιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Τοῖς ἐντευξομένοις τῷ παρόντι ἱερωμένοις τε καὶ λαϊκοῖς, υἱοῖς ἀγαπητοῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχὴ δὲ καὶ εὐλογία καὶ συγχώρησις παρ'

ἡμῶν. Ἐπειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ καὶ τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐλθόντες ὅτε Θωμᾶς ἀπὸ Καστορίας ἐκ χώρας Περλεπέ, υἱὸς Νικολάου τοῦ Ντογαντζῆ, ὁ Ἰωαννάκης Κωνσταντινουπόλιτης, υἱὸς Νικολάου Τσακωνίτου καὶ ὁ Χρυσόσκουλος Γεωργίου ἀπὸ Γαλατᾶ τοῦ Σταυροδρομίου καὶ παραστάντες ἐπὶ συνόδου εἶπον καὶ ἀνήνεγκον τὴν οὖσαν πραγματείαν αὐτῶν ἐν τῷ караβίῳ τῆς σαΐκας Λαμπρινοῦ τοῦ караβοκυρίου τοῦ ἀπὸ Λέρου, ἣν ἔθεντο ἐν αὐτῷ ἀπὸ Μισιρίου, καὶ ὁ μὲν Θωμᾶς καὶ Ἰωαννάκης εἶχον ρύζιον πραγματείας ἐρτέπια μεγάλα τεσσαράκοντα πέντε, πρὸς ἐξήκοντα γρόσια ἕκαστον ἐρτέπιον, καφὲ τέγκια δύο, καντάρια ἕνδεκα, ἀνὰ εἴκοσι δύο γρόσια τὸ καθ' ἓν, σπαθία λάμια εἴκοσι τέσσαρα, τιμῆς γροσίων ἑκατὸν τὰ πάντα, καὶ οὐρὰς σαμουρίων διακοσίας, γροσίων ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ Χρυσόσκουλος λίβανον καντάρια πέντε καὶ ἥμισυ, οὐ τιμὴ γρόσια ἑκατὸν δέκα, σεντζατέδες τὸν ἀριθμὸν ἐννευήκοντα ὀκτῶ, τιμῆς γροσίων τετρακοσίων, καὶ ζωνάρια καὶ πεστεμάλια καὶ μόνσχον γροσίων ὀγδοήκοντα, καὶ πάλιν οἱ τρεῖς ὁμοῦ συντροφικὸν λινάρι τζουβά-

λια ἕξ, καντάρια πεντήκοντα δύο καὶ ἥμισυ, πρὸς τέσσαρα γρόσια ἕκαστον καντάρι, καὶ ἐρχόμενοι εἰς Κωνσταντινούπολιν συνελήφθησαν ὑπὸ τινος πλοίου μεγίστου, ὡς φασίν, ἀπὸ τῶν μερῶν τῆς Ἐγκλιτέρας καὶ ἀφηρέθησαν πάντων καὶ ὑστερήθησαν, αἰχμάλωτοι γεγονότες, περὶ τῆς συμβάσης οὖν αὐτοῖς ταύτης τῆς ἀπροσδοκίτου συμφορᾶς ἐζητήθησαν παρ' ἡμῶν συνοδικῶς βεβαιῶσαι διὰ πίστεως αὐτῶν καὶ πληροφορίας, εἶγε ἀληθῆ εἰσι τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα· καὶ δὴ τοῦ ἱεροῦ καὶ θείου Εὐαγγελίου προτεθέντος εἰς μέσον, ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἔδέξαντο οἱ τρεῖς αὐτοὶ χριστιανοὶ, Θωμᾶς, Ἰωαννάκης καὶ Χρυσόσκουλος, τὸν ὄρκον μετὰ φόβου πολλοῦ καὶ εὐλαβείας, καὶ πρὸς πάντας ἑαυτοὺς ἔδειξαν ἀληθεύειν ἐπὶ πᾶσι καὶ μὴ ψευσθῆναι αὐτοὺς κατὰ τι ἐφ' οἷς ἀπώλεσαν, ἐκτὸς τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν ἀσημικῶν εἰδῶν καὶ τῶν χρημάτων τῶν παρ' αὐτοῖς ὄντων καὶ ἐξόδων τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαίων, ἅπερ ἦσαν ἔνδον τοῦ πλοίου αὐτῶν, καὶ ἠρπάγησαν καὶ αὐτὰ σὺν τῇ πραγματείᾳ ἐκείνῃ, μὴ ἀριθμηθέντα ὅλως εἰς τὴν τῆς πραγματείας ἐκείνης ποσότητα. Τούτου χάριν, εἰς ἔνδειξιν πάντων καὶ ἀσφάλειαν τοῦ εὐαγγελικοῦ αὐτῶν ὄρκου καὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, γράφομεν τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν γράμμα καὶ παρέχομεν τοῖς εἰρημέ-

νοις τοῖς ζημιωθείσι καὶ ἀδικηθείσι, καὶ κατασφαλίζομεν αὐτὸ ταῖς κάτωθεν ὑπογραφαῖς ἀρχιερέων τε καὶ κληρικῶν.

Ἐν ἔτει δωτηρίῳ ,αχμε', δεπτεμβρίῳ, ἰνδικτιῶνος ιδ'.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἔγγραφα πατριαρχικὰ συμπαραξεταζόμενα χρήσιμά ποτε γενήσονται καὶ τῷ μελετῶντι τὴν ἱστορίαν τοῦ παρ' ἡμῖν ἔμπορίου, εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα, οὐ μόνον εἰς κληρονομικὰ δίκαια ἀφορῶντα, ἀλλὰ καὶ εἰς δόσεις καὶ λήψεις ἔμπορικὰς ὅλως, καὶ εἰς διαίτησις κτημάτων· ἐξέδωκεν ὁ πολὺς Lingenthal τέσσαρα τοιαῦτα ¹⁰, εἰς ἃ παραπέμπω τοὺς φιλομαθεῖς τῶν ἀναγνωστῶν. Ἐκ πάντων τῶν ὁμοίας φύσεως ἐγγράφων δείκνυται λαμπρῶς οἷα τις ἦν ἡ δικαιοδοσία καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ εἰς ὅσον ἠδύνατο ἔν' ἀρθῆ δύναμει ὑπὸ δεξιούς νόας σκιαζόμενον καὶ διεξαγόμενον οὕτως εἰπεῖν· λέγεται δ' ὅτι καί ποτ' ἤρθη, κατὰ τὴν πρώτην ἱερατείαν τοῦ Σαμουήλ Χαντζερῆ, ἐπὶ μάρτυρι τῷ Σεργίῳ Μακραίῳ ¹¹, οὕτω γράφοντι· « τῇ δὲ ἀκριβεῖ διαδικασίᾳ ἀπαραλόγιστον τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀποδείξας δικαστήριον καὶ

10. Mémoires de l' Académie Imperiale de St Petersbourg tome XXVIII, ἀριθ. 7 Handbücher des Geistlichen Rechts aus den zeiten des Untergehenden Byzantinischen Reiches κλπ. Petersburg, σελ. 43 — 45.

11. « Ὑπομνήματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας » παρὰ Κ. Ν. Σάθα· Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης τόμ. Γ', σελ. 247.

καταστήσας δραστικωτάτην καὶ ἄφυκτον αὐτοῦ τὴν ἀπόφασιν ἐν τοῖς βιωτικοῖς καὶ τὸ δίκαιον πάντοθεν ἐνεργόν, οὐ βία, οὐ χάριτι, οὐ δυσωπία οἰουδηποτοῦν προσώπου, οὐ χρήμασι καὶ εἰκαίοις παραλογισμοῖς ἀθετούμενον, οὐδένα τῶν διαφορομένων πρὸς ἀλλήλους χριστιανῶν ἀφήκεν εἰς τὰ ἔξω ἀφορᾶν δικαστήρια· ἀλλὰ καὶ διαφορὰν εἴ ποτέ τις ἔσχε μετ' ἀπίστου, αἰροῖτο ἐκεῖνος τὴν ἐπὶ τοῦ τοιούτου κριτηρίου διαδικασίαν καὶ τὴν ἀπόφασιν ἔστεργε· πολλάκις δὲ καὶ δι' ὀρισμοῦ βασιλικῷ προσετέαγαν οἱ διαφορόμενοι περὶ μεγάλων τῇ τούτου εὐθύνη».

§

Ταῦτα ἐν εἴδει ἐρμηνείας ἐπιτάττονται τῇ σημειώσει τοῦ κώδικος τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος περὶ τῶν ἀρχείων τῶν αὐτόθι, ἐνταῦθα γραφόμενα διὰ τὸ μὴ εὐρεθῆναι πιθανῶς εὐκαιρίαν ἑτέραν. Ἄριστον καὶ κοινῆς ὠφελείας ἔργον ἢ ἔκδοσις ἀναγραφῶν καὶ σημειώσεων τοιούτων.

ΙΣΧΟΝ ΑΠΑΡΑΛΛΑΚΤΟΝ ΤΟΥ ΗΔΗ ΕΚΔΟΘΕΝΤΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ ΣΙΓΙΛΛΙΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΟΔΗ-
ΘΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΑΣΘΕΝΤΟΣ ΗΔΗ ΕΙΣ ΕΥΚΤΗΡΙΟΝ ΟΙ-
ΚΟΝ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΙΔΙΟΚΤΗΤΟΥ ΜΕΤΟΧΙΟΥ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ
ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΙΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΩΝ ΙΒΗΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΕΙΣ
ΧΩΡΙΟΝ ΜΠΕΜΠΕΚΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

**Γεράσιμος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων]πόλεως
νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.**

Πρόσεστι* μὲν πάσῃ τῇ κατὰ ἄνθρωπον ἀρετῇ τὸ
κοινῇ ἐπωφελές τε καὶ καλόν, δικαίους τε γὰρ καὶ
σώφρονας καὶ πάντας τοὺς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσκούντας
ἀρετὴν κοινῇ μὲν μεγάλα ὠφελεῖν, ἐπαινείσθαι δὲ τι-
μωμένους προσήκειν παρὰ πᾶσιν ἀνωμολόγηται. ἄλλο
γὰρ εἶναι, φασίν, ἀρετῆς τὴν τιμὴν καὶ τὸν ἔπαινον·
ἀλλὰ οὐ παρὰ τοῦτο καὶ τὰ ἴσα φέροντ' ἂν ἐκεῖναι
τῇ εὐσεβείᾳ καὶ ταῖς χριστιανικαῖς ἀρεταῖς παρὰ γε
ἡμῖν τοῖς εὐσεβέσι καὶ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς· αἱ μὲν
γὰρ τοῦ καλοῦ κοινωνοῦσι μετέχουσαι τῆς τῶν χρι-
στιανῶν ἀρετῆς, αὗται δὲ καὶ τῷ ἐπωφελεῖ καὶ συμ-
φέροντι πολὺ τι ἐκείνων ὑπερέχουσιν· αἱ γὰρ ἀνθρώ-
πινα ἀρεταί, ἄνευ μὲν τῶν χριστιανικῶν πρὸς μόνον
τὸν ἐνταῦθα βίον τὸ ὠφέλιμον παρέχονται, προσλα-
βοῦσαι δὲ καὶ ταύτας θεῖόν τι, ὡς ἀληθῶς, χρῆμα
τὸν ἄνθρωπον ἀποφαίνουσι, καὶ εἰς τὴν μακαρίαν
ἐκείνην φέρουσαι ἀποκαθιστῶσι ζωὴν· ὥσπερ οὖν τὸ
ἄνευ ψυχῆς τεθνεῶς ἐστὶ σῶμα, οὕτω καὶ τὰς ἀνθρω-
πίνας ἀρετάς ἄνευ τῶν χριστιανικῶν τεθηκυίας ἂν
τις εὐσεβῶς ἀποκαλέσειε καὶ μνηθὲν τι συμβαλλομέ-

νας πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου ἐκείνης μακαριότη-
τος· οὐκ ἐστὶ γὰρ οὐκ ἐστὶν ἐκείνης ἀξιοθῆναι τὸν
μὴ ἐξ ὕδατος γεννηθέντα καὶ πνεύματος, ὃ ἐστὶ τὸν
μὴ ταῖς χριστιανικαῖς ἀγιασθέντα ἀρεταῖς. Ὅσῳ οὖν
ψυχῇ σώματος ὑπερέχει ταῖς δυνάμεσι, καὶ ὅσον ὁ
τῆδε βίος ὑπερβάλλει ἐκείνων ταῖς χάρισιν, τοσοῦτον
αἰρετωτέραν τῶν ἀνθρωπίνων ἀρετῶν ἐπίστασθαι δεῖ
τὴν εὐσεβείαν καὶ τὰς κατ' αὐτὴν πράξεις, τοὺς γε
εὐσεβοῦντας τὰ πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
στόν· τῆς δὲ εὐσεβείας ταύτης οὐδένα οἰόμεθα εἶναι
τὸν ἀμφιγνοοῦντα μὴ οὐχὶ μέρος εἶναι καὶ τὸ πρὸς
τοὺς ἱεροὺς ναοὺς σέβας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιμέ-
λειαν· οὐκ ἀπόγρη γε μὴν, εἴ τις μόνον τούτου ἐπιμε-
λεῖται, ὅπως κατασκευασθῆσονται ἰδρυθέντες, ἀλλ'
ἀνάγκη καὶ περὶ τῆς διαμονῆς αὐτῶν γενναίαν κα-
ταβαλέσθαι τὴν φροντίδα, τὰ παρόντα ἀγαθὰ ἐπ' ἀ-
σφαλείας κρατύνοντα καὶ τὰ ἐπιγιγνώμενα ἂν αὐτοῖς
διακωλύοντα βλαβερά· οὕτω γὰρ ἂν οἱ τῷ γενεῖ ἡμῶν
ἀναγκαιότατοι εὐκτῆριοι οἴκοι ἐς αἰετὴν τὴν διαμονὴν
ἔξουσι πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων ἀνδρῶν λα-
τρείαν καὶ πρὸς τὴν ἀπ' αὐτῆς ψυχικὴν ἡμῶν ὠφέ-
λειαν. Τοιαῦτα οὖν ἤδη καὶ ἡμῖν εὐσεβῆ τε καὶ κοινω-
φελῆ συνοδικῶς ἔδοξεν ἐπινεῦσαι ἐπὶ τοῦ παρόντος
πρὸς τὰς δεήσεις τε καὶ ἱκεσίας τῶν ἱερωτῶν πατέ-
ρων. Ἰξ ἀριστερῶν μὲν γὰρ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου
εἰς τὸν Πόντον ἐκπλέοντι, ἐν τῇ ἀμέσῳ ἐνορίᾳ τοῦ
καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ, ἀποστολικοῦ
καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὑπὲρ τὸ Μέγα Ῥεῦμα, κώμη
τις οἰκεῖται, Μπεμπέκιον καλουμένη· ἐν τούτῳ δὲ
ἰδρυταὶ ἐκ πολλοῦ πάλαι τοῦ χρόνου Μετόχιον τῆς
ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἁθωνος ἱεραῶς καὶ σεβασμίας

* βλέπε σελ. 103, ὑποσημείωσιν 1.

ἡμετέρας πατριαρχικῆς καὶ σταυροπηγιακῆς μονῆς τῆς τῶν Ἰβήρων ἐπικαλουμένης, ὅπου οὐ διέλιπον αἱ ἱεραὶ προσευχαὶ καὶ λατρεῖαι τελοῦμεναι πλὴν τῆς ἱεραῆς μυσταγωγίας. Τοῦτο οὖν ἤδη τὸ μετόχιον οἱ ρηθέντες ὀσιώτατοι πατέρες, ὡς ἔκπαλαι ιδιόκτητον αὐτῶν κτῆμα τοῦ ρηθέντος ἱεροῦ μοναστηρίου, ἀπὸ ἰδίων μοναστηριακῶν δαπανημάτων, δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὀρισμοῦ, ἐκ βάθρων ἐπισκευάσαντες, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ καὶ νομίμῳ ἀδείᾳ καὶ καθιερώσει, ἀνήγειραν τὴν ἐν αὐτῷ ἐκκλησίαν τὴν σεμνυνομένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Χαραλάμπους· τῆς δὲ διαμονῆς καὶ ἀσφαλείας τούτου φροντίζοντες, δι' ἐνουπογράφου καὶ ἐνσφραγίστου αὐτῶν γράμματος θερμῶς ἐδεήθησαν ἐπικυρωθῆναι αὐτοῖς τὰ περὶ τούτου δίκαια ὑπὸ τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίᾳ, κατὰ τὰ ἀπανταχοῦ αὐτῶν ιδιόκτητα μετόχια, διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος· ὡς γοῦν πρὸς δικαίαν καὶ εὐλογον αὐτῶν τὴν αἴτησιν ἔλεω ἐπινεύσαντες, γράφοντες ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ ρηθεῖσα ἐν τῷ Μπεμπεκίῳ ἀρτιπαγῆς καὶ νεόδμητος ἐκκλησία ἡ σεμνυνομένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Χαραλάμπους μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ τῶν κελλιῶν αὐτῆς, ὡς ἔκπαλαι οὖσα μετόχιον τῆς ρηθείσης ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὕρει τοῦ Ἀθῆνος ἱεραῆς καὶ σεβασμίας μονῆς τῶν Ἰβήρων, καὶ ὡς δι' ἰδίων ἐκείνης ἀναλωμάτων ἐκ βάθρων ἐπισκευασθεῖσά τε καὶ ἀνεγερθεῖσα, ὑπάρχη καὶ λέγεται τοῦ λοιποῦ ἐς αἰεὶ καὶ

εἰς αἰῶνα τὸν ἄπαντα καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται ιδιόκτητον κτῆμα ἀναφαιρετον καὶ ἀναπόσπαστον τῆς ρηθείσης ἱεραῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, συμπεριεχόμενον τῇ σταυροπηγιακῇ ἐκείνης ἐλευθεριότητι καὶ ἀξίᾳ, πεμπομένου εἰς αὐτὸ παρὰ τῆς κοινῆς τῶν Ἰβήρων πατέρων συνάξεως ἡγουμένου μετὰ συνοδίας τριῶν ἢ τεσσάρων, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μετοχίοις μοναστηριακὴν συνήθειαν, ἐκτὸς τῶν κατὰ καιροῦ φιλοξενουμένων παρ' αὐτῷ πρὸς καιρὸν συμμοναστηριακῶν, ἐπὶ τὸ προσκαρτερεῖν καὶ διατρίβειν ἐν αὐτῷ καὶ ἐκτελεῖν ἀκωλύτως τε καὶ πάντῃ ἐλευθέρως ἄπαντα τὰ σεπτὰ καὶ προσκυνητὰ ἡμῶν μυστήρια, καὶ ἀπάσας τὰς ἱεροτελεστίας καὶ ἐκκλησιαστικὰς κανονικὰς ἀκολουθίας καὶ ἐντεύξεις πρὸς Κύριον, συνάγειν τε ἀπαρεμποδίστως τὸ προσγεγόμενον εἰσοδήμα ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς τῶν εὐσεβῶν ἐλεημοσύνης καὶ ἀφιερωμάτων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, πρὸς παραμυθίαν τινὰ καὶ περίθλψιν ἐπὶ ταῖς πολλαῖς κακώσεσι τῆς ρηθείσης σεβασμίας μονῆς. Ἐπεὶ δὲ λόγῳ καὶ στάσει καὶ τάξει καὶ πράγματι μετόχιόν ἐστιν ιδιόκτητον τῆς ρηθείσης σεβασμίας μονῆς τῶν Ἰβήρων, ὁ κατὰ καιροῦς ἡγουμενεύων ἐν αὐτῷ μηδεμίαν ὄλως ἔχη μετοχὴν τῶν ἐκτὸς τοῦ μετοχίου τούτου ἐνορικῶν εἰσοδημάτων καὶ δικαιωμάτων, πλὴν εἰ μήποτε κατ' ἐξ ἀνάγκης πρόσκλησιν τῶν χριστιανῶν ἐπιτελέσειέ τι ἐπὶ τούτοις οὖν διαμένῃ τὸ ρηθὲν μετόχιον πάντῃ ἐλεύθερον, ἀκατάζητητον, αὐτὸ τε καὶ ὁ ἐν αὐτῷ κατὰ καιροῦς ἡγουμενεύων ἀνενόχλητος παρὰ τῶν ἐκεῖ ἐγγχωρίων χριστιανῶν καὶ παρ' οὐτινοσοῦν ἄλλου προσώπου πατριαρχικοῦ, ἱερωμένου τε καὶ λαϊκοῦ, διέχων εὐτάκτως κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος καὶ

ἀφορῶν πρὸς διαμονὴν καὶ συντήρησιν τοῦ ἱεροῦ τούτου μετοχίου, μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων διδόναι μήτε πολὺ, μήτε ὀλίγον, ἐφ' οἵαδ' ἔτινι προφάσει καὶ ἀπαιτήσει, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας γρόσια εἰκοσιπέντε, λόγῳ ὑποταγῆς, καθ' ἕκαστον ἔτος. Ὅστις δὲ καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανῶν, μικρὸς ἢ μέγας, ἱερωμένος ἢ λαϊκός, ὁποιασοῦν τάξεως καὶ βαθμοῦ, τολμήσειε ποτε ἀφελῆσθαι καὶ ἀποσπᾶσαι τὸ ρηθὲν μετόχιον ἀπὸ τῆς δεσποτείας καὶ κυριότητος τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἢ παρενοχλήσει αὐτῷ ἢ τῷ ἐν αὐτῷ κατὰ καιροὺς ἡγουμενεύοντι, ἀναιρῶν καὶ ἀνατρέπων ὁπωσοῦν τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς δικαίως τε καὶ εὐλόγως ἀποφανθέντα ὁ τοιοῦτος (ἔπονται αἱ συνήθειαι ἀρχί). Ταῦτα μὲν οὖν ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς· εἰς δὲ τὴν περὶ τούτων ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγιλλιῶδες ἐν μεμβρᾶναις γράμμα, κατὰστρωθὲν καὶ τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐδόθη εἰς τὴν ρηθείσαν ἡμετέραν πατριαρχικὴν καὶ σταυροπηγιακὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψς', κατὰ μῆνα ἀπρίλιον, ἐπινεμήσεως δεκάτης τετάρτης.

† Ὁ Καισαρείας Γρηγόριος· † ὁ Ἐφέσου Σαμουὴλ· † ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος· † ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος· † ὁ Νικαίας Καλλίνικος· † ὁ Χαλκιδόνος Ἱερεμίας· † ὁ Δέρκων Μακάριος· † ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος· † ὁ Προῦδσης Ἀνθιμος· † ὁ Νεοκαισαρείας Ἡσαΐας· † ὁ Σμύρνης Γρηγόριος· † ὁ Διδυμοτείχου Παΐδιος· † ὁ Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος· † ὁ Βόρωνης Φιλόθεος.

ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΑΝΑΓΡΑΦΗ

Ἁγίας Τριάδος ναὺς (Περδικάρη) σελ. 117, 142 — Ἁγίας Εὐφημίας 112, 139 — Ἁγ. Γεωργίου ναὺς ἀγιοταφιδῶν 141 — Ἁγ. Γεωργίου ἐν Ἐδιρνεκάπι 60, 138 — Ἁγ. Γεωργίου Ποτηρᾶ 140 — Ἁγ. Γεωργίου Πύργου 15 — Ἁγ. Δημητρίου Κανάβη 55, 138 — Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν Σκουταρίῳ 107, 111, 139 — Ἁγ. Ἰωάννου Θεολόγου ἐν Ἐμυργλᾶν 103 — Ἁγ. Κωνσταντίνου 74, 138 — Ἁγ. Μητᾶ 72, 141 — Ἁγ. Νικήτα 59, 141 — Ἁγ. Νικολάου Μπογδᾶν-σεράγι 65, 142 — Ἁγ. Νικολάου ναὺς τεθνεῶς 18 — Ἁγ. Παντελεήμονος ἐν Κουζγουντζουκίῳ 107, 139 — Ἁγ. Παντελεήμονος (ρωσικῆς) μονῆς μετόχιον 66, 104 — Ἁγ. Χαραλάμπους ναὺς ἐν Βεβεκίῳ 102, 139, 166 — Αἰκατερίνη Χατζοπούλου Λῶ 3, 6 — Αναλήψεως ναὺς 75 — Αποτυρᾶς (ἴδε Ποτηρᾶς) — Ἀρχιδιάκονοι Μεγάλης Ἐκκλησίας 157 (σημείωσις).

Βαρνάβας Κύπριος 31 (σημείωσις) — Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον 5, 11, 38.

Γαλατᾶ ναοὶ τεθνεῶτες καὶ ζῶντες 18 κ. ἐξ. 77, 139 — Γοργοεπήκοος Θεοτόκος 68.

Ἐλπίδος Θεοτόκου ναὺς 70, 138 — Ἐμβατικά 15, 35 κ. ἐξ. — Ἐμπορικὰ καὶ τραπεζιτικὰ ὑποθέσεις ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκδικαζόμεναι 161 κ. ἐξ. — Ἐνδυμασίας εὐρωπαϊκῆς μνείαι ἐν συνθήκαις 155 — Ἐνορία πλούσιαι καὶ πτωχαὶ 36 — Ἐνοριῶν καὶ ναῶν ὀνόματα 17.

Θεοτόκος (ναὺς) Ἀραμπατζῆ μεῖδαν 33 — Θεοτόκος Βλάχκας 14 — Βλάχ-σεραγίου 140 — Ἐγρί-καπι 58, 141 — Ἐξ Μαρμάρων 68, 141 — Θεοτόκος τῶν Κύρου 120 — 136, 141 — Μαγουλιωτίσσης (Μουχλίου) 57, 138 — Μαύρου μύλου (Νηματαρέας;) 113 — Χρυσαληθινῆ 75, 139 — Θεοτόκου ναοὶ τίνες οἱ παλαιότεροι 125, 131.

Ἰβήρων (ἐλληνικῆς) μονῆς μετόχιον 102, 166 — Ἰουδαϊκὸν νοσοκομεῖον 152.

Καστελλιώτισσα Θεοτόκος 19, 77 — Καφατιανῆς ναὺς 78 — Κιουρεκτζίδες 12, 13, 21, 22 — Κυνηγοῦ (πύλης) ναὺς 43, 138 — Κύπρου σχολεῖα ἐλληνικὰ 31 (σημείωσις).

Λέρου νήσου μνεία 162.

Μεγάλου Ῥεύματος ἑλληνικῆ κοινότης ἐν γένει 86 κ. ἐξ. 143 κ.
ἐξ. — Μωάμεθ Β' τοῦ Πορθητοῦ διάταγμα 62.

Ναοὶ τῷ 1648 σελ. 21 — τῷ 1683 σελ. 22, 25.

Παλατᾶ ἐργαστήρια 44 — Παναγία Παλαιολόγου 16 — Παναγίας
εἰκῶν Μαγκουριωτίσσης 16 — Παναγιωτίσσης ναὸς 57 — Πανισχύρου
Δεσπότης Μιχαὴλ 9 — Παπύλου-Κάρπου ναὸς 72, 141 — Πατριαρχικὰ
γράμματα περὶ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος 94
κ. ἐξ. 145 κ. ἐξ. — Πατριαρχῶν γράμματα (Μητροφάνους Γ') 75 (Ῥα-
φαὴλ Β') 40 (Παρθενίου Β') 161 (Διονυσίου Δ') 47, 115 (Καλλινίκου
Β') 80, 82, 105 (Γερασίμου Γ') 166 — Πατριαρχικὸς ναὸς 39, 137·
ἐνορία αὐτοῦ 41 — Ποτηρᾶς 140 — Προδρόμου ναὸς ὁ τῆς Πέτρας 61
— Πυρκαϊᾶ 30 — 32, 34 — 35, 146.

Ῥαμουνητῆ ἐνορία 14, 22.

Σήραγγες ὑπόγειοι βυζαντινὰ 9 — Σιναϊτικοῦ μετοχίου ναὸς 43,
138 — Σιναϊτῶν νεωτερισμοὶ 46 — Συκοφαντίαι καὶ διαστροφαὶ ἀλη-
θείας 70 — Σταυροδρομίον ναοὶ 140.

Ταξιαρχῶν ναὸς ἐν Μεγάλῳ Ῥεύματι 85, 101, 139 — Ταξιαρχῶν
ναὸς τεθνεὼς 33 — Τὰ Ταῦλα (εἰς) ναοὶ 76, 139, 152.

Φυτίλη ἐνορία 14, 22.

Χρυσόβουλλα κοινότητος ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου Μεγάλου Ῥεύμα-
τος 98, 143 — Χρυσοπηγὴ (Θεοτόκος) 19, 78 κ. ἐξ.

Ψαμαθίας-Ἐλενιαναὶ 73.

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΕΙΔΗΣΙΣ.—Οἱ συνδρομῆται τοῦ παρόντος βι-
βλίου δικαιούνται ἵνα λάβωσιν ἀντὶ 10 γροσίων μόνον τὸ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣΤΟΥ, τιμώμενον γροσίων 20.

Ὁ Μ. πρωτοσύγκελλος Χρυσόστομος 10 — ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀρχιμ. Φώτιος 5 — ὁ Μ. ἀρχιδιάκονος Λαυρέντιος 4 — ὁ δευτερεύων Παρθένιος 2 — ὁ τριτεύων Βενιαμὶν Κυριακὸς 2 — ἱεροδ. Γεννάδιος ὑπογραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου 2 — Χατζῆ Ἰωάννης Λάμπρου, Βαρναῖος.

Π. Στεφάνοβικ — Δ. Α. Μάγλος 2 — Ζ. Γ. Φυτίλης 2 — ἀρχιμ. Μητροφάνης ἡγούμενος τῆς μονῆς ἀγίου Νικολάου ἐν Πριγκήπῳ 2 — Λ. Ἡλιάδης Βεζῆνος 2 — Ι. Π. Κορωνάκης 2 — Μ. Α. Μουλλᾶς 2 — Σόλων Γ. Καζανόβις 2 — Γεώργιος Ἀποστολίδης — Ο. Μαρινάκης.

Ὁ ἐπίσκοπος Παμφίλου Μελισσηνὸς 4 — Φώτιος Σ. Παπαδόπουλος, ἱεροψάλτης.

Ὁ ἐπίσκοπος Συννάδων Εὐγένιος 2 — ἀρχιμανδρίτης Δαμασκηνὸς Μοσχόπουλος προϊστάμενος Ἀγίου Νικολάου Γαλατᾶ — ὁ ἱερατικῶς προϊστάμενος Κουζγουντζουκίου Προκόπιος Γεωργιάδης — Α. Ν. Παπακωνσταντίνου δρ τῆς ἰατρικῆς.

Ἀρχιμ. Αἰμιλιανὸς Δάγγουλας προϊστάμενος Παναγίας Καφατιανῆς — ἱερεὺς Ἰωάννης Χίος (Βολιστιανὸς) — ἱεροδ. Γεώργιος

γιος Ἰωαννίδης τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας—Πολυχρόνιος Γ. Παχίδης, πρῶτος ψάλτης.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου Καφριανῆς 5.

Ἐκκλησία Κουζγουντζουκίου 2—Σχολαὶ αὐτόθι 2—ἐφημέριος Ἀμβρόσιος αὐτόθι—πνευματικὸς Ἀμβρόσιος—ἱεροδιάκονος Γεώργιος—Θεόδωρος Λαμπρίδης, πρῶτος ψάλτης—Βασίλειος Νηλεὺς, δεῦτερος—Γ. Κοντογιάννης, διευθυντὴς τῶν ἐν Κουζγουντζουκίῳ σχολῶν—Αἰμιλία Ματσίνα, διευθύντρια—Χ. Ζαφειρόπουλος, διδάσκαλος—Δ. Παλαιολόγος.

Χρ. Δ. Μισιγκριάδης—Alex. Van Millingen—Νικήτας Παπαγιαννόπουλος—Φωκίων Κοβαλακίδης—Γ. Ν. Βηλιάδης—Μιλτιάδης Μουτσάκης—Ξ. Α. Σιδερίδης—Β. Κ. Πανοικίδης—Θεόδ. Χοντζόπουλος—Γ. Π. Ἀκετορίδης—Στ. Αὐθεντόπουλος—Χρ. Γ. Πανταζίδης—Ν. Δημητρόπουλος—Μ. Σωφρονιάδης, φαρμακεύς—Α. Ι. Ἀβραμίδης (Τζιβαλίον)—Jean Syrigos—Ἄλ. Σιμωνίδης 2—Ἐμμ. Καβάδας 2—Ἐμμανουὴλ Ἀραχοβίνης—Α. Σταμούλης (ἐν Σηλυβρία)—Παῦλος Γ. Ρήγας, φαρμακεύς.

Θεολόγος Γ. Θεολογῆς—Φίλιππος Σ. Βουγίδης—Γεώργιος Σ. Βέκκου.

Μ. Ι. Κεφάλας, σχολάρχης τοῦ Ζωγραφείου 2—Μ. Κ. Καλυθόπουλος—Κ. Γ. Μουζονίδης—Νικόλαος Α. Σῶκος—Π. Περσινάκης.

Γεώργιος Χατζαργυρῆς—Γεώργιος Δ. Νομικὸς—Κωνστ. Μανωλάκης—Δημ. Χατζόπουλος—Ἀναστάσιος Θεοδωρίδης—

Ἄλέξ. Π. Μιχαηλίδης—Πέτρος Ι. Γανναρόπουλος—Θεόδωρος Δ. Μπολιότης—Μουσταφᾶ Χατζῆ Χασάνης—Παναγιώτης Στ. Μπόλου—Georges Kyriades—Δημοσθένης Σταυρίδης—Ἡλίας Χ. Ραπτόπουλος.

Κωνστ. Ν. Μιρκόπουλος—Κωνστ. Α. Κυριαζῆς—Ἰω. Χ. Στεφόπουλος—Κωνστ. Κουρίγιος—Δημήτριος Ι. Γλωσσώτης—Χραλάμης Χραλαμπόπουλος—Ἰωάννης Καλλιγέρης—Νικόλαος Κριμιτζόπουλος—Ἄλέξ. Γλωσσώτης.

Γεώργιος Παπαδόπουλος, ἐπιθεωρητὴς τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Κερατίου κόλπου—Ἐπαμεινώνδης Βέλλης—Ἀνδρέας Μυρέλογλους—Ἀναστάσιος Χ. Καλαμάρης—Ἰωάννης Σπυρίδων.

Μιχαὴλ Βασιλείου παπᾶ Ἰωάννου—Κωνσταντῖνος Κ. Βούτας—Νικόλαος Ἰωάν. Σφακινοῦδης—Ἰωάννης Γ. Σφακινοῦδης—Ἀντώνιος Μανουὴλ Γιχιγιάς—Ἀντώνιος παπᾶ Σφακινοῦδης—Γεώργιος Μπέλλας—Ἰάκωβος Κ. Μποςίνης—Μιχαὴλ Κ. Μποςίνης.

Γεώργιος Ράλλης 3—Ράλλης Ἀντωνίου—Ἀθ. Μπόλος—Δημοσθένης Σ Ζωγραφίδης—Μιλτιάδης Χρηστίδης—Εὐριπίδης Θυσανίδης—Γεώργιος Νικολάου—Ἰωάννης Β. Τσούλλας—Γεώργιος Κ. Τσοραπτσῆς—Ἀντ. Α. Κοντοβάς—Χρῆστος Δάμπας—Γεώργιος Σισμάνογλους—Ἰω. Ἀναγν. Κυριαζίδης.

Στ. Κ. Μυρόπουλος—Εὐστρ. Ἀποστολίδης—Ἐρμογένης Στεφάνου—Γρηγόριος Νικολαΐδης—Μιχαὴλ Ἀποστόλου.

Ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος, προϊστάμενος Ἀγίου Γεωργίου Ποτηρᾶ—Νικόλαος Βαξεβάνογλους—Νίκηφ. Ἄλ. Δεϊρμεν-

τζόγλου — Μιλτιάδης Α. Εύφραιμίδης — Α. Εύθυμιάδης —
Ν. Σ. Φωτιάδης — Μυγαληνή Δημητρίου — Πολυξίνη Λαμ-
πρινίδου.

Σωτήριος παπᾶ Σπυρίδωνος, οἰκονόμος, προϊστάμενος
Ταξιάρχων, ἐν Παλατῆ — Γ. Ἀναστασιάδης — Ἀλ. Ξυθόπου-
λος, ἰατρός — Ἀγαθᾶγγελος Ἀλβινόπουλος.

Ἀριστοκλῆς Χ. Ρωσσόπουλος — Παναγὸς Φ. Παναγιω-
τίδης — Παῦλος Σ. Φωτιάδης — Ματθαῖος Καρχιαννόπουλος —
Ἄβρ. Ι. Φιλιππίδης — Χαρ. Ν. Στραφόπουλος.

Α. Σαρηγιάννης, σχολάρχης Διπλοκιονίου — Χαρίκλεια
Κορακίδου, διευθύντρια τοῦ αὐτόθι παρθεναγωγείου — Γ. Καρα-
τζᾶς — Γ. Καλδῆς — Ἰορδάνης Σ. Ἰορδανίδης — Α. Ἀποστο-
λίδης.

Χαρ. Βρυβακᾶς, δικηγόρος — Κωνστ. Ι. Ἀναστασιάδης
— Μιχαήλ Δ. Στεφανίδης — Σταῦρος Κ. Οἰκονόμος — Π. Α. Πα-
λαιολόγος.

Ἀρχιμανδρίτης Μακάριος Μαρινάκης, ἡγούμενος τῆς ἐν
Πριγκήπῳ μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ — Ἰωάν. Θ. Χηριτω-
νίδης — Κωνστ. Νικολαΐδης — Ἀλέξ. Ν. Τροχάνης — Π. Γ. Πα-
πχωκωνταντίνου — Ἀθ. Σαραντίδης — Ι. Δρυτσάκης.

Ἀρχιμανδρίτης Τιμόθεος Βυζάντιος, προϊστάμενος τῆς ὀρ-
θοδόξου κοινότητος Μικροχωρίου Β — Δημήτριος Πετσόπουλος,
διευθυντὴς τῶν αὐτοῦ σχολῶν — Γ. Τζιρῆς — Ι. Στρατηγόπουλος
— Ἰωάν. Μαλλινόπουλος — Μιχ. Χρηστίδης — Ἐμμ. Ῥαυτό-
πουλος — Δ. Περσίδης — Περικλ. Μάντζαρις — Σῶκος Γ. Πίντζαο

Ἰωάννης Ἰατρόπουλος — Ἀ. Σταυρίδης — Παῦλος Οἰκονομί-
δης — Δημοσθένης Ἀναστασιάδης — Μιχαήλ Διάγγελης —
Ἡλίας Κ. Ζησιμόπουλος — Λάζαρος Κοσμά — Ἀναστ.
Σιῶρος — Γεώργιος Καρατζᾶς — Κωνστ. Βλοῦσος — Περικλῆς
Πολυζώης — Περικλῆς Φούλιας — Ἐμμανουήλ Φιλιππάκης
— Ἀπόστολος Ἀράπης — Π. Πουρῆς.

Ν. Κ. Παρίτσης, δικηγόρος — Ἀριστόβουλος Δ. Χρηστί-
δης — Ν. Μαργαρίτης — Σωτήριος Π. Μπαρκούλης — Ἀ. Ν.
Δημόπουλος, δικηγόρος — Π. Λεονταρόγλου.

Χριστόδουλος Μουσιόπουλος, πρεσβύτερος Βλαχερνῶν —
Οἰκονόμος Σταμάτιος, πρεσβύτερος αὐτόθι — Δημήτριος Κ. Θᾶ-
νος — Δημήτριος Γεωργακόπουλος — Γεώργιος Πατριαρχέας —
Δημήτριος Κ. Σωτηράκος — Χρῆστος Δ. Βέτζιος.

Κωνσταντῖνος ἱεροδιάκονος Προφητηλιάτης 2 — Παρφύ-
ριος Κωνσταντινίδης, μοναχὸς, Ἰβηρίτης — Λεωνίδας Βελέν-
τζας, μοναχὸς δόκιμος, Φιλοθείτης — Ἀλέξανδρος Ξανθόπουλος,
ἔμπορος.

Ἐλ. Θ. Ἀριστοκλῆς, σχολάρχης Ταταούλων 2 — Π. Ι.
Στογιαννόπουλος, διδάσκαλος αὐτόθι — Ἀλ. Θεοδορίδης — Νικ.
Βασιλειάδης — Βασιλ. Λαγούδης — Ἀντώνιος Βεργιάδης — Παῦ-
λος Λαουτάρης — Ἀλ. Ἀραμπατζόπουλος — Νικόλαος Ἰ. Πα-
ρίσης — Ἰωάν. Μάστρας — Γεράσ. Ἰακωβίδης — Παναγ. Γεωρ-
γιαδῆς — Νικ. Ἰωαννίδης.

Ἱεροδ. Γεράσιμος Θεολογίδης τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογ. Σχο-
λῆς — Ἰάκωβος Τούζογλου — Ἀβραὰμ Ι. Πελαγίδης — Ἀντώ-
νιος Ἰ. Τσιτσόπουλος — Σπυρίδων Λιόχης — Ἰωάννης Μελί-
δης — Π. Μαλιάκας, δικηγόρος — Ἰωάννης Χ. Ῥαπτόπουλος.

Νικόλαος Ζωγράφος, πρεσβύτερος Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ
Γαλατᾶ — Ἱεροδιάκονος Η. Παπαδόπουλος — Ἰουλία Ζώτου —
Ὀλγα Ζώτου — Σταμάτιος Σκυλίτσης — Ι. Παντελίδης Παπᾶ
Γεώργιος Π. Βινάκης ἀ΄ ψάλτης Ἁγίου Ἰωάννου — Δημή-
τριος Χ. Βαφειάδης — Φώτιος Θελοῦδης.

Γ. Μ. Ἀμοιραδάκης — Κ. Μ. Ἀμοιραδάκης — Α. Νι-
κολαΐδης — Γρηγόριος Κ. Σούγιολτσης — Παναγιώτης Πανα-

γιωτίδης—Κωνσταντῖνος Βεργιάδης— Ἀλέξανδρος Ἀγγελίδης.

Ἄβρ. Βασιλειάδης— Στέφανος Ἡλιάδης— Κωστάκης Βαφειάδης φωτογράφος.—Φ. Ζαρίφογλους—Αρ. Ι. Ἰωαννίδης.

Ἀρχιμανδρίτης Μελέτιος Κοτρώζος, προϊστάμενος τῆς Θεοτόκου Γοργοεπηκόου— διὰ τὴν ἱεράν ταύτην ἐκκλησίαν ὁ ταμίας αὐτῆς Ἀντώνιος Χαλλιιοῦτης— Σχολὴ ἑλλην. Ἐξ Μαρμάρων— Ὁρησκευτικὴ Ἀδελφότης «Εὐαγγελισμός».

Ἀρχιμανδρίτης Ἰωακείμ, προϊστάμενος Διπλοκιονίου— Πολυζώης, ἱερεὺς, αὐτόθι— ἱεροδ. Σίλβεστρος— Δημήτριος Σπαθιώτης, ἱατρός 2.— Δημήτριος Μιχαηλίδης, ἐπίτροπος τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς κοιμήσεως— Roupen Kolandjian, pharmacien— Κωνσταντῖνος Στεργιόπουλος, τραπεζίτης— Νικόλαος Καλβοκορέσης— Γρηγόριος Ἀράπογλους— Ἰωάννης Κιλιαρίδης— Νικόλαος Μπόλας— Ἀχιλλεὺς Μοσχόπουλος— Ἀλκιβιάδης Νομισματίδης, ἱατρός, ἐν Χρυσοπόλει— Περικλῆς Νομισματίδης, σχολάρχης ἐν Ξυλοπόρτῃ.

Νεόφυτος ἱεροδιάκονος Εὐαγγελιστρίας Ταταούλων— Ἀχιλλεὺς Διπλοκιονίτης— L. Voulgaris.

Βασ. Ε. Σαβαΐδης ἱατρός, διευθυντὴς τῶν Ἐθνικῶν Φιλαθρ. Καταστημάτων— Ἀντώνιος Ε. Δάλλας, ἱατρός— Φώτιος Στυλιανίδης, ἱατρός— Ζᾶνος Γρ. Βασίλαρος, γραμματεὺς Ἐθν. Νοσοκομείου— Μάρκος Ν. Τριαντηνός— Νικόλαος Δ. Εὐελπίδης.

Γρηγ. Κ. Ἐγγονόπουλος, δικηγόρος— Μωϋσῆς Μζυνῶφ— Πρόδρομος Κ. Κούρτογλους.

ΣΗΜ. Ἀγγελίαι τινὲς μένουσιν ἔτι παρ' οἷς κείνται. Ἐκτυποῦνται δ' ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ τὰ ὀνόματα ἐκεῖνων, εἰς οὗς τὸ βιβλίον, καὶ αὐτοτελῶς καὶ ὡς συμπλήρωμα τοῦ «Βυζαντινοῦ Ἐορτολογίου» ἔστι χρήσιμον.

ΑΓΙΟΤ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ

Ἡ ἱερά Κοινότης διὰ τοὺς εἴκοσιν ἀντιπροσώπους, τοὺς τέσσαρας ἐπιστάτας, τοὺς δύο γραμματεῖς, τὴν ἐν Καρεαῖς σχολὴν καὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πρωτάτου 28.

Ἡ ἱερά μονὴ μεγίστη Λαύρα: τὸ κοινὸν αὐτῆς 10— Γέρων Ἀλέξανδρος 10—Χρυσόστομος προηγούμενος καὶ ἀντιπρόσωπος— Δαμιανὸς τυπικάρης καὶ ἱεροψάλτης — Ἰερόθεος διάκονος, βηματάρης—Γαβριὴλ σκευοφύλαξ—Γέρων Ἰωάσαφ λέριος— Ἰλαρίων ἱατρός — ἀρχοντάρης Μιχαὴλ — Εὐθύμιος μωλωνᾶς.

Ἡ ἱερά Μ. μονὴ Βατοπεδίου 40 — Ὁ ἱατρός αὐτῆς Ἰω. Κ. Οἰκονόμος.

Ἡ ἱερά μονὴ τῶν Ἰβήρων: — τὸ κοινὸν 10 — Ἰγνάτιος προηγούμενος καὶ προσμονάριος—προηγούμενος Διονύσιος—προηγούμενος Ἰερόθεος — προηγούμενος Γαβριὴλ — προηγούμενος Ἀγαθάγγελος—ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος— προηγούμενος Νεόφυτος—προηγούμενος Γρηγόριος—Γέρων Κύριλλος — ὁ πανιερ. μητροπολίτης πρώην Νευροκοπίου Νεόφυτος.

Ἡ ἱερά μονὴ Διονυσίου 2.

Ἡ ἱερά μονὴ Κουτλουμουσίου 2—Οἱ ἐκ τῆς Σκήτης τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος: Ἀβράμιος μοναχός— Ἀγαθόνικος μοναχός—Δωρόθεος Παναγόπουλος, ἱερομόναχος—Ἰωάννης ἱεροδιάκονος—Πανάρετος μοναχός—Παντελεήμων ἱερομόναχος — Παχώμιος μοναχός—Οἱ ἐκ τῶν κελλίων αὐτῆς: Ἀνθιμος μοναχός, ἐκ τοῦ κελλίου Ἁγίου Σπυρίδωνος—Θεοδόσιος μοναχός, κελλίον Ἁγίου Θεολόγου— Ἰλαρίων καὶ Μελέτιος ἀδελφοί, ἐκ τοῦ κελλίου τοῦ Προδρόμου— Προκόπιος ἱεροδιάκονος, τοῦ κελλίου Ἁγίου Νικολάου — Σωφρόνιος μοναχός, ἐκ τοῦ κελλίου τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου.

Ἡ ἱερά μονὴ Παντοκράτορος 2— Ἀρχιμανδρίτης Στέφανος Παντοκρατορινός.

Ἡ ἱερά μονὴ Σίμωνος Πέτρας 5,

Ἡ ἱερά μονή Σταυρονικήτα 2.

Ἡ ἱερά ρωσική μονή τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος 44.

Ἡ ἱερά μονή Κωνσταμονίτου 2.

Αἱ ἱεραὶ Σκήτται: (Λαύρας) ἡ ρουμουνική τοῦ τιμίου Προδρόμου 2— (Παντοκράτορος) ἡ ρωσική τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ 4— ὁ Ματθαῖος Καρακκαλληνός, προηγούμενος— Γρηγόριος Ξενοφωντηνός, σάμιος, οἰκονόμος εἰς Ἁγιον Φίλιππον.

Καρεῶν: Γέρον Γαβριήλ λαδάς (Χιλιανδαρινὸν κελλίον τῆς Κοιμήσεως)—Εὐγένιος ἀρχιμανδρίτης (Λαυριωτικὸν κελλίον Πεντηκωστῆς)—Εὐθύμιος ἱερομόναχος, ζωγράφος (Λαυριωτικὸν κελλίον Ἰωάννου Θεολόγου)—Γέρον Θεοφάνης (Παντοκρατορινὸν κελλίον τῶν Εἰσοδίων)—Ἰγνάτιος ἱεροψάλτης καὶ ζωγράφος, ἐκ Σμύρνης—Κορνήλιος Λαυριώτης, διδάσκαλος τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς (οὗ ἐπιστάσις κατεγράφησαν οἱ ἐν Καραῖς συνδρομηταί)—Νεῖλος ἱερομόναχος (Σιμωνοπετρικὸν κελλίον Ἀγίων Πάντων)—Παναζῆς Κυριαζόπουλος, ἐκ Βώλου—Κωνσταντῖνος Γ. Βρύσης.

Λυγερινός Χ. Λαζαρίδης, (ἐν Ἰνεπόλει)—Ἰωάννης Κ. Λαζαρίδης, (ἐν Παρθενίῳ)—Νικόλαος Ι. Γενναρόπουλος, (ἐν Γενεύῃ)—Α. Δελεμίτσας, (ἐν Ἀκτσέ Σεγίρ)—Ἀμβρόσιος Πλειανθίδης, ἀρχιμανδρίτης, προϊστάμενος τῆς ἐν Σεβαστοπόλει ἑλλην. ὀρθοδόξου κοινότητος—Σάβας Κ. Παρίσης, πρεσβύτερος, προϊστάμενος τῆς ἐν Κέρτς ἑλλην. ὀρθοδόξου κοινότητος, 2.

© STEMMING & CO. S.p.A.

